

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих науковців**

Харків, 2016

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих науковців**

Харків, 2016

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри соціальної
педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.
Сковороди
М.П. Васильєвої

Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень. Матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців. 17 травня
2016 року / За редакцією М. П. Васильєвої. – Харків : ХНПУ імені
Г. С. Сковороди, 2016. – 136 с.

Затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки Харківського
національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 10 від 12.04.2016 р.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2016.
© Кафедра соціальної педагогіки, 2016.
© Васильєва М. П., 2016.

ЗМІСТ

СТАТТІ:

АРТЕМЕНКО Д. О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО засобами гри.....	7
БОРИСОВА Л. П. Сутність соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей у дошкільному навчальному закладі.....	11
БУРВІКОВА К. М. Аналіз проблеми підготовки соціального педагога до формування соціальної активності старшокласників з обмеженими можливостями.....	15
ВИСОЦЬКА М. Ю. Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування позитивно спрямованої субкультури підлітків.....	20
ДУДНИК Т. В. Характеристика комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільника засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку.....	24
ЗАПОРОЖЕЦЬ О. В. Зміст професійної підготовки соціальних педагогів до соціалізації обдарованих дітей старшого дошкільного віку.....	28
ІСІЧЕНКО А. В. Технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.....	32
КОТЛЯР С. О. Соціально-педагогічна діяльність з соціального виховання молодших школярів з одnodітних сімей у ЗНЗ.....	36
КУЛИК А. В. Проблема підготовки соціального педагога до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку.....	41
МАЛЯРЕНКО Т. Ю. Аналіз досвіду підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників.....	45
НОСАЧ А. В. Особливості підготовки майбутнього соціального педагога з адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу.....	49
ПАВЛЕНКО О. В. Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвілєвої діяльності.....	53
ПАНЧЕНКО Г. Г. Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності з профілактики правопорушень старшокласників.....	57
ПАЩЕНКО А. В. Особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.....	61
РАДЧЕНКО Ю. В. Зміст соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з використанням педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.....	66
САХНЕНКО Т. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики залежності підлітків від соціальних мереж.....	71
СОБОЛЬ І. Є. Функції та зміст діяльності соціального педагога з адаптації студентів-першокурсників медичного коледжу.....	75

ТАРЯНИК А. Г. Характеристика комплексу засобів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів.....	80
ТРОФИМЕЦЬ О. С. Комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів-першокурсників.....	84
ФІЛЯК Д. В. Сутність і особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків.....	88
ФЕСЕНКО Л. О. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з віл-позитивними дітьми та їх сім'ями.....	93
ЧЕРНІКОВА О. О. Аналіз навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації молодших школярів.....	97

ТЕЗИ:

СЕКЦІЯ № 1 «Соціалізація дітей та молоді в різних соціокультурних середовищах»

БАБІЧ В. М. Технологія роботи соціального педагога з соціалізації дошкільників з використанням гри.....	102
КОЗІЧЕВА Л. Ю. Формування соціальної компетентності особистості – важлива передумова успішної соціалізації.....	102
ЛЕПЕЙКО А.С. Інтерактивні ігри в роботі з дітьми – вимушеними переселенцями.....	103
ЛІСАНЮК А. О. Соціально-педагогічна діяльність з розвитку соціальної активності майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ.....	104
ПЕТРЕНКО В. Ю. Соціально-педагогічна діяльність з адаптації підлітків з особливими потребами до умов загальноосвітнього навчального закладу засобами мистецтва.....	105
СВИСТУН І. Ю. Соціально-педагогічна діяльність з формування соціальної активності підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі на засадах волонтерства.....	105
ЦЕПОВ І. В. Комп'ютерні ігри як засіб соціалізації підлітків.....	106

СЕКЦІЯ № 2 «Соціально-педагогічна робота з сім'єю»

ГАРДЕЛЬ Т. О. Соціально-педагогічна діяльність з формування соціальної активності підлітків із неповних сімей у ЗНЗ.....	107
ДЄМІРОВА А. Д. Особливості соціального виховання дитини в умовах одинокітної сім'ї.....	107
ІБРАГІМ Ю. С. Здорова сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи.....	108
КОНАРЄВА Я. М. Профілактика насильства в сім'ї.....	109
КУЗНЄЦОВА В. О. Особливості соціального виховання дитини в умовах неповної сім'ї.....	109
ОЛЕНИЧ Д. К. Особливості соціального виховання дитини в умовах багатодітної сім'ї.....	110

СЕКЦІЯ № 3 «Девіантна поведінка дітей та молоді як соціально-педагогічна проблема»

АКИМЕНКО Н. О. Соціально-педагогічна діяльність з профілактики алкоголізму підлітків в умовах ЗНЗ.....	111
АНДРОСОВА Н. С. Арт-терапія як метод роботи соціального педагога з профілактики девіантної поведінки підлітків.....	111
БАЄВА О. А. Інтерактивні форми і методи соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління підлітків.....	112
БАКЕРЕНКОВА М. В. Підліткова проституція як соціально-педагогічна проблема.....	113
ГОЛОВНЯ В. О. Характеристика соціально-педагогічної профілактики жорстокої поведінки учнів основної школи.....	114
ЛЮБІНА-БЕЗКОРОВАЙНА А. О. Методи корекції девіантної поведінки підлітків в умовах закладів петенціарної системи.....	114
МЕДВЕДЄВА В. С. Соціально-педагогічна робота з підлітками, залежними від комп'ютерних ігор.....	115
НЕСВІТ А. В. Соціально-педагогічна діяльність з профілактики наркоманії серед старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах.....	116
ПОПОВА А. О. Соціально-педагогічна діяльність з профілактики наркоманії серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.....	117
СОБЧУК А. В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки молодших школярів засобами казки.....	117

СЕКЦІЯ № 4 «Організація дозвілля дітей та молоді як соціально-педагогічна проблема»

КАЛАШНИК А. О. Соціально-педагогічна діяльність з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах.....	119
НИЖНИК О. В. Технологія роботи соціального педагога з формування здорового способу життя у молодших школярів у ЗНЗ.....	119
ПАХОМОВА Н. В. Застосування спортивних засобів у соціальному вихованні молодших школярів як умова формування здорового способу життя.....	120
ПИСЬМЕНКО Б. О. Формування здорового способу життя у підлітків з сімей «групи ризику» засобами телебачення.....	121
РЕУЦЬКА Г. В. Технологія роботи соціального педагога з соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки.....	122
СЕЛЕЗНЬОВА А. В. Технологія роботи соціального педагога з підготовки підлітків до самореалізації в дозвіллевій діяльності.....	122
СЛАСТЬОН А. К. Негативний вплив ЗМІ як соціально-педагогічна проблема.....	123
ЧЕРНИШОВА А. О. Технологія роботи соціального педагога з соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор.....	124

СЕКЦІЯ № 5 «Робота соціального педагога в сфері освіти»

БЛІНОВА В. А. Зміст соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми.....	125
ДУШЕНКО М. С. Технологія роботи соціального педагога з підлітками з багатодітних родин у ЗНЗ.....	125
ЄЖОВА К. Ю. Особливості використання казки в соціально-педагогічній діяльності з соціального виховання старших дошкільників у ДНЗ.....	126
ЗАГРЕБЕЛЬНА К. С. Соціально-педагогічна діяльність з соціальної адаптації першокласників з особливими потребами до умов школи.....	127
КАЗАКОВА А. Є. Профілактика педагогічної занедбаності дітей-сиріт у загальноосвітньому навчальному закладі.....	127
КВІТКО Н. М. Соціальний супровід обдарованих школярів у загальноосвітньому навчальному закладі.....	128
МАКСИМОВСЬКИЙ М. І. Активізація соціальної суб'єктності студентства засобами анімаційної діяльності.....	129
ОХОТНІКОВА О. С. Технологія роботи соціального педагога з адаптації дитини з особливими потребам до умов навчання.....	130
ПОЛЕЖАКА Т.П. Технологія роботи соціального педагога з соціалізації підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах.....	130
РІЗНИК Г. В. Технологія соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання майбутніх соціальних педагогів засобами художньої літератури.....	131

СЕКЦІЯ № 6 «Соціально-педагогічна діяльність у спеціалізованих закладах»

ВАКАРЧУК А. А. Розвиток соціальної активності підлітків, які мають психофізичні особливості.....	133
ГОДОВАНЕЦЬ В. В. Роль соціального педагога в християнських таборах «Веселі канікули з Богом».....	133
КРЕЦУ Л. А. Соціально-педагогічна підтримка людей похилого віку.....	134
МАЛИШ В. І. Діяльність соціального педагога в громадській організації щодо економічної соціалізації підлітків з багатодітної родини.....	135
ПЕРЕСИЧАНСЬКА Л. М. Соціально-педагогічна робота з підлітками суїцидальної поведінки.....	136
ШЛЕНЧАК Д. Ю. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.....	137

Відомості про авторів.....	138
-----------------------------------	------------

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З СІМЕЙ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ІЗ ЗОНИ АТО ЗАСОБАМИ ГРИ

Постановка проблеми. В Україні останнім часом відбулися безпрецедентні явища – іноземна інтервенція, окупація, тероризм, антитерористична операція (АТО). Вони мають соціальні наслідки, які призвели до великої кількості внутрішньо переміщених осіб та порушень прав людини. Таких громадян України зараз називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення – вони вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля. Різке соціальне розшарування сімей, невірноваженість психоемоційного фону виховання, перебування в умовах знецінення загальнолюдських принципів моралі призводять до дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з числа сімей переселенців із зони АТО.

У зв'язку з актуальними проблемами виникла необхідність негайних дій законодавчих органів, освітніх установ, психологічних служб тощо. Але, враховуючи відсутність досвіду у вирішенні подібного роду проблем, українське суспільство опинилося не готовим до даної ситуації, тому актуальною проблемою соціально-педагогічної теорії та практики є підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з числа сімей переселенців із зони АТО.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО показує, що оскільки дана проблематика не була до сьогоднішнього часу актуальною в нашій країні, наукові дослідження в цій сфері майже не представлені. З метою визначення сутності та особливостей соціально-педагогічної діяльності з профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО нами проведено аналіз наукових праць дослідників, які вивчали сутність роботи соціальних педагогів, соціальних працівників з особами, які стали вимушеними переселенцями.

Так, аналіз наукових праць Т.В. Войцях дозволив визначити основні проблеми таких вразливих груп, як жінки, діти та внутрішньопереміщені особи: вразливість жінок та дітей відмічається як у конфліктний період, так і по його завершенні – вони стикаються з різними проявами порушення їхніх прав, у тому числі з насильством [2].

Аналіз досліджень А.А. Акмалової, В.М. Капіцина [1] показує, що у соціальній роботі з мігрантами, зокрема й вимушеними переселенцями, виокремлюють три сфери життя людини, через які відбувається адаптація, пристосування переселенців: природно-антропологічна, агентно-професійна та духовно-культурна. У працях І.Д. Зверєвої та низки інших дослідників

зазначається, що у соціально-педагогічній роботі з переселенцями виокремлюють дві групи проблем, які потребують негайного вирішення: об'єктивні (пов'язані із забезпеченням правової нормативної бази фінансування, матеріального постачання, забезпеченням життєдіяльності переселенців, а також підготовкою штату соціальних працівників) та суб'єктивні (підтримка правової гідності людини, допомога у «відновленні» функцій в новому мікросоціумі для її успішної самореалізації, забезпеченні умов для формування у особистості соціальних якостей) [6].

А.Й. Капська виокремлює функції соціального працівника, успішна реалізація яких, на нашу думку, сприятиме налагодженню ефективної соціально-педагогічної роботи з вимушеними переселенцями: соціально-побутова, соціально-медична, соціально-педагогічна, соціально-психологічна [8].

Аналіз наукових досліджень Л.С. Виготського [3], В.А. Крутецького [5] та інших вчених дозволив виокремити соціалізуючий потенціал ігрових засобів у роботі з молодшими школярами, що полягає у невимушеній формі засвоєнні дитиною соціальних ролей, формуванню навичок суспільної поведінки, вихованню соціально важливих рис характеру.

Поряд з тим, питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО засобами гри залишається актуальним у наш час і потребує вивчення.

Мета статті: визначити сутність та особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО засобами гри.

Виклад основного матеріалу. У межах статті необхідно з'ясувати основні терміни та положення, якими ми будемо оперувати у ході дослідження: «профілактика дезадаптації», «діти молодшого шкільного віку», «переселенці із зони АТО», «засоби гри».

В.М. Теслюк визначає дезадаптацію як «відносно короткочасний ситуативний стан, що є наслідком дії нових, незвичайних подразників середовища, що змінилося і сигналізує про порушення рівноваги між психічною діяльністю і вимогами середовища, а також спонукає до переадаптації; досить стійкий, складний психічний стан, що виражається в неадекватному реагуванні й поведінці особистості, обумовлених функціонуванням психіки на межі її регуляторних і компенсуючих можливостей» [7, с. 23]. Відповідно профілактику дезадаптації визначаємо як попередження прояву даного стану.

Молодшим шкільним вважається вік від 6-7 до 11-12 років [5]. Аналіз наукових досліджень з проблеми профілактики дезадаптацій у молодших школярів дозволив стверджувати, що для дітей цього віку ігрові засоби є провідними у навчанні та вихованні. За Л.С. Виготським «ігрова діяльність є засобом активного засвоєння людської культури» [3]. Тому в контексті нашого дослідження засоби гри визначаємо як сукупність ігрових прийомів діяльності

соціального педагога, що дозволяє йому найбільш ефективно здійснювати процес соціального виховання молодших школярів.

Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» переміщеною особою є «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [4, с. 17]. Враховуючи вищезазначене, об'єктом соціально-педагогічної діяльності з профілактики дезадаптації у молодших школярів з сімей переселенці із зони АТО є самі молодші школярі та їхні батьки.

Аналіз досліджень 3.3. Фалинської дозволяє визначити підготовку майбутніх соціальних педагогів як «процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління» [9, с. 34]. Підготовка майбутніх соціальних педагогів має забезпечувати володіння ними сукупністю соціально-педагогічних, психологічних, соціально-виховних прийомів і методів, які цілеспрямовано впливають на свідомість, поведінку і діяльність особистості молодших школярів із сімей переселенців із зони АТО засобами гри з метою їх активного пристосування до умов суспільства.

Аналіз наукової літератури показує, що процес підготовки майбутніх соціальних педагогів – це складний, багаторівневий процес, що має включати практичну та теоретичну підготовку та основи розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця. На основі проведеного аналізу теоретичних джерел нами було розроблено комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з числа сімей переселенців з зони АТО засобами гри, до складу якого входять лекційні, семінарські та практичні заняття, що сприяють засвоєнню студентами технології ігрової соціально-педагогічної діяльності з дітьми із сімей переселенців із зони АТО.

У межах експериментальної перевірки комплексу засобів, що було проведено на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди та Центру дитячого розвитку для дітей переселенців із зони АТО «Простір дружній до дитини», було здійснено визначення показників професійної та особистісної готовності майбутніх соціальних педагогів.

На основі узагальнення результатів експериментального дослідження було виявлено умови застосування комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців з зони АТО засобами гри. Проведення лекційних та семінарських занять стали теоретичною основою, застосувати яку студенти 4 курсу - майбутні соціальні педагоги мали змогу під час проведення ігрових

заходів з молодшими школярами із сімей переселенців із зони АТО в Центрі дитячого розвитку.

Результати дослідно-експериментальної роботи дозволили виявити підвищення рівня професійної, особистісної та мотиваційної готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців з зони АТО, що підтвердило ефективність розробленого комплексу засобів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі узагальнення вивченої теорії та здійсненої практичної професійної діяльності, особливостями професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців з зони АТО засобами гри можна визначити: 1) створення системи соціально-педагогічної діяльності, що передбачає планування, розробку та впровадження в підготовку майбутніх соціальних педагогів комплексу засобів, що є необхідною умовою їхньої підготовки; 2) важливим аспектом у підготовці майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО є поєднання теоретичних та практичних засобів навчання, що сприяє не лише засвоєнню студентами нових знань, а й розвитку практичних навичок діяльності.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка засобів фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей старшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО.

Список використаних джерел

1. Акмалова А. А. Социальная работа с мигрантами и беженцами / А. А. Акмалова, В. М. Капицын. – М. : ИНФРА-М, 2008. - 220 с.
2. Войцях Т. В. Інноваційні методики діагностичної роботи з сім'єю: [спецкурс] / Т. В. Войцях. – Черкаси : ОПОПП, 2012. – 68 с.
3. Виготський Л. С. Гра та її роль психічному розвитку дитини / Л. С. Виготський // Питання психології. - 1966. - № 6.-С. 62-76.
4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII. – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-vii>.
5. Крутецький В. А. Розвиток особистості в молодшому шкільному віці / В. А. Крутецький / Основи педагогічної психології. – М. : Просвещение, 1972. - С. 81-125.
6. Соціальна педагогіка: теорія і технології. Підручник / За ред. І. Д. Зверєвої. — К. : Центр навчальної літератури. — 2004. — 316 с.
7. Теслюк В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності: термінологічний словник-довідник / В.М. Теслюк. - К.: НАКККиМ, 2011. –145 с.
8. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – Київ : УДЦССМ, 2000. - 372 с.

9. Фалинська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / З. З. Фалинська / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2006. — 284 с.

Артеменко Д. О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО засобами гри.

У статті визначено сутність соціально-педагогічної підтримки осіб, які стали вимушеними переселенцями; розкрито сутність та особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації дітей молодшого шкільного віку з сімей переселенців із зони АТО.

Ключові слова: професійна підготовка, профілактика дезадаптації, діти молодшого шкільного віку, переселенці із зони АТО, засоби гри.

Artemenko D. O. Features of training of future social pedagogues to the prevention of disadaptation children of primary school age from families of immigrants from ATO areas by game means.

The article identified social and pedagogical support for people who have been perforce displaced; disclosed the essence and features of training of social pedagogues for the prevention of disadaptation children of primary school age from families of immigrants from ATO areas.

Keywords: professional preparation, prevention of disadaptation, children of primary school age, immigrants from ATO areas, game means.

УДК 37.013.42

Борисова Л.П.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ З БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Виховний потенціал у багатодітній родині має свої особливості, а процес соціалізації дітей - свої труднощі та проблеми. З одного боку, тут, як правило, виховуються розумні потреби й уміння зважати на потреби інших; можуть формуватися такі моральні якості, як чуйність, людяність, відповідальність, повага до людей, а також якості соціального порядку - здатність до спілкування, адаптації, толерантність. Однак за даними соціологічних досліджень кожна четверта із багатодітних родин є соціально неблагополучною [10]. Що зумовлює необхідність у наданні таким родинам і особливо дітям, що в них виховуються професійної допомоги з боку кваліфікованих фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей показав, що досліджено такі її аспекти: соціально-педагогічна робота з

дітьми з багатодітних сімей (Т. Алексеєнко, Н. Ануфрієва, Н. Лавриченко); соціально-педагогічне виховання дітей дошкільного віку (С. Болтівець, О. Кононко, Т. Поніманська); особливості діяльності соціального педагога в дошкільному закладі (О. Денисюк); соціально-педагогічний патронат і його значення для дошкільних закладів з метою запобігання негативних проявів насильства у сім'ї (О. Кононко); соціально-педагогічна діяльність з дітьми як умова соціалізації особистості даного вікового періоду (І. Печенко). Узагальнення ідей вищезазначених авторів дозволяє стверджувати, що проблема забезпечення соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей розглянута теоретично, але на разі залишаються недослідженими питання розробки методичного забезпечення практичної реалізації теоретичних напрацювань вчених.

Мета статті – проаналізувати соціально педагогічну літературу з проблеми соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей та визначити її сутність та особливості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми соціально-педагогічної роботи з багатодітними сім'ями показав, що накопичено певний досвід з її здійснення. Так, Н. Малярова в роботі з багатодітними сім'ями умовно виділяє декілька етапів [8]. Перший етап включає діагностичне обстеження багатодітних сімей мікрорайону; анкетування з метою виявлення особливостей, потреб і інтересів дітей і батьків багатодітних сімей; складання соціального паспорту сім'ї; створення банку даних про кожну багатодітну Сімою. На другому етапі проводиться індивідуальна робота з сім'ями, які особливо потребують соціальної і матеріальної допомоги. Третій етап - робота з дітьми і батьками, яка включає: організацію культурно-дозвілєвої діяльності; організацію освітньої і оздоровчої роботи; гурткову роботу за інтересами; підготовку до школи. Робота з батьками передбачає: просвітницьку діяльність (консультації, лекторії, клуби за інтересами тощо); формування позитивних внутрішньо сімейних відносин; допомогу у встановленні контакту між батьками і дітьми; адресну соціально-педагогічну допомогу. На підставі анкетування здійснюються диференціація сімей за категоріями залежно від ступеня участі у вихованні дітей, створюється соціальний портрет дитини з багатодітної сім'ї, складається картотека багатодітних сімей.

Під час соціального патронажу багатодітної сім'ї, що потребує постійної або тимчасової соціальної опіки, особлива увага надається сім'ям, що мають неблагополучні психологічні і соціально-педагогічні умови. Таким сім'ям надається допомога в сімейному вихованні, в подоланні батьками педагогічних помилок і конфліктних ситуацій з дітьми, створення позитивного психологічного мікроклімату в сім'ї. Проводиться сумісний патронаж з медиками дошкільного закладу, педагогами з питань виховання здорової дитини. Адресна допомога здійснюється у формі листів батькам за їх адресою з метою попередження можливих педагогічних помилок у вихованні і навчанні дітей, надання рекомендацій з навчання, оздоровлення, виховання, а також педагогічна просвіта батьків.

Як свідчать результати досліджень Л. Карцевої організація нетрадиційних зустрічей з батьками проводиться в клубах за інтересами, у вигляді аукціонів сімейної творчості, KBK з участю дітей [6]. Автор доводить, що просвіті батьків сприяють індивідуальні консультування батьків з питань виховання, формування позитивних відносин в сімейному соціумі, продуктивного спілкування дітей і дорослих, лекторії з питань психологічної культури.

Як зазначає І. Козубовська, до обов'язків соціального педагога входить [7, с. 36]: консультування адміністрації, проведення методичної роботи з педагогічними працівниками закладу, співпраця та взаємозв'язок з різними державними та не державними закладами (органами управління освіти, соціальними службами, медичними установами, комісіями справами неповнолітніх), провідним напрямом роботи соціального педагога є соціально-педагогічна реабілітація дітей та родин, які потребують соціального захисту, для роботи с такими дітьми, які стоять на окремому обліку у соціального-педагога розробляється індивідуальний план реабілітаційних заходів та контролюється хід його реалізації, категорії сімей, що стоять на обліку (неповні сім'ї, багатодітні сім'ї, сім'ї інвалідів, асоціальні (алкоголізм, наркоманія, проституція), сім'ї де є члени з жорстокою, агресивною поведінкою, з психічно-сексуальним відхиленням тощо).

Аналіз дослідження Є. Холостової показав, що автором розроблено модель взаємодії соціального педагога з педагогами дошкільного навчального закладу та інших соціальних інституцій в роботі з дітьми з багатодітних сімей. Автор зазначає, що в своїй роботі соціальний педагог дошкільного закладу взаємодіє з [8, с. 154]:

- управлінням освіти міста (координація педагогічної роботи, рішення проблем соціальної допомоги багатодітній сім'ї);
- музичним керівником (робота за інтересами, навчання гри на музичних інструментах);
- психологом (психокоординаційна робота, індивідуальна робота);
- педагогом додаткової освіти (англійська мова, німецька мова, праця, театральна діяльність, хореографія);
- педагогом з фізичної культури (спортивні секції, хореографія);
- педагогом з образотворчої діяльності;
- медичним персоналом /лікар, медсестра/ (робота з виховання здорової дитини).

Як зазначає С. Болтівець, соціальний педагог допомагає вихованцю пізнати навколишнє соціальне середовище, піклується про формування моральних, загальнолюдських цінностей, аналізує процес формування особистості, як соціальне явище, процес розвитку її нахилів та здібностей [9, с. 56]. Він може сприяти адаптації дітей з особливими потребами до умов дошкільного навчального закладу, створювати сприятливе розвивальне навчально-ігрове середовище для цих дітей, забезпечувати умови для проведення спільних занять дітей з особливими потребами зі здоровими дітьми в дошкільному навчальному закладі, задовольняючи освітні потреби всіх дошкільників, здійснювати соціально-педагогічний патронаж дітей пільгових

категорій, сприяти ефективному співробітництву педагогів, батьків та фахівців різного профілю.

Отже, узагальнення ідей вищезазначених дослідників дозволяє стверджувати, що діяльність соціального педагога дошкільного навчального закладу з дітьми з багатодітних сімей може здійснюватись за такими напрямками: забезпечення соціально-педагогічного всеобучу батьків з багатодітних родин та інших членів родини (дідусів та бабусь), опікунів, прийомних батьків тощо; організація змістовного дозвілля дошкільнят з багатодітних родин у ДНЗ та мікрорайоні; робота з попередження насильства в сім'ї над дітьми та робота з дітьми, які зазнали насильства; робота з дітьми з особливими потребами та їхніми батьками, створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища; соціально-педагогічний патронаж дітей із багатодітних, малозабезпечених, неповних сімей); посередницька роль у взаєминах дитини, родини з освітніми, соціокультурними закладами мікрорайону.

Висновки. Отже, сутність роботи соціального педагога в ДНЗ полягає в організації соціально-виховуючого середовища цілеспрямованої взаємодії різних фахівців, яка дозволить молодшому дошкільнику з багатодітної сім'ї подолати труднощі і проблеми соціалізації та адаптуватися до дитячого колективу, що в подальшому забезпечить успіх у його дорослому житті. Соціальний педагог, як посередник в системі взаємодії між дошкільником, багатодітною сім'єю та суспільством, повинен сприяти формуванню виховуючих, гуманістичних, духовно-етичних відносин серед дітей і дорослих.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дошкільниками з багатодітних сімей.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т. Интегрированные условия современного семейного воспитания и коэффициент ихней полезной деятельности / Т. Алексеенко // Педагогика и психология. – 2002. – № 1. – С. 53-61.
2. Ануфриева Н. М. Социальная психология: Учебно-методический пособие / Н. М. Ануфриева, Т. М. Зелінська, Н. О. Єрмакова. – К.: Каравела, 2009. – 216 с.
3. Бондарчук О. І. Психология семьи: Курс лекций / О. І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
4. Закон Украины «Про охрану детства» від 26.04.2001 № 2402-III, редакція від 08.06.2013 [Електронний ресурс]. – [режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
5. Закон Украины «Про социальную работу с семьями, детьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III, редакція від 09.12.2012 [Електронний ресурс]. – [режим доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
6. Карцева Л. В. Социальная работа с семьей: психолого-педагогический анализ: Учеб. пособие / Л. В. Карцева. – Казань : Казан. гос. мед. ун-т, 1998. –

Ч.1. – 87 с.; Ч.2. – 70 с.

7. Козубовська І. В. Роль і функції соціально-психологічної служби в роботі з сім'єю / І. В. Козубовська, В. Ю. Керецман, Г. В. Товканець. – Ужгород : УжНУ, 1998. – 173 с.

8. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія / Т. В. Кравченко; Інститут проблем виховання АПН України. – К. : Фенікс, 2009. – 416 с.

9. Кушнірова Т. В. Перспективи соціально-психологічної роботи з сім'ями групи ризику / Т. В. Кушнірова // Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи. – Ужгород, 1999. – Ч.1. – С.391-394.

10. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрис / Н. М. Лавриченко. – К. : ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.

Борисова Л. П. *Сутність соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей у дошкільному навчальному закладі.*

У статті розглянуто проблеми, які має вирішувати соціальний педагог дошкільного навчального закладу в роботі з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей; визначено сутність та особливості роботи соціальних педагогів з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, молодші дошкільники, багатодітна сім'я.

Borysova L. P. *The essence of social pedagogical work with younger preschoolers from families with many children in pre-schools.*

In the article it is considered the problems that should be solved by the social pedagogues of preschool educational establishment at working with junior preschool children from large families; the essence and features of work of social pedagogues with younger preschool children from large families.

Keywords: social-pedagogical work, younger preschool, large family.

УДК 37.013.42

Бурвікова К.М.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Постановка проблеми. Динамізм і поступовість державотворчих процесів, що торкаються всіх сфер економічного, політичного і культурного життя українського суспільства, потребують формування соціально активної особистості. Соціальна активність є важливим елементом суспільного життя, адже вона стимулює суспільство до розвитку. Відповідно важливо підтримувати й мотивувати соціальну ініціативу у дітей з обмеженими можливостями, які є найбільш незахищеною категорією населення. У роботі з

такими дітьми на недостатньому рівні використовуються можливості соціального педагога, які спрямовуються на формування соціально активної якості. Недостатня обізнаність майбутнього спеціаліста щодо специфіки, форм та методів роботи з дітьми – старшокласниками з обмеженими можливостями зумовлює необхідність підготовки соціального педагога до роботи з дітьми, які потребують належних умов для активізації своїх здібностей.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми формування соціальної активності розглядалися у дисертаційних дослідженнях Л. Новікової [5], Г. Сороки [8]; проблему підготовки соціального педагога до роботи з дітьми з обмеженими можливостями досліджували Т. Макарова [3], Г. Першко [6], Є. Ромашина [7], О. Усик [9].

Мета статті: проаналізувати наукову літературу, розкрити процес та зміст підготовки соціального педагога з формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями.

Виклад основного матеріалу. На підставі наукових праць [5; 8], визначено, що соціальна активність – індивідуальна якість особистості, в якій виявляється та реалізується рівень соціальності, тобто глибина та повнота соціальних зв'язків людини з оточуючим середовищем, рівень перетворення особистості на активного суб'єкта суспільних відносин. Л. Новікова виокремила: «... прояв соціальної активності характеризує вищий рівень сформованості самостійності» [5, с. 26].

У віковій психології старший шкільний вік визначається, як психологічний переломом у житті кожної людини, а особливо у дитини з обмеженими можливостями [2, с. 142]. Тому і виникають певні труднощі з подальшим розвитком особистості. М. Фірсов визначає, що у дітей-старшокласників з обмеженими можливостями виникають певні проблеми. Провідна проблема полягає у порушенні зв'язку зі світом, в обмеженій мобільності, бідності контактів з однолітками і дорослими, в обмеженому спілкуванні з природою, недоступності низки культурних цінностей, а іноді й елементарної освіти. Ця проблема є наслідком не тільки суб'єктивного чинника, яким є стан фізичного і психічного здоров'я дитини, а й результатом соціальної політики та сформованої суспільної свідомості, які санкціонують існування недоступного для молодшої людини з обмеженими можливостями архітектурного середовища, громадського транспорту, соціальних служб – дитина, що має інвалідність, може бути так само прагнути допомогти іншим, як і одноліток, який не має проблем зі здоров'ям [10, с. 120]. На підставі виявлених проблем цього віку встановлено, що соціальна активність старшокласників з обмеженими можливостями має свої особливості: уповільнене формування соціально активної якості, труднощі проникнення в сенс людських відносин, часткове подолання порушень психосоціального та особистісного розвитку.

Педагогічний колектив загальноосвітніх навчальних закладів та батьки плідно працюють над досягненням мети: навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями, залучення їх до корисної праці та, головне, суспільного життя. В допомозі вирішення поставленої мети бере участь

соціальний педагог навчального закладу, роль якого полягає у проведенні корекційної роботи, спрямованої на підготовку до інтегрованого життя дитини, а також постійний супровід дитини в умовах інтеграції. При включенні дітей – старшокласників з обмеженими можливостями у соціальну активність соціальний педагог повинен знати специфіку дітей, інтерактивні форми та методи роботи, володіти вміннями зацікавити та допомогти, проводити індивідуальні бесіди, колективні семінари та конференції, також влаштовувати круглі столи по розв’язанню проблем, створювати та реалізовувати соціальні проекти з надання допомоги будь-якій категорії населення.

До виконання такої роботи слід готувати соціального педагога. Професійна підготовка соціального педагога, як визначає А. Капська, це сукупність загальних, спеціальних знань і умінь, які забезпечують можливість його роботи за спеціальністю. Вони набуваються в процесі теоретичного і практичного навчання у вищих навчальних закладах [1, с. 201]. Отже, підготовку соціального педагога до формування соціальної активності у старшокласників з обмеженими можливостями визначаємо як процес, результатом якого є сукупність загальних і спеціальних знань й умінь, які забезпечують можливість формувати таку характеристику особистості.

О. Усик зазначає: «Головна мета соціального розвитку – створення «суспільства для всіх»... У першу чергу, необхідним для реалізації поставленої мети є професійна підготовка фахівця – соціального педагога до роботи у закладах з інклюзивним навчанням» [9]. Підготовка соціального педагога до роботи з старшокласниками з обмеженими можливостями у вищому навчальному закладі – складний процес, який повинен відповідати сучасним потребам, постійному оновленню технологій та змісту навчального процесу.

На основі плану підготовки соціального педагога у Харківському національному педагогічному університеті ім. Г.С. Сковороди можна виділити: мету: формування у студентів «готовності», що в соціально-педагогічній літературі [3] трактується як концентрований показник діяльності особи, міра її професійної здібності до здійснення ефективної організації умов, де у дітей з обмеженими можливостями буде формуватися соціальна активність; рівні готовності (за В. Моляко [4]): високий (професійно важливі якості, розвинені на високому рівні і можуть використовуватись за будь-яких умов, самостійність у вирішенні нових завдань декількома способами тощо), середній (здатність працювати за шаблоном, професійні якості розвинені на середньому рівні), низький (відсутність професійно важливих якостей, неспроможність самостійно вирішувати завдання тощо).

Аналіз навчального плану у вищій школі показав, що у соціально-педагогічних дисциплінах: «Педагогіка сімейного виховання» (тема «Виховання дитини-інваліда в сім’ї»), розглядаються питання стосовно спеціальних закладів освіти, система корекційної допомоги дітям з обмеженими можливостями (форми та методи роботи); «Технологія соціальної роботи в зарубіжних країнах» (лекційне та семінарське заняття присвячене розгляду вітчизняних та зарубіжних технологій роботи з людьми різних вікових категорій з обмеженими можливостями); «Практикум із спеціалізації» (з

першого року навчання студентів знайомлять з різними закладами, де працює соціальний педагог, де вони мають можливість взаємодіяти з різними людьми, у тому числі з обмеженими можливостями), «Соціальна педагогіка» (лекційне заняття на тему: «Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями», яке присвячене характеристиці підходів до вирішення проблем та реабілітації такої категорії населення), «Технологія роботи соціального гувернера» (семінарське та лекційне заняття на тему: «Технологія роботи соціального гувернера з дітьми з особливими потребами та їх батьками», де розглядаються питання адаптації та інтерактивних форм, методів роботи з дітьми-інвалідами), «Прикладні методики» (питання у лекційному занятті «Роль казкотерапії у виховному процесі дітей з обмеженими можливостями», «Музикотерапія та її роль у роботі з дітьми з обмеженими можливостями», «Роль соціального педагога в художньому розвитку дітей з обмеженими можливостями», «Роль театрального мистецтва у позакласній роботі з дітьми з обмеженими можливостями») – ведеться підготовка соціального педагога до роботи з дітьми з обмеженими можливостями, але існують прогалини, пов'язані з питаннями навчання майбутніх соціальних педагогів інноваційним методам роботи з формування соціальної активності; створенням та реалізацією соціально значущих проєктів тощо. Це потребує впровадження додаткового комплексу засобів з підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями.

Комплекс засобів (сукупність інструментів, які спрямовані на підготовку майбутніх соціальних педагогів) передбачає такі напрями, форми та методи роботи: удосконалення навчальних дисциплін («Педагогіка сімейного виховання», «Технологія соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Соціальна педагогіка») лекційними та семінарськими заняттями: «Мотивація та стимулювання дітей-інвалідів до здійснення суспільно-корисної діяльності», «Інтерактивні методи виховання дітей з обмеженими можливостями», «Методи інтеграції дітей з особливими потребами». Необхідним є проведення виховних заходів: «Волонтерство»; акція «Подаруй посмішку дитині»; творчий вечір «Своїми руками»; виховна година «Розвиток соціальної активності».

Висновок. Таким чином, аналіз проблеми дав змогу виявити, що процес підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями – це складний процес, який повинен відповідати сучасним реаліям, постійно оновлюватись інноваційними технологіями навчально-виховного процесу. Проведений аналіз засвідчив актуальність вдосконалення процесу підготовки соціального педагога до вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Капська А. Й. Технології соціально-педагогічної роботи. / А. Й. Капська. – К. : УДЦССМ, 2000. – 342 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості // Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К., 1989. – 301 с.

3. Макарова Т. А. Профессиональная подготовка социальных работников в вузе к культурно-досуговой деятельности с инвалидами: автореф. дисс. канд. пед. наук / Т. А. Макарова. – Ульяновск, 2006. – 21 с.
4. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : «Знання», 1989.– 161 с.
5. Новикова Л. И. Личность в воспитательной системе школы: научно-методический сборник / [под. ред. А. В. Гавришина и Л. И. Новиковой]. – Владимир, 1993. – 153 с.
6. Першко Г. О. Інноваційні тенденції у підготовці соціальних педагогів до роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку [Електронний ресурс] / Г. О. Першко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. - № 22(6). – С. 253-258. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22\(6\)__37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22(6)__37)
7. Ромашина Є. В. Формирование профессиональной готовности будущих социальных педагогов в вузе к работе с детьми-инвалидами : автореф. дисс. канд. пед. наук / Є. В. Ромашина. - Майкоп, 2007. – 21 с.
8. Сорока Г. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО / Г. Сорока. –Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2002. – 128 с.
9. Усик О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до діяльності в системі інклюзивної освіти / О. Усик // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. - № 8 (2). – С. 322-329. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(2\)__48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(2)__48)
- 10.Фирсов М. В. Антологія соціальної роботи / М.В. Фирсов. – М. : НВФ СПТ, 1995. – 289 с.

Бурвікова К. М. Аналіз проблеми підготовки соціального педагога до формування соціальної активності старшокласників з обмеженими можливостями.

Стаття присвячена аналізу проблеми підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей з обмеженими можливостями на сучасному етапі. Розкривається процес та забезпечення змісту підготовки через аналіз навчального плану Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Ключові слова: соціальний педагог, підготовка, соціальна активність, діти з обмеженими можливостями, формування соціальної активності.

Burvikova K. M. The analysis of the training of future social pedagogues for the formation of social activity senior pupil with disabilities.

The author analyzes the problem of training social pedagogue for the formation of social activity of children with disabilities today. The process and providing content of preparation future social pedagogues through analysis of curriculum at Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda is revealed.

Keywords: social pedagogue, training, social activity, children with disabilities, the formation of social activity.

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНО СПРЯМОВАНОЇ СУБКУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. Перехід від дитинства до дорослості є найважчим і складним. Це час, коли у підлітків формуються норми і засоби спілкування, загальнолюдські цінності добра, справедливості, краси, розуму, започатковується формування моральної свідомості, уявлень і переконань щодо міжособистісних відносин. Підліток намагається пізнати себе, самовиразитися та самоствердитися. У цей „важкий” період він „шукає себе”, своє місце в цьому світі, соціумі, формує свої цінності. У сучасній вітчизняній культурі для підлітків не так багато поля для діяльності, що сприяє їхній самореалізації. Тому субкультура підлітків є засобом об’єднання нового покоління і допомагає заявити про себе в суспільстві. У цей період душею підлітка володіють зависокі думки, тому обов’язково треба спрямовувати діяльність підлітків у позитивне русло на благо соціуму, оскільки ігнорування, байдужість до їх інтересів спрямовує підлітків не на блага, а навпаки, адже збагачення життя завдяки змісту різних діяльностей дає матеріал для побудови життєвих цілей, а прикладом цьому може бути тільки дорослий, який своїми діями виховує в них соціальну активність, відповідальність та соціальну творчість. Зазначене висуває до професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів такі вимоги, як накопичення знань, умінь і навичок практичної діяльності здобутих під час навчання у вищому навчальному закладі. Соціальні педагоги – це спеціалісти, до обов’язків яких входить піклування про прищеплення молодому поколінню позитивних якостей, формування поведінки.

Аналіз досліджень і публікацій. Молодіжна субкультура як складова сучасної культури є предметом дослідження Т. Алексеєнко, І. Зязюна, С. Левікової, О. Омельченко, Ю. Савельєва, С. Савченка, та ін. Особливості соціального та психофізіологічного розвитку особистості в підлітковому віці охарактеризували Г. Абрамова, В. Аверін, І. Кулагіна, С. Максименко, Л. Обухова, Л. Столяренко, В. Сухомлинський та ін.

Теоретико-методологічним основам професійної підготовки соціальних педагогів у системі вищої освіти приділяли увагу О. Безпалько, В. Бочарова, Л. Завацька, І. Зверєва, А. Капська, І. Козубовська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, В. Поліщук та інші. Не зважаючи на велику кількість проведених вченими досліджень, проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування позитивно спрямованої субкультури підлітків залишатися актуальною, оскільки постійно повинні розроблятися перспективні напрямки підготовки студентів до професійної діяльності. Це дозволить забезпечити належний рівень кваліфікованого надання соціально-педагогічної допомоги майбутніми фахівцям.

Мета статті – розкрити зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів, який забезпечує професійну готовність до формування позитивно спрямованої субкультури підлітків.

Виклад основного матеріалу. Сучасний підліток – людина з енергією, ініціативністю, з оптимістичним сприйняттям життя, яка прагне бути суспільно корисною. Науковцями визначено, що підлітки – це юнаки і дівчата від 11-12 до 15-16 років, тобто це період від дитинства до зрілості. Цей період характеризується не лише фізичним і статевим дозріванням, але й формуванням особистості, моральних установок і переконань, світогляду, який, здебільшого, не співпадає з нормами, встановленими в суспільстві.

Основний фактор, що привертає підлітків в субкультурі, – це прагнення придбати зовнішні, формальні характеристики, що дозволяють виділятися з загальної знеособленої маси населення мегаполісу. Термін «субкультура» почав використовуватися в зарубіжних країнах ще в 30-ті роки XX ст. і вперше знайшов відображення в американській соціологічній літературі. Поняття «субкультура» походить від латинського *sub* – під та *culture* – оброблення, виховання, розвиток [1], що означає – «підкультура», тобто дослідники різних галузей наук вважають субкультуру підсистемою загальної системи культури будь-якої країни чи суспільства.

Аналіз наукової літератури показав, що субкультура підлітків – складне та різностороннє явище, тому науковці не дотримуються єдиних поглядів стосовно визначення терміна, складових молодіжної субкультури, та її функціональності.

Субкультура підлітків – це складова загальної культури суспільства, яка реалізує потреби, відповідні психовіковим рівням і соціальному розвитку молоді людини, розкриваючи специфічність її ціннісних орієнтацій і способу життя в соціумі.

Реалізація соціально значущих підліткових потреб (самовираження, самоствердження, самореалізація) сприяє розвитку таких соціальних якостей як соціальна активність, толерантність представників молодіжної субкультури, що, у свою чергу, впливає на характер молодіжної субкультури – конструктивний чи деструктивний. Отже, рівень розвитку соціальності підлітків визначає відповідний соціальний напрям молодіжної субкультури та її специфіку [1].

Ми погоджуємося з думкою науковців, що специфіка функцій соціального педагога вимагає гармонійного єднання особистісних та професійних якостей, широкої освіченості, а тому підготовка такого фахівця має ґрунтуватися на тлі практичного людинознавства.

За О. Луговою, *підготовка майбутніх соціальних педагогів* – це цілісний навчально-пізнавальний процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників [2].

Для молодого спеціаліста соціально-педагогічної сфери важливо розуміти, якими знаннями, уміннями, навичками він володіє або повинен володіти для того, щоб мати повноцінне право працювати з людьми. Його

знання в галузі соціальних і психолого-педагогічних дисциплін одночасно повинні бути глибоко теоретичними та максимально адаптованими до реалій практичної діяльності, оскільки спеціаліст зобов'язаний послуговуватись методами й технологіями різних професійних сфер відповідно до конкретної ситуації, у якій йому доведеться діяти, з метою надання ефективної соціальної допомоги. Під час професійної освіти в майбутніх фахівців формується почуття професійної та громадянської відповідальності та обов'язку.

Спираючись на вище зазначене, був проведений аналіз навчальних планів та програм підготовки майбутніх соціальних педагогів, який показав, що зміст професійної та практичної підготовки розкривається через цілу низку дисциплін, що можуть забезпечити знаннями та вміннями майбутніх фахівців з питань формування позитивно спрямованої субкультури підлітків. Серед таких соціально-педагогічних дисциплін «Актуальні проблеми соціальної педагогіки», «Соціально-педагогічні технології у діяльності соціального педагога», «Соціальна педагогіка», «Основи соціалізації особистості», «Соціально-педагогічна робота у закладах освіти», «Людина у сучасному соціумі», «Загальна, вікова та педагогічна психологія», «Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля», «Теорія і методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями», «Превентивна соціально-педагогічна діяльність». До змісту цих дисциплін не завадило б внести теми, які сприяють розумінню студентами виховання, яке є одним з головних чинників соціалізації; розумінню того, що соціальний педагог у освітній системі виступає одним з головних суб'єктів, що має сприяти розвитку, а точніше саморозвитку особистості, створенню умов найбільшого психологічного комфорту.

Зміст дисциплін має бути збагачений інформацією про психолого-педагогічні механізми формування у підлітків належності до тієї чи іншої субкультури.

У процесі підготовки висококваліфікованих спеціалістів соціально-педагогічної сфери важливим питанням є розвиток їхньої самостійної роботи, яка є одним із напрямів модернізації вищої освіти на сучасному етапі. Як зазначають викладачі, великий за обсягом матеріал нормативних дисциплін фаху «Соціальна педагогіка» й обмежена кількість годин на його вивчення потребують широкого використання різних видів (індивідуальних, парних, групових) і форм самостійної роботи як на практичних та лекційних заняттях, так і в позаурочний час (виконання індивідуального завдання, пошуково-дослідна, креативна діяльність, асистування викладачеві тощо). За складністю завдання поділяють на репродуктивні (прочитати, відтворити, вивчити, відповісти на запитання, скласти план за прочитаним тощо) і творчо-пошукові (дібрати матеріал за темою, цікаві повідомлення про науковця, історію соціальної роботи та соціальної педагогіки; підготувати виступ, промову, репортаж, соціальну рекламу тощо) [3].

Практика застосування ділових ігор на заняттях із соціально-педагогічних дисциплін показує, що вони стимулюють творчу уяву і нестандартне мислення; сприяють становленню активної, мобільної особистості, що вміє обстоювати свої думки; перетворюють теоретичні знання на переконання; розвивають

соціальне мислення і культуру; формують стійкий інтерес до соціального аналізу навколишньої дійсності; сприяють організації колективної діяльності студентів, розвитку співпраці, виникненню почуття суперництва [4].

Формуванню стійкої позитивної професійної мотивації сприяють ситуативні, ігрові, проектні та інші методи навчання. Змодельоване за їхньою допомогою професійно-орієнтоване спілкування суб'єктів соціальної роботи допомагає підготовці студентів до реальної взаємодії, набуттю професійного досвіду, підвищенню загальної комунікативної культури.

Важливим складником професійного навчання майбутніх соціальних педагогів є спрямування на самоосвіту, подальше самовдосконалення й розвиток студентів, вироблення у них адекватної самооцінки, самокритичності й дисциплінованості.

Висновки. Таким чином, професійна підготовка студентів – майбутніх соціальних педагогів має потенційні резерви для більш результативного формування їх готовності до соціально-педагогічної роботи. Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування позитивно спрямованої субкультури полягає у направленості на здобуття професійно орієнтованих знань у студентів, забезпечення надійності і якості підготовки майбутніх соціальних педагогів через впровадження нових педагогічних технологій навчання, стимулювання творчої активності студентів та залучення їх до практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Лисенко Ю. О. «Молодіжна субкультура» як соціально-педагогічне поняття / Ю. О. Лисенко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 2.
2. Луговая О. М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей (на материалах ставропольского края) : дисс. ... канд. пед. наук 13.00.08 / Луговая Ольга Михайловна. – Ставрополь, 2004. –192 с.
3. Педагогічний словник для молодих батьків. – К. : ДЦССМ, 2002. – 348 с.
4. Письмак Л. Інноваційні підходи до соціально-педагогічної роботи з сім'єю у закладах освіти. / Письмак Л. // Соціальний педагог. - 2007. - № 12. - С. 14-20.
5. Социальная педагогика: курс лекций / Под общ. ред. М. А. Галагузовой. - М. : Гуманитарный издательский центр «ВЛАДОС», 2000. – 416 с.

Висоцька М. Ю. *Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування позитивно спрямованої субкультури підлітків.*

У статті розкрито поняття «підлітки», «субкультура», «субкультура підлітків», «підготовка соціальних педагогів». Висвітлюється питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування позитивно спрямованої субкультури підлітків. Проведено аналіз навчальних планів та програм підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Визначено ефективні форми і методи підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: субкультура, підлітки, соціальний педагог, підготовка соціальних педагогів.

Vysotskaya M. Yu. The content of training future social pedagogues to the formation of positively directed subculture of teenagers.

The article deals with the concept of «teens», «subculture», «subculture of teenagers», «training of social pedagogues»; highlights the issue training of future social pedagogues to the formation of positively directed subculture of teenagers. The author analyses the educational plans and programs of social pedagogues' training in higher educational institutions and defines effective forms and methods of preparation of future social pedagogues.

Keywords: subculture, teens, social pedagogue, training of social pedagogues.

УДК 37.013.42

Дудник Т.В.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЛЕКСУ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ У ДИТЯЧОМУ САДКУ

Постановка проблеми. В умовах розбудови української державності надзвичайно пріоритетним завданням сучасної педагогіки є виховання конкурентноздатної особистості, спроможної діяти у мінливому соціумі, мотивуючи себе до постійного самовдосконалення та розвитку. Актуальною є проблема формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку, оволодіння ними соціальним досвідом, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до життя в оновленому соціально-економічному середовищі.

У дошкільному віці закладаються основи соціальної компетентності дитини, визначається напрям її розвитку й успішної адаптації у соціумі. У цьому процесі провідну роль відіграє сюжетно-рольова гра та керівництво нею. Соціальний педагог як суб'єкт діяльності у дошкільному навчальному закладі (ДНЗ) може сприяти розширенню тематики ігор, збагачувати зміст, забезпечувати оволодіння дітьми рольовою поведінкою, що залежить від рівня професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, спроможності оптимізувати процес з формування основ соціальної компетентності дошкільнят засобами сюжетно-рольової гри, реалізуюючи систему якісної соціально-педагогічної діяльності.

Разом з тим, виникає необхідність підвищення рівня професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до надання допомоги та підтримки у швидко мінливих умовах соціально-педагогічної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів знайшли своє відображення в роботах багатьох дослідників та дозволив виявити окремі аспекти її дослідження: О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, М. Васильєва, І. Зверєва, І. Ковчина, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, С. Харченко (теоретико-методологічні основи); О. Кононко, В. Масленнікова, А. Рижанова (технологічні основи діяльності з дошкільниками); В. Суржанська (теоретико-методичні засади напрямів соціально-педагогічної роботи з дошкільниками); І. Романова (особливості професійної підготовки соціальних педагогів засобами гри); А. Бондаренко, К. Гросс, Д. Ельконін (методичні питання використання сюжетно-рольової гри як методу діяльності з дошкільниками).

Мета статті: охарактеризувати етапи впровадження комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі під професійною підготовкою розуміється процес і результат діяльності, спрямованої на оволодіння певним запасом професійних знань, умінь і навичок та якостей особистості, необхідних для успішного виконання професійної діяльності, тобто «професійної компетентності фахівця» [6, с. 166].

У роботі Л. Завацької поняття професійної компетентності соціального педагога відбиває єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення соціально-педагогічної діяльності і характеризує його професіоналізм [2, с. 152].

І. Зверєва визначає основні складові професійної компетентності соціального педагога: 1) система психологічних, загально педагогічних та спеціальних фахових знань; 2) система фахових умінь; 3) професійні здібності та професійно значущі якості, що дають особистості можливість вільно, впевнено і толерантно діяти залежно від наявної необхідності та потреб оточуючого життя. Стабільний та безперервний розвиток усіх трьох складових на основі позитивних світоглядних позицій соціального педагога і становить компетентність фахівця. При цьому знання та уміння мають формуватися в контексті набуття особистістю емпіричного і професійно педагогічного досвіду [5, с. 78].

А. Капська з-поміж важливих чинників, що впливають на результативність процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів, виділяє такі, як: оновлення змісту освіти (який має ураховувати як реалії сьогодення, так і регіональні особливості), посилення уваги до самостійної та практичної діяльності студентів, а також застосування інтерактивних методів навчання. Метою практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів автор виділяє формування у них професійних умінь та особистісних якостей фахівця, оволодіння найважливішими видами професійної діяльності [4, с. 203].

Слід вказати, що у ВНЗ недостатньо враховується необхідність формування у студентів готовності до діяльності в конкретному соціальному

закладі – дитячий садок, контингент якого і проблеми його адаптації в суспільстві вимагають дотримання принципу диференціації при підготовці соціальних педагогів [3, с. 7]. Варто зазначити, що ДНЗ – перший соціальний інститут, що відповідає за соціальну зрілість дітей дошкільного віку, саме в ньому діти набувають важливого суспільного досвіду, основних знань і вмінь, необхідних для подальшого життя серед людей, залучаються до різних видів діяльності [1, с. 188].

На основі аналізу теоретичних засад Г. Беленької, І. Зверєвої, А. Капської, М. Фіцули було розроблено комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку. Впровадження комплексу засобів передбачає такі етапи: методологічно-цільовий; організаційний; контрольно-оцінний.

1. Методологічно-цільовий: мета (оволодіння теоретичними знаннями керування і впровадження ефективної сюжетно-рольової гри у колектив дошкільників), завдання (отримання теоретичної бази на основі участі в комплексі засобів), підходи (середовищний, компетентнісний) та принципи (свідомості і активності в навчанні, системності, послідовності, безперервності, цілісності, доцільності, прогностичності, свободи вибору і співробітництва).

2. Організаційний представлений: напрямами (інформаційно-ознайомлюючий, когнітивно-практичний, креативно-рефлексивний), педагогічними умовами, педагогічним забезпеченням навчально-виховного процесу і суб'єктами навчально-виховного процесу.

На даному етапі впроваджується розроблений комплекс засобів для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників за допомогою сюжетно-рольової гри, що включає низку орієнтованих навчальних дисциплін: «Аніматорство в дитячому садку» (організація культмасових заходів, проведення ігор), «Волонтерська діяльність з дошкільниками» (розробка, створення, впровадження інноваційних методик). Для вироблення професійно важливих умінь у студентів ефективними методами роботи виступають: «мозковий штурм» (стимулювання творчого мислення при діяльності у дитячому садку), коучинг (досягнення професійних цілей при здійсненні соціально-педагогічної діяльності з дошкільниками), сюжетно-рольові, ділові ігри (розкриття внутрішнього потенціалу), ротація (зміна ролей, набуття нового соціального досвіду для діяльності з дошкільниками).

3. Контрольно-оцінний: критерії (когнітивно-операційний, особистісно-мотиваційний, творчо-діяльнісний), показники та рівні (достатній, високий, низький) готовності майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільнят засобами сюжетно-рольової гри у ДНЗ та діагностичний інструментарій.

Крім вище зазначеного, у запропонованому комплексі засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільнят центральне місце належить діагностиці та прогнозуванню динаміки визначення її рівня за відповідними критеріями її сформованості: когнітивно-

операційного; особистісно-мотиваційному і творчо-діяльнісного, які використовуються під час початкової та контрольної діагностики (на основі методики МПЦУ І. Шалаєва).

Відповідно до критеріїв і їх показників були визначені рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільнят: достатній, середній, низький.

Таким чином, аналіз наукової літератури з професіоналізації соціальних педагогів став підґрунтям для розробки комплексу засобів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку, що слугуватиме ефективно в процесі формування професійно компетентних фахівців соціальної сфери.

Висновки. Проведений аналіз наукової літератури дозволив схарактеризувати процес підготовки майбутніх соціальних педагогів як діяльність, спрямовану на оволодіння певним запасом професійних знань, умінь і навичок та якостей особистості, необхідних для успішного виконання професійної діяльності, тобто «професійної компетентності фахівця». Визначено основні складові професійної компетентності та чинники, що впливають на ефективність підготовки фахівців. На основі вивчення теоретичних та методичних напрацювань стосовно сфери освіти у ВНЗ, розроблено комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку, впровадження яких передбачає такі етапи: методологічно-цільовий, організаційний, контрольно-оцінний, що сприятиме оптимізації процесу професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом наукового пошуку є подальше вивчення теоретичних та практичних аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку у світлі ефективної міжвідомчої співпраці суб'єктів соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. –К. : Світич, 2006. – 304 с.
2. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. - 240 с.
3. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності до професійної діяльності / А. Й. Капська // Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів : Теорія, практика, програми. – К. : ІЗМН, 1998. – С.5-12.

4. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / [за заг. ред А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової]. – К. : УДЦССМ, 2000. – 260 с.

5. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія/ за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 336 с.

6. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії: Навч. посіб. для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль, 2005. – С. 165-168.

Дудник Т. В. Характеристика комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування соціальної компетентності дошкільника засобами сюжетно-рольової гри у дитячому садку.

У статті розглянуто суть поняття «підготовка майбутніх соціальних педагогів», охарактеризовано комплекс засобів підготовки майбутніх фахівців до практичної діяльності з формування соціальної компетентності дошкільника засобами сюжетно-рольової гри та представлено етапи впровадження цього комплексу у дитячому садку.

Ключові слова: комплекс засобів, підготовка майбутнього соціального педагога, дошкільник, соціальна компетентність, сюжетно-рольова гра, дитячий садок.

Dudnyk T. V. Characteristics of means of training future social pedagogues to the formation of preschooler's social competence by role games at the kindergarten.

The author analyzes the peculiarities of training future social pedagogues for the successful professional socio-educational activities. Means of tools for effective training of future specialists for practical work to the formation of preschooler's social competence by role games at the kindergarten are characterized.

Keywords: means, training future social pedagogues, preschooler, social competence, role games, kindergarten.

УДК [378.147:37.013.42]:373.24

Запорожець О.В.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. В останні роки виконано фундаментальні дослідження, у яких розкрито різні аспекти підготовки майбутнього соціального педагога до професійної діяльності, однак як питання впровадження посади соціального педагога в систему дошкільної освіти, так і підготовки кадрів до соціально-педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку не віднайшли належного вираження.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів – це цілісний навчально-пізнавальний процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння

фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників. Професійна діяльність соціального педагога на сучасному етапі повинна враховувати необхідність його підготовки до різносторонньої роботи.

Аналіз теорії та практики з досліджуваної проблеми дозволив виділити низку суперечностей: - між вимогами сучасного суспільства до професійної підготовки соціального педагога та недостатньою сформованістю в них готовності до роботи з обдарованими старшими дошкільниками в умовах дошкільного навчального закладу; - між потребою у виявленні, розвитку творчих, креативних, обдарованих особистостей та недостатнім рівнем знань соціального педагога, який працює з такою категорією; - між можливостями соціального педагога та недостатньою розробленістю засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Розробкою питань професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів займалися такі науковці: Н. Бабенко, С. Харченко; концептуальні засади професійної підготовки соціальних педагогів розробляли: О. Безпалько, В. Бочарова, С. Харченко. Розробкою етичних соціально-педагогічної діяльності займалися Є. Смірнова, Г. Яркіна та багато інших.

Поряд з дослідженням різних аспектів підготовки майбутніх соціальних педагогів, існує потреба в узагальненні та систематизації цього досвіду, конкретизації та збагаченні її змісту.

Метою статті є: проведення теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників та визначення змісту означеної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Професія соціального педагога є досить новою для України, адже підготовка соціальних педагогів як окремий напрям професійної освіти почала формуватися на початку 1990-х років. Тому проблема підготовки фахівців цього профілю потребує інноваційного підходу до організації навчання студентів у вищих навчальних закладах. Термін «підготовка» трактується, як динамічний процес, кінцевою метою якого є формування такої професійної властивості, як готовність [8]. У тлумачному словнику подається таке визначення загального поняття «готовність» – це «бажання зробити що-небудь», а «готовий» – той, «який зробив необхідне приготування, підготувався до чого-небудь» [1, с. 257]. Сам процес, який в результаті приводить до готовності, тобто поняття «підготовка» трактується у тлумачному словнику як запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання чи практичної діяльності [1, с. 952].

Поняття професійної готовності вживається у декількох значеннях, іноді ототожнюється з професійною підготовкою. Термін «підготовка» збагачує поняття «готовність», відмічаючи те, що підготовка до професії є формування готовності до неї, а система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є психічним результатом професійної підготовки. Отже, під готовністю ми розуміємо цілеспрямованість

особистості, що передбачає у собі переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, здатність до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок та є визначальною передумовою успішної діяльності [2].

Діяльність соціального педагога за своїм змістом настільки значно відрізняється від діяльності вихователя, що вимагає зовсім інших підходів до організації роботи з обдарованими дітьми [3, с. 16-17]. Формування готовності студентів – майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу передбачає: ефективність та успішність функціонування системи підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу; в основі підготовки такі принципи: гуманізму, індивідуалізації та культуровідповідності; основні показники готовності: зацікавленість до об'єкта своєї діяльності, оволодіння спеціальними знаннями, розробка та освоєння технології роботи з соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу, здатність до аналізу педагогічної ситуації та власних можливостей; формування системи необхідних спеціальних знань, які потрібні для професійної діяльності, включає освоєння декількох розділів. Утримання одного з основних розділів представляє комплекс теоретико - методологічних знань про роботу з соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу [4].

Обдарованість дитини у старшому дошкільному віці можуть встановити професійно підготовлені спеціалісти, які розглядають такі параметри: інтелектуальні здібності, специфічні здібності до навчання, здібності щодо образотворчого мистецтва й музики, психомоторні здібності [5, с. 3-5].

У своїй діяльності соціальний педагог керується різними підходами в роботі з обдарованими старшими дошкільниками. Соціально-інтегративний підхід до підтримки обдарованих дітей передбачає розгляд досвіду щодо створення умов в різних типах навчальних закладів для обдарованої дитини. Ця проблема постає гостро [6, с. 27-35].

Соціально-педагогічний захист обдарованих дітей – це, перш за все, пом'якшення для них негативних наслідків процесів, які відбуваються в суспільстві, створення умов для реалізації інтересів і життєво необхідних потреб, спираючись на принципи: орієнтація на загальнолюдські цінності, гуманізм, стимулювання обдарованих дітей на розвиток їх особистісних сил [7].

Робота з обдарованою дитиною повинна бути як індивідуальна, так і з колективом, у якому дитина знаходиться. Ця робота повинна враховувати такі фактори, як досвід, спеціальну підготовку, світогляд і інтереси вихованців, тобто бути гнучкою і відповідати індивідуальним і груповим потребам. Педагог постійно повинен слідкувати за обдарованою дитиною й за тією групою людей, з якими вона контактує. Різноманітність методів у роботі з обдарованою дитиною підвищує ймовірність успішної соціалізації [5, с.165-166].

Аналіз навчального плану Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди дав змогу визначити, що студенти спеціальності «Соціальна педагогіка» відповідно до цілісної концепції

підготовки вивчають такі предмети: «Соціальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Технологія соціально-педагогічної роботи», «Соціальний супровід», «Соціально-педагогічне консультування», «Правові основи дитячих та молодіжних організацій», «Технології соціальної роботи за кордоном», «Молодіжна політика», «Актуальні проблеми соціальної педагогіки» та багато інших.

Під час здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» студентами вивчається багато аспектів розвитку та становлення особистості, її соціалізація та процес входження у соціальний інститут – дошкільний навчальний заклад, основні форми організації діяльності у дошкільному закладі, але не отримують потрібних знань для діяльності з соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу. Деякі аспекти соціалізації обдарованих старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу розглянуті поверхово, або й не розглянуті взагалі. Не дивлячись на це кожен студент, який навчається на спеціальності соціальна педагогіка у своїй практичній діяльності завжди буде зустрічатися з цим видом діяльності, отже така підготовка є необхідною.

Отже, під підготовкою соціального педагога до майбутньої професійної діяльності з соціалізації обдарованих старших дошкільників ми розуміємо: систему професійної підготовки майбутніх фахівців, що характеризує активність, педагогічна спрямованість; як здатність до педагогічної діяльності, спрямовану на створення умов для соціалізації обдарованих старших дошкільників в освітній ситуації, психологічний і психічний розвиток дитини з організацією на зону її найближчого розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз змісту професійної підготовки соціальних педагогів дав змогу виявити суперечності в системі підготовки майбутніх фахівців, принципи та особливості роботи з обдарованими старшими дошкільниками. Водночас проведений аналіз засвідчив безперечну актуальність удосконалення процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників та необхідність доповнення змісту підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник / В. Т. Бусел. – Ірпінь: Перун, 2004. – 1440 с.
2. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. ... докт. пед. наук / С. С. Вітвицька. – Житомир, 2011. – 43 с.
3. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук / І. М. Мельничук. – Тернопіль, 2011. – 58 с.

4. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти / В. А. Поліщук. – Тернопіль: ТУР, 2006. – 424 с.
5. Ридецкая О. Г. Психология одарённости : Учебно-практическое пособие / О. Г. Ридецкая. – М. : Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 374 с.
6. Сарапулова Є. Виховання обдарованої дитини / Є. Сарапулова. – 2009. – №2. – С. 3-5.
7. Теличко Н. В. Досвід роботи з обдарованими дітьми можна використати в Україні / Н. В. Теличко // Обдаровані діти. – 2005. – №10. – С. 27–35.
8. Харченко С. Я. Дидактические основы подготовки студентов к социально-педагогической деятельности / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2000. – 138 с.

Запорожець О. В. *Зміст професійної підготовки соціальних педагогів до соціалізації обдарованих дітей старшого дошкільного віку.*

У статті представлено аналіз змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників, виявлено суперечності в системі підготовки майбутніх фахівців, виокремлено основні принципи та охарактеризовані різні показники готовності соціальних педагогів до майбутньої професійної діяльності з обдарованими старшими дошкільниками.

Ключові слова: підготовка, професійна готовність, старші дошкільники, обдарованість, зміст професійної підготовки, суперечності, показники.

Zaporozhets O. V. *The content of the training of social pedagogues for the socialization of gifted preschoolchildren.*

The article presents an analysis of the content of professional training of future social pedagogues for the socialization of the gifted senior preschool children. The author revealed contradictions in the system of training of future specialists, the main principles. The variety of indicators of social pedagogues' readiness for working in future with gifted older preschoolers is characterized.

Keywords: training, professional readiness, older preschoolers, talent, content of training, contradictions, indicators.

УДК 37. 013. 42

Ісіченко А.В.

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. У нинішніх умовах дестабілізації економіки, політики та суспільних цінностей, що відбуваються на світовому рівні, статистика свідчить про зростання кількості підлітків, у яких поведінка

відхиляється від загальноприйнятих норм. Підлітковий вік є найгострішим в порівнянні з усіма віковими кризами та характеризується різкими якісними змінами, що зачіпають всі сторони розвитку. Значну роль у формуванні та розвитку особистості підлітка відведено школі, адже саме там діти проводять значну частину свого часу.

Аналізуючи дані досліджень Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, можна зробити висновки, що сучасні українські школярі поведуть себе набагато агресивніше, ніж учні з західноєвропейських шкіл. Так, 38,0 % юних киян ставали жертвами морального і фізичного насильства з боку однолітків у школі, 48,0 % самі хоча б раз знущалися над ровесниками, а 14,0 % були організаторами цих знущань. У той час у країнах ЄС школярів, що брали участь в актах насильства, налічується лише 10,0-15,0 %. Ці дані свідчать про необхідність попередження агресивної поведінки українських підлітків у школі.

На основі аналізу праць Г.Г. Бочкарьової, В.В. Глібова, М.В. Кларіна, Н.В. Козловської, В.М. Оржеховської, О.А. Удалової було досліджено та узагальнено теоретичні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.

Мета статті розкрити технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та узагальнення поняття «агресивна поведінка» показало, що науковці розглядають його як «індивідуальну або колективну поведінку чи дії, спрямовані на спричинення фізичної або психічної шкоди іншій людині чи групі» [2, с. 43; 5, с. 76].

Аналіз наукових праць показує, що суть дефініції «профілактика» – це попередження асоціальних дій, а соціально-педагогічна профілактика – це система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, які сприяють прояву різних видів їхньої активності (бесіди, тренінги, марафони, дебати, рольові ігри тощо). Соціально-педагогічна профілактика спрямована на зміну різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів і умов соціального виховання або перебудову їх взаємодії [6, с. 128].

Отже, найгостріше постає проблема агресивної поведінки у підлітковому віці, коли здійснюється перехід до нового щабля розвитку особистості; серед підлітків посилюється негативізм, демонстративна стосовно дорослих поведінка, частішають випадки виявів жорстокості й агресивності. Агресивність супроводжують: неадекватне самооцінювання, неадекватний рівень домагань, що не відповідає можливостям підлітка; підвищена емоційна напруженість і тривожність; різний ступінь неадекватності уявлень підлітків про своє місце в сім'ї, про ставлення до них однолітків, низький рівень сформованості комунікативних навичок тощо.

І.В. Дубровіна визначає прояви різних форм агресивності у підлітків 10-15 років: фізична агресія; непряма агресія (плітки, злобні жарти, крик, тупання ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима); вербальна агресія;

схильність до роздратування; негативізм; образа; підозрілість; почуття самотності [1, с. 72].

На підставі визначених понять та узагальнення думок психологів можемо зробити висновок, що з дорослішанням у підлітків все сильніше проявляється вербальна агресія. Тому важливо розглянути суть соціально-педагогічної діяльності з соціально-профілактичної (превентивної) роботи.

Як зауважує психолог Л. Чепелева, в наші дні школа не завжди є прикладом мирного співіснування дітей. Розрив між інтелектуальним рівнем, з одного боку, і системою шкільних вимог, пов'язаних з навчанням, з іншого боку, утворює конфліктну ситуацію, яка може мати довготривалий характер. Внутрішній конфлікт може сприяти прояву агресивності в негативних формах суспільної поведінки: пропуск занять, обман, втеча з дому, надмірна дратівливість та агресивність. У класі можуть виникати ситуації, що мають негативний вплив на формування навичок правильної взаємодії в колективі. У цілому, наявність класів із великою кількістю учнів сама по собі сприяє виникненню агресії, тому що в такому разі легше залишитися непоміченим і уникнути відповідальності за неправильну поведінку.

Виходячи з вище вказаного, завданням виховання є не пригнічення різних проявів агресії, а спрямування підлітків з антисоціального у просоціальне русло і замість примітивних поведінкових форм допомогти їм виробити такі форми прояву негативних емоцій, які приймаються та допускаються суспільством (абстрагування, сублімація тощо). Важливу роль у забезпеченні цього процесу відіграє соціально-педагогічна діяльність.

Спираючись на надбання психологічної та педагогічної наук, у системі соціально-педагогічної діяльності виділяють її суб'єктів та об'єктів: внутрішні (заступник директора з виховної роботи, соціальний педагог, психолог, лікар або медична сестра, класний керівник, бібліотекар, вчителі-предметники, батьки); зовнішні (органи державної виконавчої влади, громадські організації, позашкільні та освітні організації, відділ кримінальної міліції, служба у справах дітей, недержавні організації, волонтери) [6, с. 134; 7, с. 5].

Профілактика агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ здійснюється у трьох напрямках: робота з дітьми; робота з батьками; робота з вчителями.

Саме тому загальною метою соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків є створення оптимальних умов соціалізації особистості. Подальша конкретизація цієї мети відбувається у завданнях. Серед пріоритетних завдань соціально-педагогічної діяльності можна виокремити: збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов у мікросоціумі для розвитку здібностей та реалізації можливостей особистості; надання комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги та підтримки; попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість.

Соціально-педагогічна діяльність з профілактики агресивної поведінки у школі має свої особливості. На початкових етапах слід надавати перевагу індивідуальній роботі з підлітком, оскільки групові форми неефективні.

Особливе місце в профілактичній роботі слід надавати формуванню кола інтересів підлітка також на основі особливостей його характеру і здібностей. Необхідно прагнути до максимального скорочення періоду вільного часу підлітка – «часу дозвільного існування і неробства» за рахунок залучення до позитивно формуючих особу занять: читання, самоосвіти, заняття музикою, спортом тощо. Із самого початку, паралельно, необхідно починати роботу з сім'єю. Для попередження дисгармонії в сім'ї потрібно проводити профілактичну роботу як індивідуальну, так і групову.

Як зазначає Г. Г. Бочкарьова, у процесі соціально-педагогічної профілактики соціальний педагог, координуючи свої зусилля з адміністрацією та педагогічним колективом школи, може спрямовувати свою діяльність на виховний мікросоціум учня (педагоги, батьки, група ровесників), змінюючи характер їхнього ставлення до дитини і впливу на неї. Він також може впливати на її уявлення про оточуючих і на взаємини між ними, а також на переживання, що супроводжують їх, та змінювати ці переживання [1, с. 51].

Розгляд поняття «соціально-педагогічна технологія» дозволив розглядати технологію роботи соціального педагога з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків як вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на профілактичну роботу щодо попередження агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ, формування у них позитивного «Я-образу». Технології соціально-педагогічної роботи з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків мають свою специфіку, а саме: надання їм інформації про наслідки асоціальних дій, вживання різних видів алкогольних, наркотичних та токсичних речовин; роз'яснення правових норм стосовно різних аспектів асоціальної поведінки; популяризація переваг здорового способу життя; формування у підлітків та молоді навичок культурного проведення дозвілля; створення умов для самореалізації особистості в різних видах творчої, інтелектуальної, громадської діяльності [4, с. 96].

Висновок. Профілактика агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ здійснюється у трьох напрямках: робота з дітьми, батьками та вчителями. Складність проблеми передбачає необхідність урахування специфіки підліткового віку, проблем підлітків та їх сімей, вивчення та узагальнення досвіду роботи соціального педагога з попередження проявів агресивної поведінки. Розгляд технологічних аспектів дав змогу підтвердити актуальність вдосконалення технології соціально-педагогічної діяльності з профілактики агресивної поведінки підлітків.

Список використаних джерел

1. Бочкарева Г. Г. Психологическая характеристика мотивационной сферы подростков-правонарушителей / Г. Г. Бочкарева. – М., 1972. – 126 с.
2. Глебов В. В. Профілактика агресивного поведіння подростков / В. В. Глебов, М. В. Рязанцева // Профессиональное образование. Столица. – 2008. – №5. – С. 16-17.

3. Иванова Е. А. Гендерные различия в проявлении агрессивности у детей подросткового возраста / Е. А. Иванова // Сибирский психологический журнал. – 2005. – №21. – С. 85-88.

4. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М. : Слово, 1989. – 225 с.

5. Козловская Н. В. Проблема психологической адаптации агрессивных подростков в группе сверстников / Н. В. Козловская // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2008. – №59. – С. 104-112.

6. Оржеховська В. М. Соціально-педагогічні основи профілактики правопорушень важковиховуваних учнів : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / В. М. Оржеховська. – К. : АПН України, 1995. – 440 с.

7. Удалова О. А. Профілактика асоціальної поведінки учнів закладів профтехосвіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. А. Удалова. – К. : АПН України, 2002. – 21 с.

Ісіченко А. В. *Технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.*

У статті розкриваються основні поняття щодо технології профілактики агресивної поведінки підлітків. Узагальнено та систематизовано технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики агресивної поведінки підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: соціальна педагогіка, профілактика, соціально-педагогічна профілактика, агресивна поведінка, агресивна поведінка підлітків.

Isichenko A.V. *Technological aspects of social and educational activities by prevention aggressive behavior of teenagers.*

The author analyzes the basic concepts of technology in prevention of aggressive behavior of teenagers. The technological aspects of social and educational activities by prevention of aggressive behavior of teenagers in secondary schools are summarized and systematized.

Keywords: social pedagogy, prevention, social and educational prevention, aggressive behavior, aggressive behavior of teenagers.

УДК 37.013.42-053.5:373.31

Котляр С.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОДНОДІТНИХ СІМЕЙ У ЗНЗ

Постановка проблеми. Одnodітна сім'я є важливим об'єктом соціально-педагогічної діяльності, оскільки за даними Всеукраїнського перепису 2015 року та вибіркового дослідження 2011-2015 років саме одnodітна сім'я є найбільш поширеною (71,2 %) в нашій державі.

Аналіз сучасних досліджень з проблеми соціальної роботи з сім'єю показав, що в дитини, яка виховується в одnodітній сім'ї, розвиваються якості підвищеної самооцінки, егоїзму тощо. Аналіз наукової літератури з проблеми соціального виховання дітей у одnodітних сім'ях показав, що її досліджено в таких аспектах: психолого-педагогічні проблеми одnodітних сімей (Т. Алексеєнко, Ю. Ашурко); специфіка дослідження особистості дитини з одnodітної сім'ї; соціально-педагогічні проблеми в одnodітних сім'ях; формування особистості молодшого школяра в одnodітних сім'ях; одnodітна сім'я як середовище соціального виховання (О. Киричук, С. Максименко). Найбільшу увагу дослідників привертає розлучення та його вплив на сім'ю, тому це явище є найчастіше дослідженим.

Проблема соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з одnodітних сімей розглянута теоретично, але на разі залишаються не дослідженими питання розробки методичного забезпечення практичної реалізації теоретичних напрацювань вчених.

Мета дослідження. Визначити сутність і особливості соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з одnodітних сімей у загальноосвітньому навчальному закладі, теоретично обґрунтувати комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з одnodітних сімей у загальноосвітньому навчальному закладі.

Основний зміст роботи. Аналіз наукової літератури з проблеми соціального виховання молодших школярів з одnodітних сімей показав, що спостерігається зростання інтересу вчених і педагогів-практиків до різних її аспектів. Дослідники виділяють актуальні проблеми дітей з одnodітних сімей [9, с. 56]: обмеження соціуму для проведення дозвілля, відсутність гармонійного розвитку дитини, соціалізації дитини в сім'ї, турботи про загальнокультурний та інтелектуальний розвиток дитини в сім'ї, підготовки до самовиховання і саморозвитку дитини та статевого виховання, підготовки до дорослого життя. Тому соціальний педагог, класні керівники та інші суб'єкти виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу повинні проводити з такими дітьми певну роботу: профілактичні бесіди, тренінги, круглі столи з батьками та дитиною, проведення анкетувань та тестувань з метою визначення сутності проблем дитини.

Аналіз сутності поняття «соціальне виховання» показує, що єдиного його тлумачення немає. Це поняття розглядається як метод соціальної роботи (В. Загвязинський) [7, с. 105], як процес, що націлений на зміну та формування особистості дитини (М. Докторович) [6, с. 28]. Аналіз досліджень науковців дає можливість визначити мету соціального виховання - це цілеспрямоване створення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини.

Аналіз досліджень О. Безпалько, А. Мудрика та інших науковців дає можливість визначити мету соціального виховання - це цілеспрямоване створення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини.

Слід зазначити, що О. Безпалько виділяє такі функції соціального виховання [1, с. 97]: культурологічна (формування особистої культури і індивіда); соціалізаційна (координація та керування шляхом виховання спрямованістю перебігу процесу соціалізації); адаптаційна (навчання ефективним моделям освоєння індивідом нових життєвих ситуацій); цінноіснуюча (закріплення в поведінці індивіда соціально визнаних норм); інтегративна (акумуляція всіх виховних впливів соціального середовища).

Виділення функцій дає змогу координувати та керувати процесом соціального виховання молодших школярів з однокласних сімей, процесом їхньої адаптації в соціумі та здійснити можливі виховні впливи соціального середовища з метою пристосування до загальноприйнятих норм у суспільстві.

До основних напрямів соціального виховання дослідники відносять: самоорганізацію дітей, розвиток дитячого самоврядування, організацію дитячої праці, спрямованої на виховання трудової дисципліни, солідарності, колективістських навичок і прилучення дітей до організованої праці й виробництва дорослих, взаємозв'язок шкіл з навколишнім соціальним середовищем з метою його педагогізації [2, с. 161].

Відповідно до специфіки дослідження в роботі будемо розуміти поняття «соціальне виховання» як процес забезпечення у загальноосвітньому навчальному закладі умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння молодшими школярами з однокласних сімей загальнолюдських цінностей і спеціалізованих знань, соціального досвіду з метою формування в них соціально-позитивних ціннісних орієнтацій та досвіду, що спонукатимуть молодших школярів з однокласних сімей до позитивних вчинків і стримуватимуть від негативних та сприятимуть формуванню таких соціально значущих особистісних характеристик як: толерантність, емпатійність, комунікабельність, ввічливість, соціальна активність тощо.

Оскільки соціально-педагогічна діяльність здійснюється у різних сферах суспільного життя, вона функціонує як розгалужена сукупність зв'язків та відносин у соціальній сфері. Так, М. Галагузова визначає соціально-педагогічну діяльність як «різновид професійної діяльності, спрямованої на надання допомоги дитині в процесі її соціалізації, освоєння нею соціокультурного досвіду й створення умов для її самореалізації у суспільстві» [4, с. 328]. Автор вважає, що сутність соціально-педагогічної діяльності полягає в способі гармонізації відносин людини, групи й середовища на основі задоволення потреби в соціокультурній адаптації й самореалізації, що здійснюється на основі розвитку особистості, з одного боку, і педагогічного середовища - з іншого.

О. Безпалько зазначає, що «соціально-педагогічна діяльність спрямована на створення сприятливих умов соціалізації для людини, всебічного розвитку, задоволення її культурних і духовних потреб чи відновлення соціально схвалених способів її життєдіяльності» [1, с. 89].

Зарубіжні дослідники К. Магер, Х. Міскес, Ф. Прюс підкреслюють, що «соціально-педагогічна діяльність за сучасних умов, крім виховних завдань, виконує важливі суспільні функції - сприяє попередженню неблагополуччя, у

значній мірі стабілізує суспільство» [5, с. 43]. Вона є важливою складовою частиною соціальної політики сучасних держав, спрямованої на створення умов для повноцінного розвитку людини, і відрізняється своєрідністю національних традицій, економічних і соціальних умов.

Л. Беляєва та М. Беляєва вважають, що «соціально-педагогічна діяльність має своїм об'єктом не всіх людей, а лише окремі й лише певні категорії та може здійснюватися не тільки в рамках навчально-виховної установи, але й у набагато більш широкому соціальному просторі, соціальному середовищі, соціумі» [2, с. 166].

Отже, соціально-педагогічна діяльність з соціального виховання молодших школярів з однодітних сімей в умовах загальноосвітнього навчального закладу – це структурно-динамічна сукупність цілеспрямованих соціально-педагогічних дій, що здійснюється у мікросоціумі загальноосвітнього навчального закладу спеціальними педагогічними засобами в інтересах соціально-психологічного розвитку молодших школярів.

Розроблена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з однодітних сімей у загальноосвітніх навчальних закладах забезпечує реалізацію таких важливих напрямів діяльності: надання знань батькам та вчителям молодших школярів з однодітних сімей про сутність та особливості соціального виховання молодших школярів в умовах однодітної сім'ї; розширення сфери дозвілля таких дітей, розвиток у них відповідального ставлення до свого оточення; організація соціального досвіду молодших школярів з однодітної сім'ї, розвиток їхніх творчих здібностей; партнерська взаємодія різних соціальних інституцій з метою створення сприятливого соціально-виховного середовища тощо.

За допомогою комплексної програми виділені суб'єкти соціально-педагогічної діяльності підходять так до вирішення проблем молодших школярів з однодітних сімей: подолання конфліктів в учнівському середовищі, згуртування колективу молодших школярів, примирення з батьками молодших школярів та залучення до співпраці з іншими суб'єктами соціально-педагогічної діяльності.

Висновки. 1) Сутність соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів у загальноосвітньому навчальному закладі полягає у створенні сприятливих умов для особистісного розвитку молодших школярів (фізичні, соціальні, духовно-моральні, інтелектуальні), надання їм комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги у саморозвитку та самореалізації в процесі соціалізації, а також їхній захист (соціальний, психолого-педагогічний, моральний) у життєвому просторі.

2) До особливостей соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах відносимо: організацію та взаємодію усіх суб'єктів освітньо-виховного простору загальноосвітнього навчального закладу і позанавчальних установ, сім'ї, громадськості з метою створення найкращих умов для забезпечення соціального становлення молодших школярів з однодітних сімей.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів] / О. В. Безпалько. – К. : Центр навч. літ., 2003. – 139 с.
2. Беляева Л. А. Категории «социальная работа» и «социально-педагогическая деятельность» в их взаимосвязи / Л. А. Беляева, М. А. Беляева // Понятийный аппарат педагогики и образования.- Екатеринбург, 1998.- Вып. 3.- 180 с.
3. Бурим О. В. Роль особистості соціального педагога в процесі соціального виховання молодших школярів в приватних навчальних закладах / О. В. Бурим // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки вчителя-вихователя-викладача : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2005. – С. 54 – 58.
4. Галагузова М. А. Социальная педагогика : курс лекций / [под. общей ред. М. А. Галагузовой, Ю. Н. Галагузова, Г. Н. Штинова, Е. Я. Тищенко и др.] – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2000. – 416 с.
5. Гриценко Л. И. Личностно-социальная концепция А. С. Макаренко в современной педагогике (сравнительный анализ отечественного и зарубежного макаренковедения) : автореф. дис. ... докт. пед. наук / М. А. Галагузова. – Екатеринбург, 1998.-43 с.
6. Докторович М. О. Соціально-педагогічна робота з дітьми з неповних сімей : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович. - К. : Ленвіт, 2010. - 152 с.
7. Загвязинський В. И. Основы социальной педагогики: [учеб. пособие для студ. пед. вузов и колледжей] / за ред. В. И. Загвязинський, М. П. Зайцев, Т. Н. Кудашов, О. А. Селиванова и др. – М. : Изд. «ВЛАДОС», 2008 – 160 с.
8. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи [модульний курс дистанційного навчання] / Заг. ред. О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, А. Й. Капської. — К. : «Слово», 2002. — 164 с.
9. Мудрик А. В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик.— М. : Академия, 2001. – 108 с.
10. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / С. С. Пальчевський. - К. : Кондор, 2005. - 560 с.

Котляр С. О. *Соціально-педагогічна діяльність з соціального виховання молодших школярів з одинокими сім'ями у ЗНЗ.*

Статтю присвячено вирішенню проблеми соціального виховання молодших школярів з одинокими сім'ями у ЗНЗ. Надано характеристику сутності соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з одинокими сім'ями та визначено її особливості. Обґрунтовано необхідність запровадження комплексної програми з соціального виховання молодших школярів з одинокими сім'ями у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, соціальне виховання, молодші школярі, одинокі сім'я.

Kotlyar S. A. Social and educational activities of social education of junior schoolchildren from one-child families at school.

The article is devoted to the problem of social education of junior schoolchildren from one-child families at school. The nature of social and educational activities for social education of junior schoolchildren from one-child families is characterized; its features are defined. The necessity of implementing a comprehensive program of social education of junior schoolchildren from one-child families at school is grounded.

Keywords: socio-educational activities, social education, younger students, one-child family.

УДК [378.147:37.013.42]:373.24

Кулик А.В.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. У дошкільному віці засвоюються основні правила та норми поведінки, формуються моральні звички, встановлюються взаємини з оточенням – дорослими та однолітками. У процесі формування моральної культури дитини беруть участь різні суб'єкти, зокрема й соціальний педагог, що потребує від спеціаліста відповідних знань, умінь та навичок. У зв'язку з цим до підготовки соціальних педагогів висуваються певні вимоги.

За час існування інституту соціальної педагогіки в теорії й практиці накопичено багатий досвід професійної підготовки фахівців до соціально-педагогічної діяльності. Розроблено положення щодо змісту, форм, методів підготовки (А. Капська [1], Н. Басов [2]), проаналізовано та узагальнено досвід роботи працівників соціальної сфери за кордоном (Т. Кремнева [3], Р. Корнюшина [4]), висвітлено різносторонні аспекти соціально-педагогічної діяльності з вирішення проблем різних категорій населення у різних соціальних інституціях (І. Зверева, О. Безпалько [5]).

Незважаючи на вагомі дослідження з питань формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку в умовах дитячого садка, вони розкривають лише деякі аспекти змісту підготовки соціального педагога до визначеної діяльності.

Постановка проблеми зумовила **мету статті** – проведення теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Соціальний педагог, як один із суб'єктів впливу на дитину, зокрема формування її моральної культури, потребує змістовної підготовки до здійснення процесу формування моральної культури старшого дошкільника. О. Безпалько характеризує соціального педагога як «організатора соціально-педагогічної діяльності з дітьми, молоддю та

дорослими в різних соціокультурних середовищах з метою створення для них сприятливих умов соціалізації» [3, с. 179]. Успішно соціалізованою можна назвати особистість, яка гармонійно розвинута, соціально активна, має високий рівень моральної культури. Тому фахівець соціальної сфери, відповідно до професійних обов'язків, покликаний сприяти цьому процесу, здійснюючи практичну діяльність, яка характеризується використанням різних методів та засобів, що впливають на дитину з метою засвоєння нею моральних категорій та вироблення вміння й звички керуватися ними у власній поведінці, вчинках.

Особливістю підготовки соціального педагога до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку є комплексність та системність цього процесу з врахуванням основних складових (за Н. Басовим [2]): когнітивний компонент (включає формування системи педагогічних, психологічних та спеціальних фахових знань з визначеної проблеми); операційний компонент (системи фахових умінь); мотиваційно-особистісний компонент (забезпечення професійно спрямованого формування здібностей та якостей, які дають можливість спеціалісту впевнено діяти у соціально-педагогічних ситуаціях) [2, с. 48].

З метою дослідження процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення діяльності з формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди проведено аналіз навчально-методичного забезпечення цього процесу. Визначено, що спеціальних дисциплін у циклі професійної підготовки бакалаврів не передбачено, але деякі аспекти даного питання розглядаються в межах вивчення окремих дисциплін: «Соціально-педагогічна робота в ДНЗ» (лекція на тему: «Взаємодія соціального педагога зі службами ДНЗ та суб'єктами середовища соціального розвитку дитини» (питання: «Робота з вихованцями ДНЗ»)), практичне заняття: «Підготовка соціального педагога до організації занять з дітьми раннього та дошкільного віку»); «Соціальна педагогіка» (лекція: «Професійний портрет соціального педагога» (питання: 1) професійні знання та вміння соціального педагога; 2) морально-етичні, психологічні та педагогічні якості соціального педагога; семінарське заняття: «Соціально-педагогічна діяльність у дитячих садках» (питання: «Особливості СПД з дітьми дошкільного віку»)); «Етнопедагогіка» (лекція: «Українське народне дитинознавство» (питання: «Суть народного дитинознавства, його основні компоненти»)); «Методологія та методика викладання соціально-педагогічних дисциплін» (лекція: «Сучасні проблеми та перспективи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в Україні та за кордоном» (питання: 1) професійна підготовка соціальних педагогів; 2) професійний портрет соціального педагога)); «Технологія роботи соціального гувернера» (лекція: «Психолого-педагогічні основи організації соціального гувернера з дітьми різних вікових груп» (завдання: 1) виготовити наочний посібник для проведення заняття з дитиною на тему «Казка про...»; 2) виготовити наочний матеріал для настільного театру за однією з українських народних казок)), «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» (лекція: «Культурно-історичні витоки організації дозвілля» (питання: «Український народний театр як

найдавніший вид народної творчості»)).

З'ясовано, що підготовка майбутнього соціального педагога з формування моральної культури старших дошкільників більше націлена на поглиблення знань студентів (когнітивний компонент) і, у меншій мірі, на операційний та мотиваційно-особистісний компоненти.

Ефективність процесу підготовки фахівця соціально-педагогічної сфери з формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи у вищій школі, серед яких: лекції, семінарські та практичні заняття, спецкурси, соціально-педагогічна практика, консультації, курсові та магістерські роботи.

На основі науково-педагогічної літератури [6; 7] комплекс засобів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку визначено як сукупність матеріальних об'єктів, предметів духовної культури, різноманітних видів діяльності, які використовуються у навчальному процесі як інструменти набуття та засвоєння необхідних знань, умінь, навичок фахівця щодо особливостей формування моральної культури особистості.

Задля збагачення навчально-методичного забезпечення з професійної підготовки соціального педагога до формування моральної культури старших дошкільників було визначено ефективні, дієві форми та засоби: доповнення лекційних та семінарських занять щодо особливостей роботи соціального педагога з дошкільниками; проведення практичних занять, на яких студенти матимуть змогу удосконалювати свої навички, застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності (на тему: «Методи формування моральної культури дошкільника», «Ігрові вправи як засіб морального виховання», «Ляльковий театр як засіб морального виховання дітей дошкільного віку»); організація круглого столу (на тему: «Використання інноваційних форм роботи з дітьми старшого дошкільного віку»); підбір відеоматеріалів до лекцій з подальшим їх обговоренням; організація позааудиторної діяльності студентів – залучення до наукових конференцій, олімпіад, конкурсів з даної тематики; введення до навчальної програми спецкурсу «Особливості роботи соціального педагога з дитиною дошкільного віку», що передбачає теми занять: «Напрями роботи соціального педагога ДНЗ», «Діяльність фахівця з найближчим оточенням дошкільника», «Моральна культура дошкільника, як одна із складових гармонійно розвиненої особистості» тощо; проведення анкетування та тестування зі студентами на теми «Якою я бачу морально виховану дитину?», «Моральність: головні складові» з метою моніторингу обізнаності студентів про показники та компоненти моральної культури дитини.

Висновки. Аналіз проблеми підготовки соціальних педагогів до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку засвідчив, що в ході цього процесу мають поєднуватися та враховуватися три компоненти: когнітивний, операційний та мотиваційно-особистісний. Дослідження дало змогу висвітлити сутність основних понять та охарактеризувати комплекс засобів щодо підготовки соціальних педагогів до формування моральної культури.

Список використаних джерел

1. Капська А. Й. Соціальна робота. Технологічний аспект / А. Й. Капська. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 352 с.
2. Социальный педагог : Введение в профессию: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Н. Ф. Басов, В. М. Басова, А. Н. Кравченко. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – С. 48-50.
3. Кремнева Т. Подготовка социальных работников за рубежом / Т. Кремнева // Социальная работа. – 2005. – № 1. – С. 46–49.
4. Корнюшина Р. В. Зарубежный опыт социальной работы / Р. В. Корнюшина. – Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 85 с.
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – Київ - Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.
6. Жорнова О. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги / Олена Жорнова, Ольга Жорнова // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 2.
7. Лякішева А. В. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ: навч.-метод. посіб. /А. В. Лякішева, Л. К. Грицюк. – Луцьк : Східноєвропейський національний ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 504 с.

Кулик А. В. Проблема підготовки соціального педагога до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку.

У статті представлено аналіз сутності підготовки соціального педагога до формування моральної культури дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризовано систему підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування моральної культури старших дошкільників; запропоновано комплекс засобів збагачення навчально-методичного забезпечення.

Ключові слова: соціальний педагог, професійна підготовка соціального педагога, моральна культура, дитина старшого дошкільного віку, комплекс засобів.

Kulyk A. V. The problem of social pedagogues training for formation of moral culture of preschool children.

The author analyzes the essence of social pedagogue preparation to the formation of moral culture of preschool children. The system of training of future social pedagogues to the formation of moral culture of preschool children is characterized; a set of means of enrichment educational and methodological support is offered.

Keywords: social pedagogue, social pedagogue training, moral culture, a preschool child, a set of means.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми: Проблема соціальної та шкільної адаптації й дезадаптації є однією з найбільш актуальних проблем початкової школи, яка потребує постійного вивчення й ефективного вирішення як на теоретичному, так і практичному рівнях. Від ефективності діяльності соціального педагога залежить успішність соціальної адаптації першокласників. Тільки за умови комплексного підходу до забезпечення цього процесу, який включає освітньо-педагогічну діяльність з оптимізації адаптаційного процесу дітей, організаційно-методичну роботу з педагогічним колективом, ефективно організоване співробітництво школи з родиною, досягається соціальна адаптація дітей. Тому проблема підготовки соціального педагога, здатного допомогти дитині якнайшвидше подолати проблеми адаптаційного періоду в першому класі, викликана необхідністю покращення навчально-виховного процесу в початковій школі.

Аналіз наукової літератури свідчить, що безпосередньо проблему соціальної адаптації та її механізми вивчали Т. Андрєєва, Ф. Березін, В. Казначєєв, Н. Лукашевич, Г. Медведєв, М. Мірошникова, В. Розов, В. Слюсаренко та інші. Розробкою основ роботи соціального педагога з соціальної адаптації першокласників займалися В. Кіонова, Г. Цукерман, Ю. Чернецька та інші. Формування особистості соціального педагога, його професійної підготовки в закладах вищої освіти відображено в дослідженнях С. Архипової, О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайноли, Ю. Галагузової, С. Калаур, А. Капської, Л. Лінник, С. Харченка. Однак, питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактично-корекційної роботи з адаптації першокласників до умов навчання в початковій школі в соціально-педагогічній літературі висвітлені недостатньо.

Мета статті: визначити й схарактеризувати комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [1, 2, 3, 4, 5] дозволив визначити готовність майбутніх соціальних педагогів до роботи з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі як специфічну професійну характеристику особистості, що включає наявність спеціальних знань із проблеми соціальної адаптації, спектру умінь, що необхідні для реалізації такої соціально-педагогічної діяльності, комплексу професійно значимих якостей особистості, прагнення до творчого пошуку найбільш ефективних шляхів, способів, технологій діяльності, професійної спрямованості на дану діяльність, активізацію внутрішніх резервів особистості, що забезпечують ефективне професійне функціонування майбутнього соціального педагога.

Під час проходження виробничої практики на базі кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди було розглянуто навчальні плани підготовки соціального педагога освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» для визначення дисциплін, в яких розглядається проблема соціальної адаптації першокласників. Визначено, що окремі аспекти роботи соціального педагога з соціальної адаптації дітей до умов навчання в школи розглянуті в лекційних, семінарських та практичних заняттях різних дисциплін.

Так, у робочій програмі дисципліни «Соціальна педагогіка» виділено лекційне заняття № 2 на тему «Соціалізація особистості та її головні етапи». У ході цієї лекції розглядається таке питання, як «Особливості соціального розвитку молодших школярів», яке передбачає визначення поняття «соціальна адаптація», розкриття особливостей соціального розвитку молодших школярів, приділяється увага трьом основним видам дезадаптації (патогенна, психосоціальна та соціальна). Лекційне заняття № 4, тема якого «Зміст освіти як соціально-педагогічна проблема», містить питання «Мінімізація адаптаційних відхилень у шкільному середовищі», в якому розглядаються порушення адаптаційних процесів школярів до школи, конфліктність – як одна з причин дезадаптації до умов школи. Лекційне заняття № 6, тема якого «Сім'я як чинник соціалізації», розкриває питання: про роль сім'ї як чинник соціалізації (соціальна адаптація розглядається як одна з фаз соціалізації); характеризується вплив сім'ї на процес соціальної адаптації першокласників; роль внутрішньо сімейних відносин у процесі соціалізації та соціальній адаптації учнів.

У межах дисципліни «Соціальна педагогіка», яку вивчають на першому та другому курсах, студенти мають низку самостійних завдань, які потім утворюють методичну папку соціального педагога, в якій є методичні рекомендації по роботі з різними категоріями, у тому числі й з роботи з соціальної адаптації першокласників та їхніми батьками.

На першому курсі також вивчається дисципліна «Вступ до спеціальності», яка містить лекцію на тему «Соціально-педагогічна робота з сім'єю». У межах даної лекції студенти вивчають напрями, форми та методи роботи з сім'ями, зокрема в яких є першокласники.

Дисципліна «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» містить лекцію № 3 «Позашкільна освіта в Україні та за кордоном», де розглядаються позашкільні заклади як інститут соціальної адаптації дитини, характеризуються психо-вікові зміни першокласників у взаєминах з однолітками, вчителем, батьками та їх врахування в роботі з дітьми. Особлива увага приділяється колективу та його ролі в розвитку особистості молодшого школяра.

У дисципліні «Теорія соціальної роботи» під час лекційного заняття № 6, яке має назву «Соціально-педагогічна робота в школі та позашкільних закладах» розглядається питання №4 «Зміст соціально-педагогічної роботи в школі, етапи роботи та функції соціального педагога», де розглядається діяльність соціального педагога з соціальної адаптації школярів.

Розглядаючи проблему соціальної адаптації необхідно звернути увагу на навчальну дисципліну «Діяльність соціального педагога у позашкільних закладах», у рамках якої розглянуті сутність та специфіку роботи соціального педагога з соціальної адаптації школярів шляхом діяльності дитячих та юнацьких колективів в умовах позашкільного закладу.

На 4 році навчання в курсі «Технології соціальної роботи за кордоном» окрема увага приділяється технології роботи з соціальної адаптації школярів.

Таким чином, проведений аналіз навчального плану підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди дозволив виявити, що теоретичні питання в підготовці майбутніх соціальних педагогів до роботи з соціальної адаптації першокласників до умов школи представлені цілою низкою навчальних дисциплін. Проте, набуті знання студенти не можуть закріпити під час проходження соціально-педагогічної практики, адже, програмою практики не передбачено взаємодії з першокласниками. Окрім того, власний досвід і результати проходження соціально-педагогічної практики на четвертому курсі засвідчили, що існує потреба в розробці ефективних методів у роботі соціального педагога з батьками щодо проблеми соціальної адаптації учнів; розширенні навичок ігрової взаємодії в роботі з дітьми в профілактиці дезадаптації першокласників.

Для підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі доцільно використовувати комплекс педагогічних засобів спрямованих на оволодіння майбутніми соціальними педагогами теоретичними знаннями щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; формами і методами роботи щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; нормативно-правовою базою щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; комунікативними навичками й прийомами тощо.

Спроековано комплекс засобів, який можна використовувати в підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі. Метою запропонованого комплексу засобів є оволодіння майбутніми соціальними педагогами методами та засобами соціальної адаптації першокласників. У розробленому комплексі засобів використовується лекція на тему: «Особливості та складність періоду адаптації першокласників», семінарські заняття: «Особливості роботи соціального педагога з батьками першокласників щодо проблеми соціальної адаптації дітей до умов навчання в школі» та «Ігри в роботі соціального педагога з соціальної адаптації першокласників».

Висновки. Проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування готовності до діяльності з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі є актуальною й вимагає цілеспрямованої роботи. Існуючу систему підготовки майбутніх соціальних педагогів до проведення роботи з соціальної адаптації першокласників доцільно розширити методами роботи, спрямованими на оволодіння студентами практичними навичками здійснення цієї діяльності.

Список використаних джерел

1. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ...доктора пед. наук: 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. — М., 2001. — 344 с.
2. Гарашкина Н. В. Подготовка социального педагога: диагностика профессиональной компетентности / Н. В. Гарашкина // Социальная педагогика. Деловой журнал для социальных работников и педагогов. — 2003. — № 4. — С. 81–84.
3. Гура О. І. Педагогічні умови формування професійних комунікативних якостей соціального педагога : автореф. дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / О. І. Гура. — Х., 2001. — 20 с.
4. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. Я. Когут. — Івано-Франківськ, 2005. — 22 с.
5. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ...доктора пед. наук : 13.00.05 / Міщик Людмила Іванівна. — Запоріжжя, 1997. — 359 с.

Малярєнко Т. Ю. *Аналіз досвіду підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників.*

У статті визначено сутність готовності соціального педагога з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; проаналізовано навчальні плани з підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» до соціальної адаптації першокласників; визначено проблеми щодо готовності майбутніх соціальних педагогів здійснювати роботу з соціальної адаптації молодших школярів. Запропоновано комплекс засобів, що доповнять існуючу практику підготовки бакалаврів до проведення роботи з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі.

Ключові слова: соціальний педагог, професійна підготовка, соціальна адаптація, першокласник, комплекс засобів.

Malyarenko T. Yu. *The analysis of the experience in preparation of future social pedagogues for social adaptation of first-graders.*

In the article the essence of readiness of social pedagogue for social adaptation of first-graders to the conditions of learning at school is determined; the educational plans of training future social pedagogues of educational qualification level «Bachelor» for social adaptation of first-graders are analyzed; the problems regarding the readiness of future social pedagogues to perform work on social adaptation of first-graders are determined. A complex of means, that will complement the existing practice of training bachelors for social adaptation of first-graders to the conditions of learning at school, are offered.

Keywords: social pedagogue, training, social adaptation, a first grader, a complex of means.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Дошкільні навчальні заклади є важливими інститутами соціалізації дитини. З початком відвідування дитячого садка дитина знайомиться з суспільними нормами, навичками соціальної взаємодії, вчиться погоджувати власні дії з колективом тощо. Фактично група однолітків, членом якої стає дошкільня, є макромоделлю «дорослого» суспільства, до якого слід адаптуватися. За визначенням словника [6, с. 8] соціальна адаптація включає активне засвоєння діючих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами та способами спілкування і діяльності.

Із прийняттям Базового компонента дошкільної освіти (1998, 2012 рр.), нині діючих чинних програм дошкільної освіти, питання соціального розвитку дошкільника, його гармонійна адаптація до нових умов життя та соціалізація поставили пріоритетними.

Аналіз наукових робіт (Л. Артемова, А. Богуш, Г. Беленька, О. Кононко, Т. Поніманська та інших) дозволяє стверджувати, що однією з умов успішної адаптації дошкільників є педагогічна підтримка, до застосування якої мають бути готові усі співробітники дошкільних навчальних закладів, особливо соціальний педагог. У своїй соціально-педагогічній діяльності він допомагає дитині увійти у нове соціальне оточення, навчитися довіряти новим дорослим і дітям, погоджувати власну діяльність із правилами, які встановлені у дитячому колективі тощо. У зв'язку з цим сучасний соціальний педагог дошкільного навчального закладу повинен бути озброєний знаннями щодо формування соціальної орієнтації дитини, стимулювання її особистісної самореалізації, набуття необхідного для віку малюка соціального досвіду, закладання основ його соціальної адаптації тощо. Отже, якісна професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до адаптації дошкільників є одним з важливих напрямів у вирішенні проблеми сприяння успішній адаптації молодших дошкільників до дошкільного навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми адаптації молодшого дошкільника показав, що досліджено такі її аспекти: логіка та закономірності підготовки майбутніх соціальних педагогів до різних напрямків педагогічної діяльності (А. Богуш, С. Вітвицька, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, О. Коберник, І. Коновальчук, В. Кузьменко, Л. Макарова, Г. Нагорна, Т. Поніманська); теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування (О. Бодальов, Т. Василюшина, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, І. Рогова, В. Семиченко); форми активного вузівського навчання як передумови становлення творчої особистості (О. Вербицький, І. Дичківська, Н. Кічук, В. Кузменко, Н. Луцан, С. Харченко); професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів (І. Бех,

О. Безпалько, І. Зверєва, О. Гуренко, А. Капська, І. Пеша, Л. Штефан та інші); питання адаптації молодших дошкільників до дошкільного навчального закладу (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, О. Кононко, Т. Поніманська та інші).

Метою статті є: визначити особливості підготовки майбутнього соціального педагога до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Посада «соціального педагога» в Україні була введена у 1991 році, проте до Державного класифікатора професій вона увійшла лише у 2002 році, а до дошкільного навчального закладу згідно з Положенням про психологічну службу системи освіти України в 2001 р. Зважаючи на багатоманітність завдань, вирішення яких покладено на соціального педагога дошкільної установи, питання підготовки фахівців цього профілю потребує інноваційного підходу до організації навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів – це цілісний освітній процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників, прищепленням відповідних практичних навичок [5, с. 370]. У процесі підготовки формується відповідна готовність до здійснення професійної діяльності та виконання професійних обов'язків.

На основі аналізу наукової літератури поняття «готовність майбутніх соціальних педагогів до адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ДНЗ» можна визначити як результат, що характеризується здатністю забезпечувати дітям дошкільного віку успішну соціальну адаптацію у дитячому садку, організувати і регулювати свою соціально-педагогічну діяльність, позитивне ставлення до діяльності, підкріплене стійкою мотивацією, адекватні вимоги професійної діяльності до рис характеру, особливостей темпераменту, наявність необхідних знань, умінь та навичок, практичні уміння та навички організації змістовної діяльності дітей дошкільного віку.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу, враховує певні критерії та показники готовності студентів до цієї діяльності:

1. Мотиваційний. Усвідомлення значущості соціально-педагогічної роботи; бажання допомогти дошкільнику; орієнтація педагога на індивідуальність кожної дитини, особливості її соціального розвитку; бажання організувати індивідуальні чи групові заняття з дітьми, які сприятимуть розвитку тих психічних функцій, які недостатньо сформовані; розвиток у студентів емпатії, доброчинності, бажання допомагати дітям у період їх адаптації до умов дитячого садка тощо.

2. Когнітивний. Наявність теоретичних знань про вікові, фізіологічні та психологічні особливості дитини молодшого дошкільного віку; особливості адаптації дитини до умов дошкільного навчального закладу; поєднання теоретичних знань із соціально-педагогічною практикою; висока пізнавальна культура; прагнення до постійного розширення та поглиблення наявних знань, розвиток професійного мислення.

3. Практичний. Уміння спілкуватися з дітьми як індивідуально, так і у дитячому колективі; навички здійснення діагностичного обстеження, обробки їх наслідків та вибудовування індивідуальних програм, за якими соціальний педагог буде працювати з дітьми, їх батьками та педагогічним персоналом ДНЗ; уміння організовувати різноманітну цікаву, змістовну діяльність з дітьми молодшого дошкільного віку, спрямовану на полегшення процесу адаптації дітей до ДНЗ.

Означені критерії та показники складають компоненти готовності майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу. Аналіз програм підготовки майбутніх соціальних педагогів у ХНПУ імені Г.С. Сковороди засвідчує, що усі названі компоненти формуються у студентів протягом усього періоду навчання у різних видах діяльності. Так, у навчальному плані спеціальності передбачено курси «Соціальна педагогіка» (1 рік навчання), «Вікова фізіологія», «Технології роботи соціального гувернера» (2 рік навчання) «Педагогіка сімейного виховання» та «Етнопедагогіка» (3 рік навчання), «Соціально-педагогічна робота у дошкільному навчальному закладі» (4 рік навчання), які включені до програми підготовки фахівців дошкільного профілю «бакалавр» як навчальні дисципліни циклу професійної підготовки університету. Означені курси спрямовані на формування у студентів теоретичних знань про особливості соціального розвитку дитини, зокрема – про можливість адаптації дошкільника, засвоєння ним соціальних вимог і правил людського співбуття; студентів ознайомлюють з теоретичними основами організації практичної роботи з дітьми у період соціальної адаптації дітей дошкільного віку, вправляють у різних формах організації дитячої життєдіяльності, що визначається сучасними вимогами дошкільної освіти, передбаченими Базовим компонентом та чинними програмами дошкільної освіти.

Практичне вправлення студентів у безпосередній роботі з дітьми дошкільного віку відбувається під час спецкурсу «Соціально-педагогічна робота у дошкільному навчальному закладі». Він має за мету формування особистості соціального педагога, озброєного знаннями щодо реалізації вимог сучасної дошкільної освіти з формування у дошкільників соціальної адаптації як базисної характеристики особистості, яка забезпечує повноцінне засвоєння нею соціальної реальності.

Протягом усього процесу професійної підготовки студентів мотивують до здійснення відповідної роботи під час різноманітних форм роботи. Зокрема – «Практикуму зі спеціалізації», які передбачено на кожному навчальному курсі, починаючи з першого; підготовки волонтерських заходів для дітей-дошкільників, практичних занять з окремих дисциплін на базі дошкільного навчального закладу; організації самостійної роботи студентів з навчальною та науковою літературою; здійснення наукової роботи під час курсового проектування; організації різних видів практики тощо.

Висновки. Отже, комплексне поєднання різноманітних форм та методів роботи (вивчення навчальних дисциплін та спецкурсів, організація позанавчальної роботи зі студентами, організація педагогічної практики)

забезпечать формування відповідного рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні соціально-педагогічної технології адаптації дітей молодшого дошкільного віку; розробці комплексу ігор, тренінгів для дошкільників, вихователів та батьків, спрямованих на адаптацію дітей; підготовці програм, рекомендацій з оптимізації процесу адаптації в умовах дошкільного навчального закладу, які також можуть бути застосовані для підготовки фахівців зі спеціальності «Дошкільне виховання» та «Соціальна педагогіка» у системі післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Артёмова Л. В. Усвоение правил поведения в процессе игры у старших дошкольников : автореф дис. ... канд. пед наук / Л. В. Артёмова. – Москва, 1965. – 20 с.
2. Богуш А. М. Шляхи наступності та перспективності в роботі дошкільних закладів та початкової школи // Сучасна початкова школа: пролеми, пошуки, знахідки / А. М. Богуш, О. О. Паскаль. – Тернопіль, 1994. – 12 с.
4. Булатевич Н. Чинники адаптації дитини до дитячого дошкільного закладу: [Електронний ресурс] / Наталія Булатевич // Освіта регіону. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/1087>
5. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Юлия Николаевна Галагузова. – М., 2001. – 373 с.
6. Дошкольное образование. Словарь терминов / [сост. Н. А. Виноградова и др.]. – М. : Айрис-пресс, 2005. – 400 с.
7. Кононко О. Л. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: [Електронний ресурс] / О. Л. Кононко. – Київ : Світич, 2008. – 430 с. Режим доступу: http://www.tutor.in.ua/attachments/bazova_programa.pdf
8. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: науково-методичний посібник / [науковий редактор О. Л. Кононко]. – К. : Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

Носач А. В. *Особливості підготовки майбутнього соціального педагога з адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу.*

У статті розкривається сутність підготовки майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу, визначено роль соціального педагога в процесі адаптації молодших дошкільників до умов дитячого садка.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність, соціальний педагог, адаптація, молодший дошкільник.

Nosach A. V. *Peculiarities of training of future social pedagogues for adaptation of junior preschool to the conditions of kindergarten.*

The article reveals the essence of the training future social pedagogues for adaptation of junior preschool to the conditions of kindergarten; the role of a social pedagogue in the process of adaptation of younger preschool to kindergarten conditions is defined.

Keywords: professional training, readiness, social pedagogue, adaptation, younger preschooler.

УДК [378.14:37.013.42]:379.8.092-057.87

Павленко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасній Україні проблема профілактики ризикової поведінки учнівської молоді набуває особливої гостроти з огляду на те, що виховання молодого покоління відбувається в складних соціальних, економічних і політичних умовах. Така ситуація призводить до зростання проявів ризикової поведінки підлітків: збільшується кількість дітей, які належать до «групи ризику», порушують норми поведінки; збільшується кількість підлітків з агресивною поведінкою; зменшується роль школи й сім'ї в процесі соціалізації особистості; посилюється негативний вплив вулиці на дітей. Все це відбувається в умовах, коли виявилася зруйнованою система як шкільних, так і позашкільних культурно-дозвіллевих установ. Дозвіллева діяльність може стати ефективним засобом соціалізації і розвитку особистості, її індивідуально-творчої активності.

За таких умов виникає потреба у підготовці соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності, а саме: питання готовності спеціалістів до профілактичної роботи зі старшокласниками (М. Ковальчук, О. Макеева, О. Пилипенко, В. Чернишова та ін.); А. Макаренко розглядав роль колективу у формуванні особистості неповнолітніх; Б. Титова – роль культурно-дозвіллевої діяльності в соціалізації неповнолітніх; С. Белічева – організацію повноцінного спілкування з іншими людьми для корекції девіантної поведінки. Педагогічні теорії про особливості виховної роботи з дітьми групи ризику досліджували М. Ковальчук, Ю. Клейберг, М. Рожков, С. Шацький та ін., дозвіллеву діяльність та її ролі в розвитку особистості розкрито в працях Н. Анікеєвої, С. Шмакова та ін.

Мета статті: розкрити особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов підвищення ефективності профілактичної роботи з профілактики ризикової поведінки є діяльність,

завданням якої є формування позитивних індивідуальних інтересів неповнолітніх через засоби дозвіллевої діяльності. Така діяльність передбачає наявність особливого арсеналу засобів і методів педагогічної дії на неповнолітніх з ризиковою поведінкою. Потреба в удосконаленні профілактичної роботи зумовлює необхідність підготовки майбутніх соціальних до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвіллевої діяльності.

Б. Мосальов наголошує на тому, що дозвілля суттєво впливає на формування моральних орієнтирів неповнолітніх, їх захоплення, інтереси, освітньо-професійну та культурну соціалізацію. У дозвілєвій сфері реалізуються їхні інтереси і потреби, особистісні і соціальні амплуа, розвивається активність, творча ініціатива, здійснюється пошук нових ціннісних орієнтирів шляхом вільного вибору видів діяльності. Потенціал дозвілля полягає в широких пізнавальних, просвітницьких, рекреаційних, творчих можливостях [6, с. 7-9].

Вільний час сам по собі ніколи не може бути причиною або механізмом дезадаптації. «Вулиця» небезпечна тільки тоді, коли її вплив на підлітка виявляється негативним і єдиним. Так само створення клубу або гуртка само по собі не може визначати позитивну орієнтацію поведінки підлітка, сприяти його вдосконаленню або допомогти подоланню негативних нахилів. Однак у регулюванні вільного часу не можна впадати в іншу крайність – жорстке його регламентування. Корисність і привабливість вільного часу полягає саме в тому, що з'являється відносна самостійність у виборі варіантів поведінки. На такому рівні розвитку особистості організація дозвілля передбачає індивідуальний підхід, попередню роботу з формування потреб, звичок, виховання вміння розумно проводити дозвілля [1]. Удосконалення дозвіллево-виховної роботи в школі включає в себе диференціацію самодіяльності підлітків, збагачення їх занять за інтересами, розширення форм позаурочної роботи, заповнення проведення позаурочного часу корисною справою.

Таким чином, добре організоване дозвілля є одним з найважливіших факторів ефективної роботи з профілактики ризикової поведінки підлітка.

Профілактику ризикової поведінки підлітків засобами дозвілля слід розглядати як систему індивідуальних в колективних впливів, спрямованих на вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища з метою попередження розвитку асоціальної спрямованості особистості до оточуючої дійсності в процесі перевиховання, а також розвитку почуття соціальної відповідальності.

Багатоплановість і складність дозвіллевої діяльності висуває вимоги до соціального педагога як її організатора. У цій сфері діяльності він повинен знати стан і тенденції розвитку соціокультурної діяльності, традиційних і нетрадиційних форм дозвілля; місце і функції освітньо-дозвіллевої діяльності у структурі вільного часу і змістові напрями самодіяльної творчості; принципи організації дозвілля, спілкування; основні закономірності і механізми розвитку особистості; специфіку потреб, установок, інтересів, мотивів освітньо-дозвіллевої діяльності; фактори задоволення або незадоволення характером,

змістом, умовами діяльності; педагогічні можливості того чи іншого виховного інституту або мікросередовища; нормативні акти, які регулюють дозвілєву діяльність; специфіку роботи з соціальним середовищем (у сім'ї, за місцем проживання, в об'єднаннях, групах, освітніх закладах); зміст, форми і методи роботи у конкретному мікросередовищі.

Важливе значення у зв'язку з цим, мають організаторські, творчі, громадянські та моральні якості фахівця з культурно-дозвілєвої діяльності. Професійна майстерність цього фахівця визначається високим рівнем майстерності художнього й морального впливу на особистість, колектив, великі й малі групи людей в умовах дозвілля. Однак, професійна майстерність не може бути сформована в процесі навчання, у студентській аудиторії, тут лише закладаються її основи [3, с. 262].

Методикою формування професійної майстерності у культурно-дозвілєвій діяльності передбачається розвиток професійних якостей майбутнього фахівця. Мотиви діяльності, спонукання являють собою складне психологічне явище, що зумовлене: усвідомленням суспільної корисності й значущості своєї праці в організації вільного часу учнівської молоді; станом творчої задоволеності, радістю успіху й оцінки дітей; психологічними властивостями фахівця: бажанням бути зі школярами, вести їх за собою у творчому процесі дозвілєвої діяльності [2, с. 109].

Соціальний педагог повинен *знати*:

- соціальну систему дозвілля, функції та принципи організації дозвілля та види, форми й зміст дозвілєвої діяльності;
- методiku підготовки і проведення ігор, конкурсів, свят як основних форм дозвілля з учнівською молоддю;

уміти:

- застосовувати знання з основ дозвілєзнавства на практиці;
- формувати у дітей та підлітків основи дозвілєвої культури;
- доцільно організовувати ігрову та дозвілєву діяльність;
- творчо працювати з матеріалами практичного досвіду проведення дозвілєвої діяльності;
- розробляти план проведення різних форм дозвілля;
- здійснювати презентацію власних проєктів дозвілєвих програм;
- критично оцінювати досвід та результати власної творчої діяльності [4, с. 121].

Професійна діяльність соціального педагога в дозвілєвій сфері базується на його постійному прагненні до більш поглибленого пізнання учасників, виявлення їх психологічних, професійних, вікових, соціальних особливостей. Це пізнання повинно протікати в динаміці, у розвитку, бо кожний день, кожна репетиція, кожне свято збагачують учасників, змінюють їх внутрішній світ. Соціальний педагог повинен чітко виявляти духовні інтереси та можливості (творчі, виконавські, психологічні) кожного учасника, його морально-естетичний потенціал, слабкі та сильні сторони [7, с. 36].

У підготовці фахівців у сфері дозвілля, необхідно спиратися на методичні засади навчання професійної майстерності, що передбачають:

- навчання професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності спрямоване на підготовку соціальних педагогів, працівників, організаторів позакласної роботи з дітьми різного віку в їх вільний час;
- основи професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності закладаються в процесі як організаторсько-утворюючої, так і художньо-творчої діяльності;
- процес навчання професійної майстерності у ВНЗ забезпечується колективною працею викладачів і практиків;
- основою формування професійної майстерності є взаємозалежний процес – викладач – студент [5, с. 67].

Методичні засади навчання професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності включають постановку й обґрунтування мети навчання, виходячи з тієї чи іншої моделі фахівця й спеціалізації, виявлення необхідного взаємозв'язку теоретичної та спеціальної підготовки в умовах конкретної діяльності, визначення ролі, значущості та корисності навчальних дисциплін у процесі навчання, змісту навчальних дисциплін і налагодження міжпредметних зв'язків.

В основі організації процесу навчання професійної майстерності повинні лежати такі методичні принципи:

1. Логічна наступність і послідовність у вивченні як окремих дисциплін, так і їх циклів, що складають основу професійної майстерності;
2. Профілювання загальнонаукових дисциплін на конкретні спеціальності;
3. Визначення оптимального співвідношення різних видів занять із загальнонаукових спеціальних дисциплін та дисциплін спеціалізації;
4. Оптимальне співвідношення обов'язкових дисциплін і факультативів, час для самостійної роботи студентів і індивідуальних занять з викладачем [5, с.86].

Таким чином, основу навчання професійної майстерності фахівців культурно-дозвілєвої діяльності складають два найважливіших методичних положення: по-перше, свобода творчості педагога й студента; по-друге, відтворення культурних норм і цінностей.

Висновки. Отже, ефективність соціального виховання підлітків і молоді великою мірою залежить від професійного рівня соціального педагога. Соціальний педагог у процесі культурно-дозвілєвої діяльності з вихованцями досить часто виступає в ролі сценариста, організатора, режисера-постановника різноманітних театралізованих заходів, а тому він повинен володіти як професійними, так і специфічними знаннями й уміннями.

Важливо підкреслити, що при підготовці майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи особливу увагу слід приділяти специфіці їх діяльності в культурно-дозвілєвій сфері, враховуючи весь її потенціал впливу на розвиток особистості, а також формуванню в них специфічних умінь і навичок, які сприятимуть здійсненню художньо-творчого процесу на високому професійному рівні.

Список використаних джерел

1. Клейберг Ю. А. Духовні потреби дітей України. Монографія / Ю. А. Клейберг. – К., 2003. – 342 с.
2. Соціальна педагогіка : підручник / [ред. професора Капської А.Й.]. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 367 с.
3. Казакова Е. Л. Проектирование образовательных программ : методические материалы / Е. Л. Казакова.—Спб., 1994. – 280 с.
4. Караман О. Педагогічні методи в соціальній роботі / О. Караман // Соціальна педагогіка: теорія і практика. - 2005. - №2. – С. 26.
5. Красильников Ю. Д. Методика социально–культурного проектирования / Ю. Д. Красильников. – М.: «Учеб. пособие», 1992. – 370 с.
6. Мосалев Б. Г. Досуг : методология и методика социологических исследований : учебное пособие / Б. Г. Мосалев. – М., 1995. – 96 с.
7. Новые ценности образования : тезаурус для учителей школьных психологов / [под ред. Н. Б. Крыловой]. - К. : Кондор, 1995. – 328 с.

Павленко О. В. *Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвілєвої діяльності.*

У статті розглянуто особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвілєвої діяльності. Розкрито виховний потенціал дозвілєвої діяльності у профілактичній роботі.

Ключові слова: підготовка соціальних педагогів, ризикова поведінка, дозвілєва діяльність, профілактика, засоби.

Pavlenko O. V. *Peculiarities of training future social pedagogues for the prevention of risky behavior of teenagers by means of leisure activities.*

The peculiarities of training future social pedagogues for the prevention of risky behavior of teenagers by means of leisure activities are defined. The educational potential of leisure activities in preventive work is determined.

Keywords: training social pedagogue, risky behavior, leisure activity, preventive measures, means.

УДК 378.147:37.013.42

Панченко Г.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, яких зазнало українське суспільство в останні десятиріччя, призвели до погіршення соціально-економічного стану сімей, поширення безробіття, руйнування

суспільних цінностей, поширення в молодіжному середовищі тютюнопаління, вживання алкогольних та наркотичних речовин, проявів жорстокості, агресивності, байдужості, співчуття.

Сьогодні, коли в Україні здійснюються багатопланові пошуки шляхів модернізації системи профілактичної роботи серед учнів старшої школи, визначаються засоби покращення її функціонування, об'єктивно стає проблема в розробці нетрадиційних підходів до визначення змісту, форм і методів організації правовиховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах з урахуванням специфіки їх діяльності. В. Голіна визначає, що ці проблеми привертають пильну увагу з боку соціальних педагогів, у «середовищі яких склалася виняткова ситуація: з одного боку є розуміння важливості профілактичної роботи, а з іншого – їх турбує власна неготовність до її проведення» [3, с. 43].

Аналіз останніх публікацій. Протягом останніх років напрацьована значна кількість досліджень, які розкривають окремі аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи серед учнів старшої школи. Так, особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з різними категоріями клієнтів розкриваються в працях І. Зверевої, Ю. Мацкевич, С. Пащенко та ін.; загальні засади організації професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів – А. Капська, Л. Міщик, В. Поліщук, Є. Холостова та ін.; професійно значущі для майбутніх соціальних педагогів особистісні якості досліджують М. Галагузова, В. Гриньова, М. Мудрик та ін.

Проблеми протиправної поведінки присвячені праці А. Скрипника, Дж. Локка, С. Анісімова, Ж. Сартра.

Відповідно до положень Концепції педагогічної освіти фахова підготовка передбачає вироблення практичних умінь і навичок, необхідних студенту для здійснення майбутньої професійної діяльності [8, с. 2-3].

У дослідженні Л. Артюшкіної визначається, що в системі традиційної моделі професійної підготовки соціальних педагогів типовою є проблема, коли студенти добре оволодіваючи набором теоретичних знань, мають значні труднощі в процесі вирішення конкретних професійних завдань, зокрема щодо здійснення профілактичної роботи серед учнів старших класів [1, с. 79].

Отже, дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи з попередження правопорушень учнів відповідає потребам сучасного навчального процесу вищого навчального закладу.

Мета статті - визначення особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактики правопорушень учнів старшої школи.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [2; 4; 6; 7] дозволив виявити, що готовність розглядається як результат діяльності вищого навчального закладу, як своєрідне професійне новоутворення, що характеризує новий тип особистості соціального педагога в умовах правової держави. Зокрема В. Поліщук розглядає готовність до роботи як «прояв професійної компетентності майбутнього соціального педагога, яка є

своєрідним синтезом професійних знань, індивідуального стилю професійної діяльності, творчого підходу до діяльності, педагогічної рефлексії» [7, с. 79].

Поняття процесу, який приводить до готовності, тобто поняття «підготовка» трактується у великому тлумачному словнику як запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання чи практичної діяльності. Результатом цього процесу стає готовність або підготовленість [9, с. 26].

Поняття «підготовка» та «готовність» як процес і результат є досить близькими та взаємозумовленими, оскільки «підготовка до професії – це не що інше, як формування готовності до неї» [9, с. 46].

З позиції тлумачення готовності до здійснення професійної діяльності як стану особистості І. Ковчина зазначає, що «готовність визначається внутрішнім настроєм на певну поведінку, установкою на активні та доцільні дії в роботі». У цьому ракурсі структуру поняття готовності до професійної діяльності становлять пізнавальний, емоційний, мотиваційний та вольовий компоненти [5, с. 92].

Таким чином, професійна підготовка – це система організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, загальних і професійних знань, умінь, навичок і професійної готовності. У структурі готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи з попередження правопорушень старшокласників можна виділити когнітивний, операційний, мотиваційний і рефлексивний компоненти.

Досліджуючи кваліфікаційну характеристику соціального педагога, визначено основні функції соціально-педагогічної діяльності. Зокрема профілактична функція має на меті виявлення, обмеження асоціальних явищ, причин соціальної дезадаптації і запобігання їм, забезпечення умов для формування соціально позитивної спрямованості особистості. Характеризуючи цю функцію, А. Капська подає перелік знань та умінь, якими повинен володіти майбутній соціальний педагог: «...фахівець повинен знати: причини та форми прояву девіантної поведінки підлітків; зміст та форми соціально-профілактичної роботи; наслідки впливу шкідливих звичок та асоціальних форм поведінки на здоров'я та життєдіяльність особистості» [9, с. 31].

Зв'язок теорії та практики повинен забезпечуватися таким чином, що вивчення практично всіх найважливіших навчальних дисциплін повинно завершуватися відповідними видами практик. При визначенні місця практики бажано враховувати побажання студентів, бо науковою концепцією підготовки майбутніх соціальних педагогів є ідея практично зорієнтованого навчання.

Аналізуючи особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики правопорушень серед учнів старшої школи, ми виходимо з того, що майбутні спеціалісти повинні під час навчання не тільки опанувати теоретичні засади, але й уже під час проходження різноманітних видів соціально-педагогічних практик втілювати в життя окремі елементи практичної профілактичної роботи. Операційний компонент готовності до здійснення профілактичної діяльності повинен бути присутній під час усього процесу навчання. У процесі профілактичної роботи соціальний педагог має особливу

увагу звертати на такі моменти діяльності: виявляти фактори, які можуть впливати на порушення поведінки і розробити комплекс заходів щодо їх усунення; забезпечувати консультації з питань правової освіти; залучати до позашкільної діяльності учнів; організовувати просвітницьку діяльність для батьків; сприяти, у разі потреби, у вирішенні матеріальних проблем (надання матеріальної допомоги); при вирішенні питань використовувати виключно індивідуальний підхід.

Також під час навчання необхідно залучати студентів до подій, які безпосередньо пов'язані з діяльністю соціальних педагогів: залучання на засадах слухачів до вебінарів, до нарад або до методичних об'єднань соціальних педагогів, бо саме там народжується теоретичне підґрунтя майбутніх профілактичних заходів. Приймати участь у проведенні спільних заходів школи зі службою у справах дітей, центром соціальних служб, лікарем-наркологом, сектором ювенальної превенції або будь-якою іншою організацією. Така практична діяльність надасть міцне підґрунтя для формування операційної, рефлексивної та мотиваційної складових готовності соціального педагога до здійснення профілактичної роботи з дітьми.

Висновки. Аналіз особливостей підготовки соціальних педагогів дав змогу виявити суперечності в системі підготовки майбутніх фахівців та показати необхідність цілеспрямованого впливу на формування практичних навичок у готовності майбутнього соціального педагога до здійснення профілактичної діяльності з попередження правопорушень старшокласників.

Список використаних джерел

1. Артющкіна Л. М. Соціальний педагог школи: теорія і практика роботи / Л. М. Артющкіна – Суми : Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2004. – 124 с.
2. Безпалько О. В. Напрями та функції професійної діяльності соціального педагога у загальноосвітньому навчальному закладі / О. В. Безпалько. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://psih.kiey.ua>
3. Голіна В. В. Кримінологічна характеристика і попередження злочинності неповнолітніх / В. В. Голіна // Питання боротьби зі злочинністю: Збірник наукових праць. – Харків : Право, 2004.-№8. – С. 71-74.
4. Иванова Л. К. Гуманистические ценностные основы социально-педагогической деятельности: учебное пособие/ Иванова Любовь Константиновна. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2002. – 79 с.
5. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи : монографія/ І. М. Ковчина. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 538 с.
6. Краснова Н. П. Методика роботи соціального педагога/ Н. П. Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ, 2002. – 111 с.
7. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. «теорія і методика професійної освіти» / Поліщук Віра Аркадіївна. – Тернопіль, 2006 – 454 с.

8. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року, №347/20002.

9. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

Панченко Г. Г. Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності з профілактики правопорушень старшокласників.

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності з профілактики правопорушень старшокласників, розкрито сутність і зміст готовності соціальних педагогів до профілактичної діяльності. Обґрунтована необхідність додаткової цілеспрямованої роботи з розвитку практичних навичок готовності соціального педагога до профілактики правопорушень старшокласників.

Ключові слова: соціальний педагог, підготовка соціального педагога, правопорушення, профілактика правопорушень.

Panchenko G. G. Peculiarities of training future social pedagogues in activities aimed at crime prevention of senior pupils.

The author analyzes the problem of training future social pedagogues to activities aimed at crime prevention of senior pupils; the sense of readiness of social pedagogues for crime prevention activity is revealed. The necessity of additional targeted work on the development practical skills of readiness future social pedagogues for the activities aimed at crime prevention of senior pupils is substantiated.

Keywords: social pedagogues, training, crime prevention, senior pupils.

УДК [378.14:37.013.42]:373.66

Пашенко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ СІМЕЙ «ГРУПИ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ» ДО УМОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються сьогодні в нашому суспільстві, зумовили загострення проблеми допомоги дітям із сімей «групи соціального ризику». Першочерговим завданням соціально-педагогічної діяльності стає оптимізація процесу соціалізації дітей із сімей «групи соціального ризику», їх адаптації до освітніх і виховних інститутів.

Процес соціально-педагогічної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі – важливий аспект становлення дитини в якості суб'єкта навчальної діяльності. По-перше, тому, що в ході адаптації до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі дитина отримує орієнтацію в системі поведінки як в

школі, так і в класному колективі, яка надовго визначає подальшу долю її розвитку. По-друге, у ході цього процесу формується учнівський колектив з певним рівнем соціально-психологічної згуртованості, багажем навичок поведінки та традицій.

Аналіз науково – педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що проблему соціальної адаптації досліджували багато зарубіжних і вітчизняних учених: О. Безпалько [1], Л. Виготський [2], А. Зак [5], А. Капська [15], В. Крутецький [8], О. Кононко [7], А. Леонтьєв [9], Р. Овчарова [12] та ін.

Незважаючи на різноплановість теоретичних та практичних досліджень з питань адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику», постає актуальне питання про підготовку фахівців, здатних реалізовувати спеціалізовані програми адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу. Адже результативність здійснення заходів з соціальної адаптації залежить від професійних вмінь, що вимагає підготовки кваліфікованих соціальних педагогів, здатних сприяти дезадаптованій дитині в її успішній соціалізації, актуалізації позитивних соціальних норм та правил поведінки, а також оперативно реагувати на запити особистості дитини та підвищувати свою кваліфікацію, як спеціаліста в умовах швидких соціально-економічних змін.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів показав, що багато дослідників розглядають фактори й умови, що впливають на становлення соціального педагога як професіонала.

Ю. Галагузова стверджує, що «якісна професійна підготовка соціальних педагогів об'єктивно можлива, якщо вона базується на несуперечливих теоретичних підходах, які виражають розуміння специфіки професійної діяльності соціального педагога, сутності соціальної педагогіки як галузі наукового знання, яка виступає ядром теоретичної підготовки соціальних педагогів, інтегруючої ролі практики в професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів» [3, с. 45].

У дослідженні С. Когут на основі порівняльного аналізу системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України та Польщі, визначено умову вдосконалення системи професійної підготовки соціального педагога в Україні. На думку авторки такою умовою є організація її першої ланки – допрофесійної підготовки шляхом впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів запропонованої моделі й орієнтовної програми з підготовки старшокласників до соціально-педагогічної діяльності [6, с. 45]. Заслужують на увагу висновки дослідження О. Москалюк, в яких авторка запорукою успішної підготовки майбутніх соціальних педагогів визначає ефективність формування профспрямованості у студентів спеціальності «Соціальна педагогіка», що залежить від використання широкого діапазону засобів, які б впливали на її розвиток [11, с. 89]. Поряд з тим, питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» залишається актуальним у наш час і потребує вивчення.

Мета статті. Визначити особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. У межах статті необхідно з'ясувати основні терміни та положення, якими ми будемо оперувати у ході дослідження, а саме: «соціальна адаптація», «соціально-педагогічна діяльність», «діти із сімей «групи соціального ризику»».

Слід зазначити, що в психолого-педагогічній літературі не існує чіткого визначення терміну «адаптація». Поняття «адаптація» розглядають як:

- наявна гармонія між індивідом і природним чи соціальним середовищем (В. Крутецький) [8];
- перша фаза становлення індивіда, який вступає у відносно стабільну соціальну спільність (Д. Ельконін) [4];
- процес пристосування, припасування, приналежності до середовища (О. Безпалько) [1];
- процес і результат активного пристосування (В. Курбатов) [14];
- взаємодія дитини з середовищем (М. Галагузова) [13].

У дослідженні під соціально-педагогічною адаптацією першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу ми будемо розуміти систему методів і прийомів, які мають на меті створення позитивного соціально-виховного простору для дітей даної категорії шляхом координації зусиль всіх факторів, які впливають на дитину в процесі її становлення.

Одним з найбільш важливих і найбільш складних напрямів професійної діяльності педагогів є соціально-педагогічна робота з дітьми, яких так чи інакше завжди виділяють в самостійну категорію – діти з сімей «групи соціального ризику». Поняття «група соціального ризику» з'явилося ще в радянський період саме в контексті пріоритету суспільних інтересів. Це поняття дозволяло виділяти категорії людей, поведінка яких могла становити потенційну небезпеку для оточуючих і суспільства в цілому, оскільки суперечило загальноприйнятим соціальним нормам і правилам [9, с. 17].

Поняття «діти з сімей «групи соціального ризику» трактується як категорія дітей, яка в силу певних обставин свого життя більше інших категорій піддається негативним зовнішнім впливам з боку сім'ї, а також суспільства і його кримінальних елементів, які стали причиною дезадаптації неповнолітніх [7, с. 81]. Така дитина потребує допомоги, спрямованої, з одного боку, на зміну важкої життєвої або соціально небезпечної ситуації, в якій вона опинилася, а з іншого - на мінімізацію її соціальних, психологічних і педагогічних проблем і труднощів з метою їх поетапного освоєння. Тому такі діти потребують коригування їх соціального функціонування і поведінки, або ширше - процесу їх соціалізації. Тобто головна мета при такому підході - адаптувати їх до соціуму, зробити так, щоб їх поведінка не виходила за рамки соціальної норми, не перешкоджала встановленню нормальних відносин з оточуючими. Саме це є одним з головних завдань соціально-педагогічної діяльності з даною категорією дітей. Аналіз наукових джерел дозволив визначити сутність соціально-

педагогічної діяльності з соціальної адаптації дітей із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу в координації цілеспрямованих виховних зусиль педагогів школи, адміністрації, соціально-психологічної служби, служби у справах дітей, всіх соціальних інституцій, благодійних фондів та громадських організацій для забезпечення оптимальних умов соціалізації дітей та сімей «групи соціального ризику».

Професійна система підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу має бути системною та включати загальні компоненти, що забезпечить реалізацію суспільно значущої мети підготовки висококваліфікованого фахівця.

Аналіз наукової літератури [7; 9; 10] дозволив визначити основні аспекти підготовки майбутнього соціального педагога до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу: створення системи соціально-педагогічної діяльності спрямованої на підготовку майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику», що передбачає планування, розробку та впровадження в підготовку майбутніх соціальних педагогів комплексу засобів, який розрахований на студентів вищих навчальних закладів спеціальності «соціальна педагогіка» і складається з чотирьох лекційних та чотирьох практичних занять для студентів – майбутніх соціальних педагогів. Також до комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу входить проведення тренінгового заняття для студентів «Як навчити дітей співпраці». Вищезазначені заняття були впроваджені в навчально-виховний процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, зі студентами третього курсу. Експериментальне дослідження показало, що показник загально групової готовності студентів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» значно підвищився, що сприяло професійному самоствердженню майбутніх соціальних педагогів.

Висновки. Отже, на основі узагальнення вивченої теорії та здійсненої практичної професійної діяльності, особливостями професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» можна визначити:

1) створення системи соціально-педагогічної діяльності, що передбачає планування, розробку та впровадження в підготовку майбутніх соціальних педагогів комплексу засобів і є необхідною умовою підготовки майбутніх соціальних педагогів;

2) важливим аспектом у підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» виступає ознайомлення їх з організацією соціально-педагогічної діяльності з батьками та оточенням першокласників із сімей «групи соціального ризику», а

також специфікою соціальної роботи соціальних інституцій, що працюють з проблемами зазначеного контингенту.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методично обґрунтованого забезпечення процесу професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у роботі з соціальною адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: [навч. посіб.] / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Выготский Л. С. История развития высших психических функций / Л. С. Выготский. - М. : Педагогика, 1983. - Т. 8. – 328 с.
3. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. – М., 2001. – 344 с.
4. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // Вопросы психологии. – 1994. - № 1.
5. Зак А. З. Развитие интеллектуальных способностей у детей 6 – 7 лет / А. З. Зак. – М., 1996. – 75 с.
6. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. Я. Когут. – Івано-Франківськ, 2005. – 22 с.
7. Кононко О. Л. Шкільна адаптація та психологічний вік / О. Л. Кононко // Поч. школа. – 2002. – № 1.
8. Крутецкий В. А. Психология обучения и воспитания школьников / В. А. Крутецкий. – М. : Педагогика, 1971. – 390 с.
9. Леонтьев А. Н. К теории развития психики ребенка / А. Н. Леонтьев. – М., 1983. – 222 с.
10. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання та навчання : навчальний посібник / В. І. Лозова, А. В. Троцько.- Харків: «ОВС», 2002.- 400 с.
11. Москалюк О. І. Формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних педагогів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. І. Москалюк. – Кіровоград, 2007. – 22 с.
12. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М. : ТЦ Сфера, 2002. – 480 с.
13. Социальная педагогика : курс лекций / [под общей ред. М. А. Галагузовой].-М. : Гуманит.изд.центр «ВЛАДОС», 2000. - 416 с.
14. Социальная работа / [под общ. ред. В.И. Курбатова]. – Р/на/Д. : Феникс. 1999.
15. Технології навчально-педагогічної роботи : навч. посібник / [за заг. ред. А.Й.Капської]. – К., 2000.– 372 с.

Пащенко А. В. *Особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.*

У статті розкриті особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу, систематизовано досвід та наукові погляди на зміст та організацію підготовки майбутніх соціальних педагогів з соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу в контексті використання її студентами соціальними педагогами в роботі з дезадаптованими дітьми.

Ключові слова: соціальна адаптація, професійна підготовка, діти із сімей «групи соціального ризику».

Paschenko A. V. *Features of training future social pedagogues for the social adaptation of first-graders from the «social risk families» for an educational institution.*

The article reveals some peculiarities of professional training of future social pedagogues for the social adaptation of first-graders from the «social risk families» according to the terms of an educational institution. There are systematized experience and scientific views on the content and organization of training of future social pedagogues about social adaptation of first-graders from «social risk families» according to the terms of an educational institution in the context of its using by students and social pedagogues in work with disadapted children.

Keywords: social adaptation, professional training, children from the «social risk families».

УДК 37.013.42-053.5:371.4

Радченко Ю.В.

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української держави активізація людського фактора виступає однією з умов подальшого суспільного прогресу. Перед школою, сім'єю, суспільством постає завдання виховання гуманної особистості, яка в своїй діяльності рахуватиметься з інтересами інших та поважатиме їх. У Законі України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Соціальне виховання молодших

школярів як соціально-педагогічне явище - важливий процес встановлення взаємин особистості з соціумом на основі сукупності соціальних знань, соціально-розвивального спілкування і соціального досвіду самореалізації, що забезпечує соціальне становлення дитини. Вирішення цього завдання передбачає – формування гуманістичних цінностей особистості молодшого школяра. Прикладом розв’язання зазначеної проблеми є педагогічний досвід Василя Олександровича Сухомлинського.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з використанням досвіду В. Сухомлинського показав, що її було досліджено в таких аспектах: проблема формування екологічної культури як основи гармонійного розвитку особистості (І. Бабин, Т. Гладюк); розвиток мислення як засіб формування творчих здібностей молодших школярів (М. Безлюдна, Г. Бондаренко), аналіз наукової сутності педагогічної системи В. Сухомлинського (О. Вознюк, І. Ромашин); роль казок В. Сухомлинського у пробудженні почуттів дитини (Л. Нестеренко, Л. Пироженко). Проте, проблема здійснення соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах ще є дослідженою в неповному обсязі, потребує розробки її практичне забезпечення.

Метою статті є теоретичний аналіз змісту соціально - педагогічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах з соціального виховання молодших школярів з використанням педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, визначення її основних завдань та засобів їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив з’ясувати, що питанням соціального виховання дітей молодшого шкільного віку займалися такі вчені як: О. Безпалько [1], О. Бількевич [2], Ю. Василькова [3]. Узагальнення ідей вищезазначених авторів дозволило визначити, що соціальне виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах - це цілеспрямовано керований процес соціального розвитку, соціального формування особистості, допомога дитині в засвоєнні і сприйнятті моральних норм, її спрямоване виховання людини з урахуванням її особистісно-соціальних проблем і відповідно до соціальних потреб середовища її життєдіяльності.

Як зазначає А.Мудрик, сприятливі для розвитку молодших школярів такі особливості діяльності [5, с. 74]: добровільність участі, активність і самостійність дітей, творчість; особистісна орієнтованість роботи педагога, опора на ціннісні відносини, співробітництво однолітків і представників різних вікових груп; системність, що передбачає взаємодію ряду засобів, методів, прийомів і форм, взаємозв’язок у цілісному педагогічному процесі навчальної та поза навчальної діяльності.

При роботі з молодшими школярами здійснюється їх моральне, етичне та естетичне, екологічне, трудове, фізичне, а також патріотичне виховання. Прикладом розв’язання зазначеної проблеми є педагогічний досвід вітчизняного гуманіста В. Сухомлинського, творча спадщина якого має велике теоретичне і практичне значення. Мету виховної роботи педагог вбачав у тому,

щоб кожному школяреві дати моральну, розумову, практичну і психологічну підготовку до праці, розкрити в кожному з них індивідуальні задатки, нахили і здібності. Педагог прагнув підготувати своїх вихованців до високоморальних і естетичних відносин, побудованих на дружбі і товаришуванні, на повазі до всього справді людського в кожній чесній людині В. Сухомлинський поєднував різні організаційні форми навчання, радив вчителям початкових класів не обмежуватися уроком, не протиставляти світові, затиснутому у чорну класну дошку, той, що пливе за вікном. «Можливо, все те, що приходить до розуму і серця дитини з книжок, з підручника, з уроку, саме й приходить лише тому, що поряд з книжкою - навколишній світ» [6, с. 15-17].

Спираючись на досвід Василя Олександровича Сухомлинського, можемо звернути увагу на такі методики соціального виховання, як «Кімната казки» та «Зелена кімната». Видатний педагог писав, що «у світлі нових завдань, які постали нині перед школою, у зв'язку з підготовкою вихованців до виховання, проблема розумового розвитку молодших школярів набуває великого значення. Від умілого використання методів залежить не тільки міцність знань та практичних умінь і навичок, а й формування в учнів поглядів на знання, бажання вчитися» [8, с. 35-41].

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми соціального виховання молодших школярів дозволив стверджувати, що використання екологічних ідей, формування творчих здібностей молодших школярів, роль казок у пробудженні дитини, ці проблеми досліджуються педагогами практиками та науковцями.

Як зазначають М. Красовицький та Г. Бучківська, «Кімната казки В.О. Сухомлинського вчить дітей думати, сприймати, пізнавати та спостерігати. Василь Олександрович вважав, що першими творчими роботами, які складає дитина в початкових класах, мають бути саме казки про те, що дитина бачить, переживає, чим переймається» [4, с. 28]. Отже, казки В.О. Сухомлинського непомітно зовні, але активно й ефективно виховують у дітей молодшого шкільного віку найкращі людські почуття щирості й любові до всього прекрасного, формують перші навички людяності у взаєминах між юними особистостями, тому важливим елементом у соціально-педагогічній діяльності з соціального виховання молодших школярів є використання методики читання та ініціювання казок, що допоможуть сформувати у них соціально значущі якості.

Оволодіння досвідом організації «Зеленої кімнати» створює умови для здійснення екологічного виховання молодших школярів, здатних гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати та відтворювати її багатства, психологічно готових оберігати природу. Методика дозволяє усвідомити єдність Природи і Людства, що забезпечує профілактику формування байдужого, відчуженого ставлення дітей до природи відчужено, та запобігання появи споживацької позиції. В. Сухомлинський говорив, що «екологічна освіта і виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства і кожної людини

зокрема, виробити потребу в спілкуванні з природою та сформувані прагнення брати активну участь у поліпшенні довкілля» [9, с. 327-331].

Важливий момент виховного впливу педагогічної системи В. Сухомлинського пов'язаний з використанням ресурсів казки та рольової гри у навчанні та вихованні дітей. Пізнавальна частина «уроків мислення» серед природи обов'язково чергувалася із грою. Методика використання принципів екологічного виховання В. Сухомлинського у практиці сучасної початкової школи є складовою навчально-виховного процесу, який складається з двох рівноцінних компонентів: формування наукових знань з екологічного виховання та охорони природного середовища [6].

На основі узагальнення вищезазначених ідей педагогічної спадщини В. Сухомлинського та його послідовників нами було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах з соціального виховання молодших школярів, що передбачає всебічний розвиток дитини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, самовдосконалення й самореалізації з використанням екологічних ідей, формуванням творчих здібностей молодших школярів, за допомогою казок. Вплив комплексної програми дозволяє розкрити педагогічний потенціал батьків, вчителів молодших школярів та збагатити їх досвід виховання дітей за допомогою використання творчої спадщини В. Сухомлинського.

Висновки. На основі аналізу та узагальнення науково-методичної літератури визначено, що:

1) основними завданнями соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів у ЗНЗ є: моральне виховання учнів; введення дитини в світ людських відносин; навчання дітей спілкуванню з однолітками і дорослими; прищеплення любові до сім'ї, природи, Батьківщини; долучення до моральних і духовних цінностей культури;

2) засобом, що забезпечує вищезазначених завдань є комплексна програма соціально-педагогічної діяльності у ЗНЗ з соціального виховання молодших школярів, що передбачає використання екологічних ідей, формуванням творчих здібностей молодших школярів, за допомогою казок, а також дозволяє розкрити педагогічний потенціал батьків, вчителів молодших школярів та збагатити їх досвід виховання дітей за допомогою використання творчої спадщини В.О. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / О. В. Безпалько. - К. : Центр навчальної літератури, 2003. - 134 с.

2. Бількевич О. О. Соціальна робота в Україні : теорія та практика / О. О. Бількевич. - К. : УДЦССМ, 2001. - 354 с.
3. Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога / Ю. В. Василькова. - М., 2001. - 160 с.
4. Красовицький М. В.О. Сухомлинський про виховання особистості в колективі цілісна концепція / М. Красовицький, Г. Бучківська // Рідна школа.- 1999. - №2.
5. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику / А. В. Мудрик.— Пенза, 1994.-180 с.
6. Савлук А. К. З досвіду впровадження спадщини В.О. Сухомлинського в практику / А. К. Савлу // Початкова школа. - 1995. -№ 9. - С. 15-17.
7. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. - К., 1978. – 528 с.
8. Сухомлинський В. Казки школи під голубим небом / В. Сухомлинський. - К., 1991. – 88 с.
9. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. Сухомлинський // Вибрані твори: У 5-ти т. – К. : Рад.шк., 1976. – Т.1 – С. 5-502.

Радченко Ю. В. *Зміст соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів з використанням педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.*

У статті надано характеристику змісту соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів. Проаналізовано та узагальнено педагогічний досвід В. Сухомлинського, на основі якого розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, соціальне виховання молодших школярів, педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського.

Radchenko Yu. V. *The content of social and educational activities for social education of junior schoolchildren by using educational heritage of V. O. Sukhomlinsky.*

The author determined the content of social and educational activities for social education of junior schoolchildren. The pedagogical experience of V. Sukhomlinsky is analyzed and generalized, on which a comprehensive program of social and educational activities for social education junior schoolboys at schools is developed.

Keywords: social education of junior schoolchildren, educational heritage of V. O. Sukhomlinsky.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Постановка проблеми. Підготовка соціальних педагогів до профілактики залежності від соціальних мереж один із важливих викликів сучасності. В епоху глобалізації процесів життєдіяльності нинішнього суспільства, коли інформаційні канали стали невід'ємною частиною діяльності людства, все більш актуальним є завдання передачі величезної кількості інформації. Як основні інформаційні канали використовують мережі загального користування, підключитися до яких теоретично може кожний через всесвітню мережу Інтернет. За останні роки величезної популярності набули сайти соціальних мереж. Зазначимо, що найпоширенішим контингентом користувачів соціальних мереж, котрі страждають залежністю від них, є підлітки, адже соціальна мережа є одним із факторів їх соціалізації.

Вченими визначено, що соціальні мережі мають величезний потенціал, причому як позитивний, так і негативний, що викликає гостру необхідність у здійсненні соціального контролю за поведінкою окремих індивідів, а особливо підлітків, у яких сформувалась залежність від соціальних мереж.

Існують спеціальні дослідження, хоча і нечисленні, присвячені вивченню проблем соціальної залежності та впливу соціальних мереж на життя людини. Цей феномен описано в працях Л. Бабаніна, С. Вассермана, А. Войскунського, А. Жичкіної, П. Марсдена, А. Рапопорта, М. Снітко, В. Фатурової, К. Фоста, Н. Чудова, Н. Швець, К. Янг та ін.

Не претендуючи на вичерпний аналіз такого складного й багатогранного питання у своїй статті автор ставила за мету узагальнити відомості про принципи побудови соціально-педагогічної роботи з підлітками, схильними до залежності від соціальних мереж, обґрунтувати необхідність підготовки майбутніх соціальних педагогів, компетентних у питаннях профілактики залежності підлітків від соціальних мереж.

Виклад основного матеріалу. Особливості Інтернету дозволяють користувачеві експериментувати з власною ідентичністю, створюючи «віртуальні особистості», що відрізняються і від персоналії користувача, і від його реальної самопрезентації. У складі мотиваційних причин створення «віртуальних особистостей» насамперед виділяються так звані «пошукові причини» - бажання випробувати новий досвід, що виступає як певна самостійна цінність[10]. Наслідком подібного досвіду, може стати виникнення залежності від соціальних мереж.

Як свідчить аналіз наукових досліджень А. Войскунського, А. Жичкіна, К. Лесто, найбільш незахищеною категорією, що зазнає впливу соціальних мереж, є підлітки[5, 7, 8]. У цьому віці зацікавленість соціальними мережами згодом переростає в патологічну необхідність бути онлайн. Життя в соціальній

мережі стає настільки цікавим, що в реальному житті підліток узагалі припиняє спілкуватись.

Свідченням залежності підлітків від соціальних мереж можуть стати наступні ознаки: нав'язлива потреба переглянути вхідні повідомлення, навіть знаючи про те, що ніхто не повинен був написати; занадто багато часу проводити біля монітора, і кожного разу, заходячи в соціальну мережу, обіцяти собі, що будуть там лише пару хвилин, а проводять по декілька годин; гостре бажання регулярно оновлювати статус на своїй сторінці, обговорювати з друзями кожен свій крок, фотографувати себе скрізь і всюди, і частіше викладати нові знімки; спілкування з друзями відбувається в основному через соціальну мережу; різні мережеві додатки є альтернативою іншим повсякденним справам; страшене роздратування, якщо з якої-небудь причини не можете потрапити на свою сторінку в соціальній мережі.

Отже, якщо різке обмеження доступу до соціальної мережі викличе в підлітка напад паніки чи розпачу - це перший знак до початку відповідної роботи соціального педагога. Дуже важливо діяти негайно. У практиці соціально-педагогічної роботи існують системи, прийоми та засоби впливу на підлітків, які залежні від соціальних мереж. Соціально-реабілітаційна робота з підлітками, залежними від соціальних мереж, спрямована на часткову зміну або виправлення недоліків, що мають відхилення від існуючих норм у тій чи іншій соціально-педагогічній сфері.

На основі узагальнення ідей О.В. Белоліпцевої, Н.В. Сергєєвої нами виокремлено вихідні принципи побудови програми роботи з підлітками, схильними до залежності від соціальних мереж [3, 9]: 1) принцип індивідуальної життєвої траєкторії (визначення підлітками свого життєвого призначення й сенсу розвитку власних здібностей); 2) принцип варіативної креативності (орієнтація підлітків, залежних від соціальних мереж, на постійний відповідальний вибір у всіх видах життєдіяльності); 3) принцип колегіальності (залучення підлітків до планування, підготовки та активної участі в заходах, які передбачають корекційну роботу); 4) принцип віртуалізації навчально-виховного процесу (залучення до корекційної роботи різноманітних комп'ютерних засобів, інтерактивних методик, дистанційних форм); 5) принцип моніторингової оптимізації (постійне здійснення особистісно зорієнтованої діагностики саморозвитку підлітків, залежних від соціальних мереж); 6) принцип соціально-педагогічної деонтології (дотримання високих етичних норм у побудові конструктивних відносин з такими підлітками); 7) принцип технологічності (відтворюваність програми в умовах реального навчально-виховного процесу).

Проте не всі соціальні педагоги готові до такої роботи, хоча наголошують на її актуальності. Як свідчать результати опитування соціальних педагогів, проведеного у Васильківських та Київських загальноосвітніх навчальних закладах лише 69,5 % опитаних педагогічних працівників вважають, що Інтернет-мережі є небезпечними для підлітків та містить певні ризики[4].

На основі вивчених наукових джерел з проблеми профілактики залежності підлітків від соціальних мереж, пов'язані з ними загрози

благополуччю підлітків можна об'єднати у такі групи[4; 6]: 1) психологічна залежність; 2) розходження між реальним «я» і своїм мережевим образом; 3) доступ до небажаного контенту; 4) розкриття конфіденційної інформації у мережах; 5) кіберкомунікативна залежність (надмірне спілкування у мережі, участь у групах, конференціях); 5) кіберсексуальна залежність; перехід від віртуальних стосунків до реальних (залучення неповнолітніх до сексуальних стосунків; 6) залучення через соціальні мережі дітей і підлітків до протизаконної діяльності; 7) знайомства через мережу з метою пошуку сексуального партнера); 8) секстинг (вид розваг: фотографування себе у роздягненому вигляді на камеру телефону чи комп'ютера, з метою пересилки знімків друзям); 9) ознайомлення з матеріалами агресивної (що пропагують ксенофобію, тероризм) і аутоагресивної спрямованості (кіберсуїцид, онлайн-суїцид, суїцидальні домовленості, інформаційні ресурси про застосування засобів для суїциду з описом їх дозування і вірогідності летального результату); 10) адиктивний фанатизм (релігійний, політичний, національний, спортивний, музичний та ін.); 11) гаджет-адикція (пристрасть до заволодіння конкретним мобільним обладнанням, приладом, що забезпечить доступ до мережі: стільниковим телефоном, смартфоном, комунікатором, міні-комп'ютером, КПК і залежність від його використання); 12) кібергрумінг (входження в довіру дитини з метою використання її у сексуальних цілях).

Соціально-педагогічна наука сьогодні об'єднує свої зусилля з технічними корпораціями у вирішенні питань профілактики небезпеки у віртуальному просторі, беручи участь у різноманітних освітніх програмах та видаючи методичні посібники, адресовані батькам, педагогам, працівникам соціальної сфери. Можна назвати кілька вдалих проєктів: посібник «Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі», розроблений співробітниками Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України та одним із найбільших інтернет-провайдерів в Україні компанією «Київстар» (2010) [6]; навчально-методичний посібник «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі», розроблений співробітниками Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН України за підтримки програми «Партнерство у навчанні» компанії «Майкрософт Україна» (2011) [4]. Крім цього з'являється безліч розробок учителів-практиків з питань безпеки у віртуальному світі, які розкривають проблеми користувачів віртуального простору різного віку, проводяться науково-практичні конференції і видаються корисні матеріали на допомогу сучасному педагогу і батькам [1, 2].

Отже, підготовка фахівців у соціальній сфері і сфері освіти, які б могли використовувати набуті знання з безпеки дітей та молоді у віртуальному просторі у своїй професійній діяльності стає все більш актуальною.

Соціальний педагог сьогодні є провідним фахівцем із соціального виховання, спеціалістом з виховної роботи з підлітками, що покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для їхнього розвитку і соціалізації, в тому числі у віртуальному просторі.

Для виконання цього завдання соціальний педагог перш за все сам повинен бути компетентним у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Тому перед вищими навчальними закладами і закладами післядипломної освіти залишається актуальним питання формування компетентності соціального педагога у напрямі профілактики залежності підлітків від соціальних мереж.

Висновки. Проведений аналіз наукової літератури засвідчив: 1) необхідність формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів з питань профілактики залежності підлітків від соціальних мереж; 2) соціально-педагогічна профілактична робота з підлітками, залежними від соціальних мереж, має ряд своїх особливостей (потребує орієнтації в темі досліджуваної тематики, знання особливостей психічного та фізичного розвитку в цьому віці, знання методів і форм роботи з такими підлітками); 3) розробка методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики залежності підлітків від соціальних мереж має забезпечувати їхню професійну готовність з питань безпеки у віртуальному світі, які розкривають проблеми користувачів віртуального простору різного віку.

Список використаних джерел

1. Безопасность образовательной среды: психологическая оценка и сопровождение : Сб. науч. статей / под ред. : И. А. Басовой, О. В. Вихристюк, Л. А. Гаязовой. - М. : МГППУ, 2013. - 304 с.
2. Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія: матеріали обл. наук.-метод. Інтернет-конф. (Кіровоград, 11 лютого 2014 р.). [Електронний ресурс] / уклад. : М. С. Чала, А. В. Частаков, О. В. Литвиненко. - Кіровоград, 2014. - 184 с. – Режим доступу: <http://konf.koipro.kr.ua/blogs/index.php/blog2/>
3. Белоліпцева О.В. Соціально-педагогічна робота з підлітками, залежними від соціальних мереж, засобами трудотерапії / О.В. Белоліпцева / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 36 (89). – С. 96-103.
4. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі : навч.-метод. посіб. / А. Б. Кочарян, Н. І. Гущина. - К., 2011. - 100 с.
5. Войскунський А.Е. Залежність від Інтернету: актуальна проблема // Світ Інтернету. – М., 2000. – №3.
6. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі: посіб. для батьків / Ігор Володимирович Литовченко, Сергій Дмитрович Максименко, Сергій Іванович Болтівець та ін. - К. : Вид-во ТОВ «Видавничий будинок “Аванпост-Прим”», 2010. - 48 с.
7. Жичкіна А.М. Про можливості психологічних досліджень у мережі Інтернет // Психологічний журнал. – 2000. – Т. 21. – № 2.
8. Лесто К.А. Психологічні особливості користувачів соціальних сайтів / К.А. Лесто // Вісник психології і соціальної педагогіки [Електронний ресурс] : Зб. наук. праць. – Випуск 3. – К., 2010. – Режим доступу: www.psyh.kiev.ua

9. Сергєєва Н.В. Соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної адикції підлітків [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Н.В. Сергєєва; Ін-т пробл. виховання НАПН України. - К., 2010. - 19 с.

Сахненко Т.І. *Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики залежності підлітків від соціальних мереж.*

У статті узагальнено відомості про принципи побудови соціально-педагогічної роботи з підлітками, залежними від соціальних мереж. Обґрунтовується необхідність підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактики небезпеки у віртуальному просторі. Визначено вимоги до підготовки соціальних педагогів до роботи з підлітками, схильними до залежності від соціальних мереж.

Ключові слова: профілактика залежності підлітків від соціальних мереж, підготовка майбутніх соціальних педагогів.

Sakhnenko T.I. *Training of future social pedagogues for prevention the dependency of teenagers from social networks.*

The article summarises the information about the principals of the construction of the social and pedagogical work with teenagers who have dependency from the social networks. The necessity of training future of social pedagogues to implement prevention of of danger in cyberspace is grounded. The requirements for the social pedagogues training who works with the teenagers inclined to the addiction from the networks sites are determined.

Keywords: the preventive measures of the teen's addiction from the networks sites, the training of the future social pedagogues.

УДК 37.013.42:[378.6:61]

Соболь І.Є.

ФУНКЦІЇ ТА ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми. Сьогодні українському суспільству потрібні самостійні, ініціативні та творчі особистості, зі сформованою життєвою позицією, які володіють певними знаннями та навичками, здатні до ефективної самореалізації. Особливо актуальними ці завдання є для студентської молоді, зокрема для студентів першокурсників, які щойно розпочинають опановувати професію. Тому, для них вкрай важливо створити якісне освітнє середовище у навчальному закладі, яке буде наповнюватись відповідним змістом різними спеціалістами, у тому числі й соціальним педагогом. У зв'язку з цим виникає необхідність у розгляді функцій та змісту діяльності соціального педагога, завдання якого полягає у здійсненні соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів-першокурсників медичного коледжу.

Проблема адаптації першокурсників у наукових роботах турбує багатьох вчених та широко ними обговорюється. Це пов'язано з тим, що від успішності цього процесу багато в чому залежить подальша професійна кар'єра і особистісний розвиток майбутнього спеціаліста. Успішне розв'язання вище окреслених завдань залежить від рівня професійної підготовки соціального педагога, його спроможності оптимізувати процес адаптації студентів першого курсу у навчальному закладі, реалізуючи систему якісної соціально-педагогічної допомоги та підтримки з урахуванням сучасних прийомів, технологій та засобів впливу на дезадаптованих студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченням проблеми адаптації студентів до умов ВНЗ займалися Г. Александров, Л. Бенедиктова, Р. Бибрих, В. Брудний, Т. Волгина, В. Гаврилова, С. Глушакова, А. Кухарчук, В. Лагерєв, Г. Левківська, О. Орехова, П. Просецький, В. Сорочинська. Окремо слід виділити дослідження, присвячені вивченню процесу адаптації студентів до умов ВНЗ 90-х років ХХ ст. (Т. Буякас, Л. Мітіна, М. Молоканов, Д. Оборіна та ін.). Науковці акцентують увагу на змінах, що зазнає особистість у процесі адаптації, формуванні в майбутніх фахівців «образу-Я», ціннісних орієнтацій.

Аналіз літератури дозволяє визначити, що науковцями робилися численні спроби визначення сутності феномену «адаптація до навчання у ВНЗ». І на сьогодні існують різні підходи до його тлумачення. Отже, адаптація до навчання у ВНЗ – це:

- розуміє процес активного пристосування й вольової реалізації засвоєних норм та цінностей в умовах конкретної ситуації [2, с. 4]. При цьому Г. Александров акцентує саме на вольовому, усвідомленому процесі реалізації норм та цінностей. За відсутності зазначеного відбувається не адаптація, а зовнішнє пристосування, що призводить до конформної поведінки, псевдоадаптації (індивід створює видимість прийняття норм та цінностей, а насправді поступається груповому тиску);

- М. Буланова-Топоркова, А. Духавнева, Л. Столяренко розглядають адаптацію у двох напрямках: адаптація особистості до нового зовнішнього середовища й адаптація як ставлення на цій основі її нових якостей. Таким чином, адаптація студентів трактується як процес приведення основних параметрів соціальних і особистісних характеристик студента у стан динамічної рівноваги з новими умовами вузівського середовища [1, с. 244];

- активне творче пристосування студентів до умов вищої школи, у процесі якого в них формуються уміння й навички організації розумової діяльності, здібності до обраної професії, раціональний колективний та власний режим праці, дозвілля й побуту, система роботи з професійної самоосвіти й самовиховання професійно значущих якостей особистості [2, с. 21];

- процес активного пристосування студентів на навчально-виховного середовища ВНЗ, що включає оволодіння знаннями, уміннями й навичками, новими формами й методами навчальної роботи, залучення до нових видів пізнавальної й наукової діяльності, засвоєння нових соціальних норм, звичаїв, традицій, вимог колективу, нових побутових умов життя в студентському

гуртожитку з урахуванням особливостей національної культури, цінностей, норм [4, с. 116].

Вважаємо доцільними погляди Т. Волгіної, яка акцентує, що адаптація до вузівського образу життя, навчання, дозвілля пов'язана зі стрімкою зміною соціального стану особистості. Основний зміст процесу адаптації дослідниця визначає як: нове ставлення до професії; засвоєння нових навчальних норм, оцінок, способів та прийомів самостійної роботи; пристосування до нового навчального колективу, його звичаїв та традицій; оволодіння новими видами наукової діяльності, науково-дослідної роботи студентів; пристосування до нових побутових умов у студентському гуртожитку, нових зразків студентської культури, нових форм використання вільного часу [4].

Отже, узагальнення різних підходів дає змогу констатувати, що визначення науковцями терміну «адаптація особистості до навчання у ВНЗ» характеризується взаємо доповнюванням одне одного. Також наукові дослідження переконують у тому, що означена адаптація – складний, довготривалий, а інколи гострий та болісний процес, обумовлений необхідністю відмови від звичного, подолання численних та різнопланових адаптаційних проблем та професійних труднощів.

Мета статті. На основі аналізу наукової літератури виявити функції та зміст діяльності соціального педагога з адаптації студентів-першокурсників медичного коледжу.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та аналіз наукових робіт Т. Алексєєвої, Ю. Александровського, О. Безпалько, О. Щербак та інших дозволяє констатувати, що адаптація студентів відіграє провідну роль не тільки у пристосуванні до умов у ВНЗ, а й у подальшому житті. Тому, на підставі цього можна стверджувати про необхідність наявності професіонала (соціального педагога), який допоможе подолати проблеми дезадаптованому студенту.

Загальновідомо, що соціальний педагог – спеціаліст з виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для розвитку і соціалізації особистості [1]. Соціальний педагог, надаючи соціально-педагогічну допомогу, реалізує наступні функції:

- *аналітико-діагностична функція*: вивчає, реально оцінює особливості соціального мікросередовища, ступінь і спрямованість впливу середовища на студента-першокурсника, його соціальний статус в різних сферах діяльності і спілкування, визначає та аналізує соціальні фактори, їх спрямованість і вплив на особистість;

- *прогностична функція*: на основі аналізу соціальної і педагогічної ситуації програмує і прогнозує процес виховання і розвитку студента першого курсу, надає допомогу у саморозвитку і самовихованні особистості, визначає перспективи розвитку особистості в процесі соціалізації;

- *організаційно-комунікативна функція*: сприяє включенню суб'єктів виховної діяльності в процес соціального виховання студентів-першокурсників,

спільної праці і відпочинку, ділові та особисті контакти, зосереджує інформацію про впливи ВНЗ (позитивного і негативного) на студента;

- *корекційна функція*: здійснює корекцію всіх виховних впливів на студентів-першокурсників як з боку сім'ї, так і соціального середовища, в тому числі і неформального;

- *координаційно-організаційна функція*: організовує соціально значущу діяльність студентів-першокурсників у відкритому мікросередовищі, впливає на організацію відпочинку;

- *функція соціально-педагогічної підтримки і допомоги*: надає кваліфіковану соціально-психолого-педагогічну допомогу студенту-першокурснику у саморозвитку, самопізнанні, самооцінці, самоствердженні, самоорганізації, самореабілітації, самореалізації;

- *психотерапевтична функція*: турбується про душевну рівновагу студента, про його почуття, переживання, надає допомогу у вирішенні міжособистісних конфліктів, позбавленні депресивного стану;

- *реабілітаційна функція*: організує систему заходів з соціально-педагогічної реабілітації і підтримки студентів, які за різних причин (хвороба, інвалідність, переживання стресу тощо) відчують соціально-економічні, професійні та інші труднощі в системі професійних, сімейних, інших взаєминах, що викликають різні форми соціальної дезадаптації [2; 3; 6; 7].

Метою діяльності соціального педагога з дезадаптованими студентами визначено надання допомоги дітям у процесі соціалізації, яка включає в себе засвоєння знань, умінь та навичок, а також набуття навичок життя у дорослому суспільстві, придбання соціально-психологічної та професійно значимої спрямованості. Реалізація мети передбачає організацію праці з різними суб'єктами цього процесу: педагогічним колективом, координаторами з виховної роботи, органами студентського самоврядування, батьками. Саме спільна діяльність сприятиме безболісному і легкому подоланні проблем, які можуть виникнути у студентів під час адаптації до ВНЗ [7, с. 47; с. 50].

Діяльність соціального педагога потребує використання сукупності різних форм і методів для покращення психоемоційного стану і соціалізації студентів-першокурсників, а саме: роз'яснення складних життєвих проблем, які виникли у студента в той чи інший ситуації, довірче спілкування, включення в активне життя навчального закладу, тренінги, арт-терапія, семінари. До ефективних форм роботи відносяться роз'яснювальні бесіди щодо етики, соціалізації, кураторські години, тематичні вечори, організація роботи та відпочинку, культмасові заходи, спортивні змагання, тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, дійшли висновку про те, що для особистісного розвитку та професійного становлення студентам необхідна цілеспрямована допомога, підтримка і супровід на професійному рівні. Отже, соціальний педагог – це покликання, це та людина яка сприятиме всебічному розвитку; надаватиме можливість вирішувати власні проблеми самостійно, забезпечуючи підтримку і соціально-педагогічний супровід у разі необхідності; навчить досвіду у вирішенні особистісних, психологічних та інших проблем.

Список використаних джерел

1. Александровский Ю. А. Состояния психологической дезадаптации и их компенсация / Ю. А. Александровский. – М. : Эксмо, 2006. – 448 с.
2. Алексеева Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 ; КНУ ім. Тараса Шевченка / Т. В. Алексеева. – К., 2003. – 204 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
4. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загально освітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Л. В. Канішевська. – К. : ЦНП, 2011. – 368 с.
5. Родчанин Е. Г. Гуманист. Мыслитель. Педагог : Об идеалах В. А. Сухомлинского / Е. Г. Родчанин, И. А. Зязюн, А. Л. Черненко. – Ростов н/Д : Альтаир, 2011. – 160 с.
6. Щербак О. І. Професійно-педагогічна освіта : теорія і практика : монографія / О.І. Щербак / [за ред. Н.Г. Ничкало]. – К. : Наук. світ, 2010. – 279с.
7. Професійна підготовка соціального педагога : теоретико-практичний контекст : навчальний посібник / [за ред. А. Й. Капської]. – К., 2010. - 208 с.

Соболь І. Є. *Функції та зміст діяльності соціального педагога з адаптації студентів-першокурсників медичного коледжу.*

У статті представлені функції та зміст діяльності соціального педагога з адаптації студентів-першокурсників медичного коледжу: компетентність педагогічного колективу та батьків з адаптації студентів, методи, форми і засоби роботи зі студентами.

Ключові слова: функції, зміст, адаптація, дезадаптація, студенти-першокурсники, діяльність, соціальний педагог.

Sobol I. E. *Functions and contents of activity of social pedagogues to adaptation of first-year students of medical college.*

The author presents functions and contents of activity of social pedagogues to adaptation of first-year students of medical college: competence of the teaching staff and parents at adaptation of students, methods, forms and means of working with students.

Keywords: function, content, adaptation, disadaptation, first-year students, activities, social pedagogue.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЛЕКСУ ЗАСОБІВ З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Молодший шкільний вік є особливим етапом у формуванні ставлення дитини до навколишнього світу, навичок міжособистісної взаємодії. Ефективність процесу морального виховання значною мірою залежить від узгодження зусиль усіх виховних інститутів, одним з основних суб'єктів яких є соціальний педагог, який виступає організатором і координатором у розв'язанні цієї проблеми. Тому в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів має бути забезпечена їхня готовність до морального виховання учнів.

Проблема підготовки соціальних педагогів, специфіка їхньої професійної діяльності ґрунтовно досліджувались такими науковцями як О. Безпалько, М. Галагузова, Л. Завацька, А. Капська, А. Мудрик, І. Зверєва, С. Харченко, В. Поліщук, Л. Міщик тощо. У той же час достатньо мало робіт присвячено аналізу цілеспрямованої діяльності соціального педагога щодо морального виховання учнів загальноосвітньої школи; недостатньо розробленим є комплекс засобів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів.

Мета статті: визначити й схарактеризувати комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [2, 3, 4] дозволив виявити, що підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України розпочалась порівняно недавно. А. Капська, О. Безпалько визначають професійну підготовку соціальних педагогів як «процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, які відбуваються в суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх видах навчально-виховних установ і закладів соціально-педагогічної роботи» [1, с. 72-73].

Мету педагогічної системи підготовки майбутнього педагога до соціально-педагогічної діяльності С. Харченко вбачає у формуванні в студентів мотивації на роботу в соціальній галузі, у набутті соціально-педагогічних знань, необхідних для виконання професійної діяльності, оволодінні студентами педагогічними знаннями, вміннями та навичками, формуванні важливих у професійній діяльності якостей [5].

Особливість професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищій школі полягає в забезпеченні постійного тісного взаємозв'язку між академічним навчанням та практикою в соціальних установах, що сприяє формуванню необхідних професійних компетенцій і створює умови для успішного професійного розвитку молодих фахівців.

В Україні затверджено державні стандарти підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна педагогіка». Згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України навчальний план підготовки соціальних педагогів у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди охоплює опанування матеріалу через лекційні, семінарські та практичні заняття, консультації, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, індивідуальні заняття, самостійну роботу, захист курсових проєктів, педагогічні практики, участь у студентських конференціях, у діяльності студентського наукового гуртка, виховні заходи.

Розглядаючи проблему підготовки майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах, нами був здійснений аналіз дисциплін, в яких опосередковано розглядаються питання даної проблематики. Зокрема було визначено такі дисципліни: «Соціальна педагогіка», «Етнопедагогіка», «Прикладні методики», «Педагогіка сімейного виховання», «Проектування соціально-виховуючого середовища».

Дисципліна «Соціальна педагогіка» викладається на першому та другому курсі. У контексті даної навчальної дисципліни винесені на опрацювання такі теми лекційних занять: «Професійний портрет соціального педагога» та «Соціально-педагогічна діяльність у закладах освіти». Вивчаючи запропоновані теми, студенти мають можливості ознайомитися з морально-етичними, психологічними та педагогічними якостями соціального педагога та особливостями соціально-педагогічної діяльності в закладах освіти. На семінарських заняттях студенти розглядають, зокрема й такі питання: соціальний педагог як особливий тип вихователя; толерантність у роботі соціального педагога; соціально-педагогічна діяльність у школі.

Навчальна дисципліна «Педагогіка сімейного виховання» передбачає розгляд різних напрямів виховання, зокрема й морального.

Вивчаючи на четвертому курсі навчальну дисципліну «Етнопедагогіка», на розгляд студентів виносяться такі теми лекційних занять: «Народні виховні традиції», що передбачає розгляд мети, змісту та основних чинників виховання, засобів та методів виховання особистості в досвіді поколінь, принципи народного виховання та самовиховання в житті людини; «Виховний ідеал українського народу», що має за мету розгляд сутності виховного ідеалу й традиції виховного ідеалу людини; «Українське народне дитинознавство» передбачає розгляд народної характеристики дітей, їхньої вікової періодизації. На семінарських заняттях студенти розглядають зміст і завдання різних видів народного виховання.

У контексті навчальної дисципліни «Прикладні методики» студенти ознайомлюються з видами прикладних мистецтв та можливості їх використання в соціально-педагогічній діяльності.

Проаналізувавши досвід підготовки майбутніх соціальних педагогів, було визначено, що аспекти морального виховання молодших школярів висвітлюються недостатньо для забезпечення готовності майбутніх соціальних педагогів працювати в цьому напрямі. Тому доцільним є доповнення робочих

програм дисциплін з підготовки бакалаврів комплексом засобів з морального виховання молодших школярів у загальноосвітніх закладах, який включає: лекційне заняття «Використання методу танграм у соціально-педагогічній діяльності з морального виховання учнів»; доповнення лекційного заняття на тему «Козацька педагогіка» і семінарського заняття на тему «Народна педагогіка як цілісна система» матеріалом з морального виховання; виховний захід на тему «Значення моральних якостей у житті людини», консультацію студентів 4 курсу в реалізації проектів з морального виховання учнів під час соціально-педагогічної практики в загальноосвітніх навчальних закладах.

Так, лекція «Козацька педагогіка» з дисципліни «Етнопедагогіка», що проводиться для студентів 4 курсу спеціальності «Соціальна педагогіка», передбачає ознайомлення студентів із сутністю, специфікою, завданнями козацької педагогіки, висвітлення шляхів упровадження козацької педагогіки і формування козацької духовності в сучасних умовах. Зміст заняття доповнено вивченням Кодексу лицарської честі та обговоренням використання положень кодексу в роботі з морального виховання учнів.

Семінарське заняття на тему «Народна педагогіка як цілісна система» з дисципліни «Етнопедагогіка», що проводиться для студентів 4 курсу спеціальності «Соціальна педагогіка», що має за мету ознайомлення з елементами етнопедагогічної системи та визначення взаємозв'язку між ними, доповнено узагальненим матеріалом з можливостей використання народних казок у моральному вихованні учнів.

Розроблено лекційне заняття «Використання методу танграм у соціально-педагогічній діяльності з морального виховання учнів» з дисципліни «Прикладні методики» з метою ознайомлення студентів з можливостями використання методу танграм у соціально-педагогічній діяльності, зокрема, у моральному вихованні молодших школярів.

Розроблений комплекс засобів було реалізовано в роботі зі студентами 4 курсу під час проходження педагогічної практики у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Використовуючи матеріал лекційних і семінарських занять (зокрема визначення можливостей використання народних казок у моральному вихованні учнів; використання методу танграм у соціально-педагогічній діяльності в моральному вихованні молодших школярів) із набутими вміннями з дисципліни «Інформаційні технології в соціально-педагогічній діяльності» здійснено координацію й допомогу в реалізації проекту з морального виховання молодших школярів, який було реалізовано студентами 4 курсу в межах програми підготовки з дисципліни «Проектування соціально-виховуючого середовища». Проект передбачав створення відео-казки «Пан Коцький» з використанням методу танграм в роботі з молодшими школярами.

Висновки. Проблема формування готовності майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів, враховуючи особливості сучасного соціокультурного розвитку суспільства, є актуальною й вимагає додаткової цілеспрямованої роботи під час професійної підготовки бакалаврів у вищому педагогічному навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційно-го навчання) / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола. – К., 2002. – 164 с.
2. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. — М., 2001. – 344 с.
3. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. Я. Когут. — Івано-Франківськ, 2005. – 22 с.
4. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05 / Міщик Людмила Іванівна. — Запоріжжя, 1997. – 359 с.
5. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика: монографія / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с.

Таряник А. Г. *Характеристика комплексу засобів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до морального виховання молодших школярів.*

У статті визначено сутність професійної підготовки соціальних педагогів; проаналізовано навчальні плани з підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» до морального виховання молодших школярів; визначено проблеми щодо готовності майбутніх соціальних педагогів здійснювати роботу з морального виховання молодших школярів. Запропоновано комплекс засобів, що доповнять робочі програми дисциплін з підготовки бакалаврів до проведення роботи з морального виховання учнів початкових класів.

Ключові слова: моральне виховання, молодший школяр, соціальний педагог, професійна підготовка, комплекс засобів.

Taryanyk A. G. *Characteristic of the training complex of future social pedagogues for moral education of younger pupils.*

In the article the essence of training social pedagogues is determined; the educational plans of training future social pedagogues of educational qualification level «Bachelor» for moral education of younger pupils are analyzed; the problems regarding the readiness of future social pedagogues to carry out the work of moral education of younger pupils are determined. A complex of means that complement the work programs of disciplines of training bachelors for the work of moral education of younger pupils are offered.

Keywords: moral education, younger pupil, social pedagogue, training, complex of means.

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Постановка проблеми. У нормативно-правових актах: Положеннях «Про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі України», «Про деканат», «Про кафедру освітньої установи», «Про кураторів» наголошується, що навчання у вищому закладі освіти для сучасної молодої людини є одним із найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного зростання та становлення як фахівця з вищою освітою. У ВНЗ процес навчання першокурсників налагоджується непросто, характеризується великою динамічністю психічних процесів і станів, які зумовлені зміною соціального довкілля. Зокрема вступ до навчального закладу в значної частини молоді супроводжується дезадаптацією, що спричинена новизною студентського статусу, відсутністю референтної групи, підвищеними вимогами з боку професорсько-викладацького складу, напруженістю та жорстким режимом навчання, збільшенням обсягу самостійної роботи й самовідповідальності загалом. Усе це вимагає від першокурсника значної мобілізації своїх можливостей для успішного входження в нове оточення та якісно інший ритм життєдіяльності.

У науковій літературі представлено дослідження різних аспектів проблеми адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ: І. Бех, М. Вієвська, Л. Красовська, Н. Фролова займалися проблемою соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання; В. Штифурак, В. Сорочинська розробляли педагогічні аспекти адаптації студентів; С. Гура, В. Каземіренко, Н. Максимовська розробили програми дослідження соціально-педагогічних чинників адаптації молоді до навчання у ВНЗ. Проте комплексні програми соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокурсників не знайшли достатнього висвітлення в наукових працях.

Мета статті – розробити й впровадити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації засобами дозвілля.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [1; 2; 3; 4] дозволив визначити, що соціальна адаптація студентів передбачає засвоєння молодою людиною норм студентського життя, виконання правил організації навчально-виховного процесу, включення в систему міжособистісних стосунків групи.

Важливу роль у адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації відіграють куратори. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними університетськими структурами і службами, які здійснюють навчальну й позанавчальну діяльність, в організації спеціальних заходів.

Найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчувати і сприйняти традиції університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі відносин і взаємодій у цьому навчальному закладі та за його межами (знайомство з історією університету, участь у загальноуніверситетських заходах, організація екскурсій і зустрічей з видатними особистостями тощо).

Заступник декана з виховної роботи щодо адаптації студентів забезпечує організацію діяльності з питань виховної роботи студентів відповідно до повноважень студентського деканату у цьому напрямку.

Кафедра соціальної педагогіки виконує організаційну (розгляд індивідуальних навчально-методичних планів роботи, екзаменаційних матеріалів, графіків, завдань тощо); навчальну (планування, організація, проведення й контроль усіх видів навчальних занять); виховну (виховання особистісних рис, наукового світогляду); методичну (удосконалення організації і забезпечення навчально-виховного процесу); науково-дослідну роботу (підготовка підручників, навчальних посібників, статей, доповідей, рецензій, наукових розробок).

Професійна спілка займається організацією літнього відпочинку студентів, роботи за спеціальністю у вільний від навчання час, шукає можливості закордонної практики для студентів.

Основна мета студентського самоврядування – забезпечення виконання студентами своїх обов'язків та захист їхніх прав та інтересів, зокрема стосовно організації навчального процесу, а також надання їм можливості гармонійного творчого та інтелектуального розвитку.

Отже, аналіз соціально-педагогічної практики дозволив узагальнити суб'єктів соціально-педагогічної діяльності, які взаємодіють по вирішенню проблеми адаптації студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі: 1 рівень – ВНЗ – проректор з соціальних питань і виховної роботи, студентська профспілка, соціально-психологічна служба, комендант гуртожитку; 2 рівень – факультет - декан факультету, заступник декана з виховної роботи; 3 рівень – кафедра - завідуючий кафедрою, куратор; 4 рівень – студентське самоврядування - студентський парламент, студентські об'єднання, студентські ради, студентська група.

У ХНПУ імені Г.С. Сковороди проводяться різноманітні заходи за участю студентів-першокурсників: зустріч з учителями, вченими, акторами; тематичні тижні, олімпіади з предметів, дні факультетів, кафедр; вечори (поезії, романсу); диспути з питань етики, естетики, політики тощо; усні журнали та заочні подорожі; читацькі конференції; відвідування спектаклів, кінофільмів, концертів, виставок; прес-конференції та зустрічі «За круглим столом»; конкурси політичних коментаторів, на кращого фізика, хіміка, біолога тощо; на кращий сценарій позакласного заходу, доповідь інсценованої казки; КВК (лінгвістичні, математичні, біологічні); проведення екскурсій (музей Г.С. Сковороди, А.С. Макаренка, музеї образотворчого мистецтва тощо); бесіди про

історію вузу, факультету, педагогічну професію, з питань етики, естетичного та фізичного виховання, про державну символіку тощо); робота гуртків.

Для того, щоб студентам першого курсу допомогти адаптуватися до навчання, було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з використанням засобів дозвілля. Соціально-педагогічна діяльність у програмі складається з таких напрямів: навчальний (розумовий), виховний, дозвіллевий (культурний). Експериментальне впровадження розробленої програми з адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації засобами дозвілля здійснювалося в три етапи. В експерименті взяли участь всього 40 студентів: 20 студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» (1 курс 12-СП група) та 20 студентів спеціальності «Психологія» (1 курс 13-ПЕ група). Тривав експеримент протягом трьох місяців. На констатувальному етапі за результатами анкетування: соціально-психологічної адаптації К. Роджерса - Р. Даймонда, опитувальника «Соціальна адаптація» було з'ясовано рівень адаптованості до умов навчання, наявні труднощі в проходженні адаптації. Результати першого зрізу показали, що студенти-першокурсники замкнуті в собі, не комунікативні, спостерігається напруженість, погано пристосовуються до навчального процесу у ВНЗ, оскільки встановлені правила відрізняються від шкільних вимог.

У ході формувального етапу експерименту було проведено: міні-лекції: «Права та обов'язки студентів», «Самостійна робота студента з книгою та іншими джерелами»; бесіди: «Правила та обов'язки студентів, які проживають у гуртожитку», «Права та обов'язки пасажирів у метрополітені»; відеолекторій: «Правила поведінки у громадському транспорті», диспут: «Як навчитися слухати і конспектувати лекції»; екскурсію: «Ознайомлення з рекреаційними об'єктами Харкова», ігри на згуртування колективу: «Мікрофон», «Вузлик на пам'ять», «Квадрат», «Мій сусід», «Моє місце у групі», «Побажання». Для зняття психологічної напруги використовувалися арт-терапевтичні засоби: ізотерапію (вплив засобів образотворчого мистецтва – ліплення, малювання, декоративно-прикладне мистецтво); музикотерапію (музичний вплив); вокалотерапію (вплив співами).

Результати контрольного етапу експериментального дослідження виявили, що після проведення соціально-педагогічних заходів студенти експериментальної групи виявили кращі показники щодо адаптованості до умов навчання у вищому навчальному закладі. Зокрема спостерігається більша розкритість студентів першого курсу, обізнаність про соціальне середовище вищого навчального закладу, освоєння навичок навчальної діяльності, формування студентського колективу тощо. Отже відбувся успішний перебіг соціальної адаптації.

Висновки. Проблема адаптації першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі потребує злагодженої роботи всіх суб'єктів соціально-педагогічної діяльності. Розроблена програма з адаптації студентів дозволила позитивно вплинути на перебіг адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Дябел Л. І. Соціальна адаптація студентів-першокурсників до умов педагогічного університету / Л. І. Дябел // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2004. – № 2 (7). – С. 61–67.
2. Дятленко Н. М. Умови адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. М. Дятленко // Збірник наук. праць Інституту психології і соціальної педагогіки КМПУ імені Б. Д. Грінченка. – Випуск 1. – 2009. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.
3. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти : навчальний посібник / Г. П. Левківська, В. Є. Сорочинська, В. С. Штифурок. – К., 2001. – 128 с.
4. Панькович О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти : методики індивідуально-психологічного консультування / О. Панькович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у вищому закладі освіти : зб. наук. ст. – Луцьк : держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1999. – 70 с.

Трофимець О. С. *Комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів-першокурсників.*

У статті визначено сутність соціальної адаптації студентів; схарактеризовано діяльність суб'єктів соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокурсників; проаналізовано досвід з адаптації студентів-першокурсників у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Розроблено й перевірено комплексну програму з адаптації першокурсників – майбутніх соціальних педагогів – до умов навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: соціально-педагогічної діяльності, адаптація, студент, суб'єкти соціально-педагогічної діяльності, куратор, кафедра.

Trofimets O. S. *A comprehensive program of social and educational activities on adaptation of first-year students.*

In the article the essence of social adaptation of students is determined; the social and educational activities on the adaptation of first-year students are determined; the experience of first-year students adaptation at the Kharkov National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda are analyzed. The author has developed and tested a comprehensive program on adaptation of first-year students - future social pedagogues - to the learning environment at higher educational institutions.

Keywords: social and educational activities, adaptation, student, subjects of social and educational activities, curator, department.

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З КОЛЕКТИВООУТВОРЕННЯ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена наявними в Україні глибокими соціально-економічними й політичними змінами, переходом до ринкових відносин, нестабільністю суспільства, посиленням негативних тенденцій, що різко загостило соціальні проблеми. Пануючими у суспільстві тенденціями стали спрямування на особистий успіх, ігнорування суспільно-значущих цінностей та ідеалів, зниження інтересу до проявів альтруїзму та здійснення суспільно-важливої колективної діяльності.

Підлітки є досить специфічною категорією учнів, бо саме в цей час починається «перехідний період», коли перед особистістю постає питання самовизначення та самоідентифікації серед своїх однолітків. У цей час підліток може потрапити під вплив негативних чинників, що обов'язково відобразиться на успішності його входження у колектив однолітків, тому підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи зі створення колективу серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі є важливим завданням сучасної соціально-педагогічної науки та практики.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків показав, що питання формування учнівського колективу стало об'єктом досліджень В. Бучківської, І. Беха, С. Денисюка, О. Дубасенюк, М. Євтуха, Н. Ничкало, Т. Резніка та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Процес становлення соціального педагога як спеціаліста описаний багатьма вченими, але разом з тим професійна підготовка соціального педагога в напрямі соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі ще не отримала широкого розвитку і впровадження в навчальний процес, що породжує протиріччя між потребами суспільної практики і особливостями професійної підготовки фахівця, нездатного ефективно вирішувати поставлені перед ним професійні завдання, яке в свою чергу підтверджує актуальність розробки зазначеної проблеми.

Мета статті: визначити сутність і особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури та практики соціально-педагогічної діяльності з проблеми формування підліткового колективу показав, що вивчення взаємостосунків і спілкування у підлітковому колективі стало предметом дослідження у вітчизняній та зарубіжній соціально-психологічній та педагогічній науці. Так, П. Якобсон зазначає, що «перехідний період в житті підлітка спричиняє дуже багато нових видів переживань, яких не

було раніше. Це, зокрема, переживання, пов'язані з перебуванням в учнівській групі, спілкуванням з ровесниками, учителем, оцінка якого - похвала чи зауваження є дуже значущими для учня в такий період» [7, с. 145]. Г. Фортунатов висвітлював важливість та самостійність проблеми дитячих колективів. Він вперше класифікував типи колективів. Автор визначає колектив «як реально існуючу сукупність особистостей у стадії формування, що поєднані однією спільною діяльністю, виконанням соціальних завдань у процесі тривалої взаємодії та спілкування»[5, с.177].

Теорія створення колективу детально розроблена видатним представником вітчизняної педагогіки А. Макаренком. Він сформулював закон життя колективу: рух — форма життя колективу, зупинка — форма його смерті; визначив принципи розвитку колективу (гласності, відповідальної залежності, перспективних ліній, паралельної дії); розробив детальну технологію формування колективу [4].

На основі узагальнення ідей вищезазначених авторів нами відібрано такі засоби, що можна використовувати з метою колективоутворення серед підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах: виховна година «Агресія та жорстокість у підлітковому колективі: причини та наслідки» (метою є розкрити учням сутність поняття «агресивна поведінка підлітків», вказати її прояви та форми, навчити контролювати себе у різних критичних ситуаціях); виховна година «Я в учнівському колективі» (метою якої є сприяння творчому розвитку учнів у межах учнівського колективу, виховання в учнів свідомої дисципліни, почуття обов'язку і справедливості, а також формування інтересу до діяльності в межах колективу. Також для визначення проблем, що виникають у учнів у процесі взаємодії з підлітковим колективом підходять такі діагностичні методики як: соціометрія, тестування, анкетування, бесіди з підлітками, їхніми батьками та класними керівниками.

Експериментальне дослідження технології соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі, що було проведено на базі Ізюмської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №12 показало, що вищезазначені діагностичні методики та засоби з колективоутворення у підлітковому середовищі є досить ефективними, сприяють подоланню агресивної, конфліктної поведінки підлітків, а також налагодженню взаємовідносин та поваги в учнівському колективі, тому їх можна використовувати у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до відповідного виду професійної діяльності.

Як зазначає Ю. Галагузова, якісна підготовка соціальних педагогів, буде можливою, тільки за умови, коли вона буде спиратися на теоретичні підходи, які виражають розуміння специфіки професійної діяльності соціального педагога [2]. Також однією із найголовніших умов професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів автор виділяє необхідність використання науково-методичного забезпечення, яке має бути цілеспрямованим, системним та гарантувати зв'язок теорії з практикою. Цілком поділяємо ідею автора, та для того щоб забезпечити цілеспрямованість, системність та ґрунтовність підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної

діяльності з колективоутворення серед підлітків будемо розробляти доповнення до вже існуючого науково-методичного забезпечення.

К. Бакланов представив трьохрівневу модель професійного розвитку соціального педагога, де перший рівень спрямовано на формування основ професійної підготовки, другий рівень – закінчення підготовки і оволодіння набутими знаннями, уміннями та навичками, а третій рівень - набуття досвіду їх застосування у практиці роботи [1]. На нашу думку представлена автором модель є дієвою і допоможе майбутнім соціальним педагогам системно оволодіти не тільки теоретичним багажем, а ще й на практиці застосувати те, чому навчилися, що є основою професійної підготовки.

Г. Єфремова торкається питання практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, та пропонує провідним інструментом використовувати волонтерську практику, що виступає «дієвим засобом формування експресивно-емотивних якостей та умовою ефективної адаптації майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності» [3, с. 7]. Автор визначає професійну підготовку майбутніх соціальних педагогів як «процес формування фахівця нового типу, здатного компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладах соціального спрямування» [3, с.10].

Р. Чубук дав таке визначення поняттю «підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи зі студентською молоддю», як «процес багатогранний, інтегративний, педагогічний, що забезпечується створенням необхідних педагогічних умов для оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, професійним досвідом з метою формування особистісно-професійних якостей, які необхідні для успішного функціонування у системі міжособистісних відносин, результатом чого є формування професійної компетентності соціальних педагогів до роботи зі студентською молоддю» [6, с.13]. Спираючись на суть авторського поняття, розглядатимемо професійну підготовку як багатогранний процес формування не тільки професійних знань, умінь та навичок, а ще й професійних якостей, якими необхідно володіти фахівцю, щоб стати компетентним у галузі соціально-педагогічної діяльності.

Отже, аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків дозволили визначити суть базових понять:

1) «технологія соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі» як оптимально підібраний комплекс соціально-педагогічних засобів та алгоритм їх застосування – для вирішення проблеми колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі із гарантованим високим результатом, для якого передбачений інструмент виміру (критерії ефективності);

2) «професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі» - це процес формування спеціаліста із соціального виховання, здатного до компетентного вирішення соціально-

педагогічних проблем з питань колективоутворення серед підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах, що має вести просвітницьку діяльність з батьками та педагогічним колективом, соціально-виховну - з підлітками, а також координаційну - з представниками інших соціальних інституцій з питань колективоутворення.

У дослідженні ми виділяємо такі особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі: врахування специфіки майбутньої професійної діяльності (створити умови для глибоко вивчення особливостей розвитку підлітків та особливостей соціально-педагогічної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах); створення відповідного виховного простору для розвитку важливих соціальних якостей особистості підлітків; забезпечення формування психологічної готовності студентів до майбутньої соціально-педагогічної діяльності, завдяки координації роботи вузу із загальноосвітніми установами під час практики.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сутність підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі полягає у створенні необхідних педагогічних умов для оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, а також професійним досвідом для формування особистісно-професійних якостей, результатом чого є сформованість професійної компетентності соціальних педагогів до роботи з підлітками з питань колективоутворення.

Особливостями підготовки майбутніх соціальних педагогів є врахування специфіки майбутньої професійної діяльності; створення відповідного виховного простору для розвитку важливих якостей особистості; формування складних комплексних умінь; забезпечення формування психологічної готовності студентів до майбутньої соціально-педагогічної діяльності у зазначеному напрямі, завдяки координації роботи Вузу із загальноосвітніми установами.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методично обґрунтованого забезпечення процесу професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у напрямі соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Бакланов К. В. Формирование основ самосознания социального педагога в процессе профессиональной подготовки: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Педагогические науки» / К. В. Бакланов. – М., 1998. – 180 с.
2. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 «Педагогические науки» / Ю. Н. Галагузова. – М., 2001. – 47 с.

3. Єфремова Г. Л. Підготовка майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності / Г. Л. Єфремова // Засоби навчання та науково-дослідницької роботи. – Х. : ХНПУ, 2007. – С. 39 – 47.
4. Макаренко А. С. Сочинения / А. С. Макаренко. - М.: Просвещение, 1951. - Т. 5. - 471 с.
5. Фортунатов Г. А. Психологическая теория коллектива / Г. А. Фортунатов, А. В. Петровский. – М. : Просвещение, 1979.-182 с.
6. Чубук Р. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи із студентською молоддю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. В.Чубук. – Одеса, 2008. – 21 с.
7. Якобсон С. Г. Экспериментальное исследование формирования у детей этических взаимоотношений / С. Г. Якобсон, Т. А. Арсеньева // Взаимоотношения детей в совместной деятельности и проблемы воспитания. - М. :Педагогика, - 1976. -С. 144 - 185.

Філяк Д. В. *Сутність і особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків.*

У статті розкрито сутність і особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі, систематизовано досвід та наукові погляди на зміст та організацію соціально-педагогічної діяльності з колективоутворення серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі в контексті використання її соціальними педагогами в роботі з формування учнівського колективу .

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, професійна підготовка, колективоутворення серед підлітків.

Filyak D. V. *The essence and characteristics of the professional training of future social pedagogues for social and educational activity of team-building among teenagers at school.*

The article reveals the essence and characteristics of the professional training of future social pedagogues for social and educational activity of team-building among teenagers in secondary schools; systematized experience and scientific views on the content and organization of social and educational activity of team-building among teenagers in secondary schools in the context of its use by social pedagogues in their work of forming the student collective.

Keywords: social and educational activities, training, team-building among teenagers.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ВІЛ-ПОЗИТИВНИМИ ДІТЬМИ ТА ЇХ СІМ'ЯМИ

Постановка проблеми. За своєю негативною дією на соціальний, економічний та демографічний розвиток суспільства, захворювання ВІЛ/СНІД, не має собі рівних. ВІЛ-інфекція є однією з гостріших проблем сучасності. У даний час у світі немає жодної країни, якої б не торкнулась ця проблема. Кількість людей, що живуть з ВІЛ, продовжує зростати, незважаючи на існування ефективних методів і засобів профілактики.

Діагноз «ВІЛ – інфекція» може призвести до стресового, а іноді і кризового стану будь-якої людини. ВІЛ-статус дитини пов'язаний з тим, що в родині є інфіковані дорослі (найімовірніше це – мати дитини), через уразливості зазначених сімей, втручання будь-якого характеру має бути сплановано і здійснено таким чином, щоб це сприяло розвитку партнерства, яке базується на безпеці та довірі між членами родини, медичним персоналом і соціально-педагогічним персоналом.

Аналіз актуальних досліджень. У вітчизняній професійній педагогічній освіті, підготовка соціальних педагогів є однією з наймолодших систем підготовки. Підготовкою спеціалістів соціально-педагогічної діяльності присвячено багато робіт. Досліджено теоретичні концепції соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю (О. Безпалько, І. Бех, І. Зверева, А. Капська, Л. Штефан); проблеми професійної підготовки соціального педагога в теорії педагогіки (Р. Вайнола, Л. Міщик, В. Поліщук); питання соціалізації дітей та молоді у сучасних умовах (О. Лактіонова, П. Плотніков, С. Савченко); технології соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів (Р. Вайнола, Л. Завацька, Н. Заверіко, С. Харченко); розроблено проблему профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі та формування здорового способу життя (О. Вакуленко, І. Козубовська, В. Оржеховська); досліджено зміст і форми соціально педагогічної роботи з родиною (Т. Алексеєнко, І. Пеша, В. Постовой, І. Трубавіна та інші).

Одним з особливостей соціально-педагогічної діяльності є її соціально-медична спрямованість. Аналізуючи наукові джерела, зазначимо, що в них певною мірою зроблено спробу моделювання та впровадження програм щодо здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу серед молоді, розробки шляхів соціально-психологічної підтримки ВІЛ-інфікованих дітей та їхніх сімей у громаді, досліджуються чинники поширення ВІЛ-інфекції та висока уразливість підлітків і молоді до ВІЛ-інфекції (О. Балакірева, О. Безпалько, М. Варбан, Б. Ворник, О. Голоцван, Л. Животовська, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, С. Страшко, С. Терницька); психологічні та статевоспецифічні особливості факторів ризику інфікування ВІЛ/СНІДом (Л. Бутузова, І. Гришаєва, Н. Максимова) та інші. Проте, досвід практичної роботи свідчить

про недостатність знань та практичних навичок роботи соціальних педагогів з ВІЛ-інфікованими дітьми та їх сім'ями.

Мета статті. На основі аналізу наукових джерел визначити зміст підготовки соціальних педагогів до роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми та їх сім'ями.

Виклад основного матеріалу. Розкриття батьками дитини її ВІЛ-статусу або надання згоди на такі дії іншим особам здійснюється в рамках виконання обов'язку батьків піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток. Цей обов'язок встановлено ч. 2 ст. 150 Сімейного кодексу України.

Законодавство України не вказує, хто саме має право розкривати дитині її ВІЛ-статус. Оскільки коло таких осіб не обмежене законодавством, право робити це має будь-яка особа, в тому числі лікар, психолог і соціальний педагог. Відповідно до законодавства, для розкриття ВІЛ-статусу дитині батьки можуть звернутися до інших осіб. Це підтверджується ч. 2 ст. 154 Сімейного кодексу України.

Якщо розкриття статусу проводиться не батьками, а іншою особою, то на це потрібна згода батьків. Це встановлюється п. 1.7. «Інструкції про порядок надання медико-соціальної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям», затвердженої спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державного департаменту України з питань виконання покарань і Міністерства праці та соціальної політики України «Про заходи щодо організації профілактики передачі ВІЛ від матері до дитини, медичної допомоги і соціального супроводу ВІЛ-інфікованих дітей та їх сімей» від 23.11.2007 №740/1030/4154/321/614а. Інструкція не встановлює, в якій формі (усній чи письмовій) батьки повинні давати таку згоду. Однак для підтвердження факту надання згоди краще оформлювати згоду в письмовій формі.

У зв'язку з цим під час опанування майбутніми соціальними педагогами правових дисциплін, вони повинні добре володіти знаннями нормативно-правової бази роботи з носіями ВІЛ-позитивного статусу дітьми і дорослими. Поряд з цим важливо сформулювати відповідні практичні навички з цією категорією клієнтів, зокрема навички роботи з розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитини.

Роль соціального педагога у процесі розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитині значна і важлива. Соціальний педагог – це професійно підготовлена до такої діяльності людина, яка разом з іншими членами команди здатна здійснювати комплексну оцінку випадків, розробляти оптимальний спільний план надання сім'ї медико-соціально-психологічних послуг. Він також може виступати ведучим випадку в мультидисциплінарній команді (МДК), тобто координувати дії та послуги, що надаються клієнтам усіма членами МДК. Крім того, соціальний педагог має досвід консультування клієнтів і може проводити як короткі інтерв'ю з метою збору додаткових даних, так і повноцінні тривалі консультації з батьками, опікунами і самою дитиною.

У процесі теоретичного навчання та практичної підготовки у майбутніх

соціальних педагогів необхідно сформувати базові навички консультування, оскільки вони необхідні в процесі підготовки дитини і батьків до розкриття статусу. Він може відвідувати сім'ю дома, де батьки і дитина почувають себе більш вільно, ніж у організації, яку представляє соціальний педагог. Під час таких консультацій у нього є можливість спостерігати за стосунками у родині за поведінкою дитини або батьків, які в іншій ситуації менш помітні. Ця інформація вкрай важлива для психолога, що веде тривалу роботу як з дитиною, так і з батьками.

Соціальний педагог є надзвичайно важливим членом команди, який працює спільно з батьками для досягнення мети щодо розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитині. У зв'язку з цим важливо розвивати у студентів навички співробітництва соціального педагога з іншими членами команди, уміння ставити загальну мету і досягати конкретні цілі діяльності. Наприклад, у разі коли батьки приходять в організацію разом з дитиною, соціальний педагог і психолог нарізно проводять консультування або певну роботу окремо з дитиною і окремо з батьками. Це дає можливість, по-перше, не давати нудьгувати дитині чи її батькам, а по друге, кожную хвилину, яку вони проводять в організації, потрібно використати для досягнення поставлених перед сім'єю цілей.

Поряд з навичками співробітництва з колегами, важливо формувати уміння знаходити шляхи співробітництва з батьками дитини. На всіх етапах розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитині, МДК разом з батьками є основною рушійною силою цього процесу. Етап розкриття починається тільки після того, як батьки чи опікуни дали згоду на початок роботи по розкриттю ВІЛ-статуса своїй дитині. Відповідальність за роботу з сім'єю у цей період розподіляється між психологом, соціальним педагогом і лікарем:

- функції психолога: 1) здійснювати консультаційні зустрічі з дитиною; 2) створювати умови для відкритого спілкування батьків з дитиною на спільних консультаціях і зустрічах; 3) проводити планування подальших кроків по розкриттю статусу дитині на основі накопиченої інформації в цілому про сім'ю, окремо про батьків і дитину, а також свідчення отримані від соціального працівника чи інших спеціалістів;

- функції соціального педагога: 1) проводити діагностику емоційного стану батьків і фіксувати зміну відносин у розпочатому процесі з розкриття статусу дитині; 2) розповідати батькам про досягнуті результати, про ймовірні ризики у конкретний час або на тому чи іншому етапі розкриття; 3) звертати увагу на події які здійснюються в родині, які в свою чергу можуть вплинути на процес розкриття статусу; 4) володіти інформацією про стан здоров'я дитини або його змінах;

- функції лікаря: 1) інформувати інших спеціалістів команди про стан здоров'я дитини чи про усі нові призначення стосовно лікування; 2) надавати консультації батькам по усім медичним питанням стосовно розкриття ВІЛ-статуса дитини; 3) надавати необхідну консультативну допомогу іншим спеціалістам команди (МДК) по медичним запитанням, які стосуються розкриття статусу.

Майбутнім соціальним педагогам необхідно пам'ятати, що інколи незначні події в житті родини чи дитини можуть викликати певну емоційну реакцію дитини, що може вплинути на процес розкриття статусу. Наприклад, позитивні – коли дитині дозволили завести кішку або собаку. Або негативні – це коли його товариш переїхав жити у інше місто (через це дитина сумна). Батькам необхідна професійна підтримка з боку спеціалістів, щоб впоратись з ймовірними емоційними чи поведінковими реакціями дитини після розкриття ВІЛ-статусу. Підготовлені батьки краще розуміють зміни, причини змін в настрої і поведінці дитини і стають більш емоційно стійкіші і здатні контролювати власну поведінку. У зв'язку з цим слід формувати такі професійні навички як спостережливість, вміння слухати і чути, дивитись і бачити, прогностичні навички, вміння аналізувати і коректувати розроблений план дії, бути мобільними, позитивно налаштованими.

Висновки. Отже, якісна професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з ВІЛ-позитивними дітьми та їх сім'ями повинна враховувати різноаспектний характер «соціальної освіти», сутності соціальної педагогіки, як галузі наукового і практичного знання в галузі професійного становлення спеціаліста, формування специфічних практичних умінь і навичок.

Робота соціального педагога в МДК – це процес формування фахівця нового типу, який швидко і адекватно реагує на зміни що відбуваються в суспільстві, професійно розв'язує соціально-педагогічні проблеми, удосконалює педагогічний процес, форми роботи та формує вибір сучасних методів.

Список використаних джерел

1. Соціально-педагогічна робота з ВІЛ-позитивними дітьми і їх сім'ями : [методичний посібник] / [за заг. ред. канд. пед. наук Н.Ф. Романової]. – К. : Інжіринг, 2010. – 148 с.
2. Професійна підготовка соціального педагога : теоретико-практичний контекст» : [колективна монографія] / О. Величко, О. Гуренко, Н. Захарова, М.Іванова. – К. , 2013. – 238 с.
3. Жульова С. І. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД : автореферат дис... канд. пед. наук / Світлана Іванівна Жульова ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 20с.
4. Терницька С. В. Соціально-педагогічні умови взаємодії державних і громадських організацій з профілактики ВІЛ/СНІДу серед учнівської молоді : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Світлана Вікторівна Терницька. – Київ : Науковий світ, 2009. – 22 с.

Фесенко Л. О. *Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з віл-позитивними дітьми та їх сім'ями.*

У статті аналізується зміст професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з ВІЛ-позитивними дітьми та їх сім'ями через призму

професійних обов'язків соціального педагога мультидисциплінарної команди. Подається послідовність роботи мультидисциплінарної команди з розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитині.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальний педагог, ВІЛ-позитивні діти, сім'я, мультидисциплінарна команда, розкриття ВІЛ-позитивного статусу дитині.

Fesenko L. O. *Contents of training futures social pedagogues for the work with HIV-positive children and their families.*

The author analyzes the contents of training social pedagogues to the work with HIV-positive children and their families in the light of social pedagogues' professional duties in a multidisciplinary team. The sequence of work a multidisciplinary team on the disclosure of HIV-positive status to the child is summarized.

Keywords: professional training, social pedagogues, HIV-positive children, family, multidisciplinary team, the disclosure of HIV-positive status to the child.

УДК 378.147:37.013.42

Чернікова О.О.

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Процес соціалізації людини триває протягом усього життя. Однак, соціалізація учнів молодшого шкільного віку має певні особливості й набуває виняткового значення. У цей період відбувається зміна соціальної позиції дитини, вона стає членом загальношкільного й класного колективів та приступає до систематичного навчання, у школярів особливо інтенсивно формується їх «внутрішня позиція» та зароджується соціальне «Я».

Соціальний педагог виступає ключовим суб'єктом соціально-педагогічної діяльності процесу соціалізації молодшого школяра. Від рівня його компетентності залежить успішність цього процесу. Тому постає питання підвищення професійно-педагогічної підготовки майбутнього соціального педагога до цього виду діяльності.

Процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до різних видів професійної діяльності став предметом дослідження багатьох науковців. Так, загальні засади організації професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів розкриваються в працях А. Капської, Л. Міщик, В. Поліщук, В. Сидорова, Є. Холостової та ін.; дослідження особливостей здійснення соціально-педагогічної діяльності в установах різного типу розглядають Н. Задерико та І. Зверева; професійно значущі для майбутніх соціальних педагогів особистісні якості досліджують М. Галагузова, М. Мудрик, В. Сластьонін та ін.; нетрадиційні форми та методи підготовки майбутніх

фахівців у соціально-педагогічній галузі – О. Витвар тощо. Проте особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації молодших школярів ще не набули достатнього висвітлення в наукових дослідженнях.

Мета статті: проаналізувати особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз соціально-педагогічних праць [1; 2; 5; 6] дозволив визначити, що не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «підготовка соціального педагога». Поняття «підготовка» тлумачиться двояко: як навчання, тобто спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань; як готовність, під якою розуміється наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певних завдань [5]. Зокрема Л. Міщик [2] і З. Фалинська [6] визначають професійну підготовку соціального педагога як процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління. О. Філь трактує підготовку майбутніх соціальних педагогів як цілісний навчально-пізнавальний процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників [7, с. 303]. Отже, підготовка майбутнього соціального педагога – це процес формування готовності фахівця здійснювати соціально-педагогічну діяльність з розв'язання соціально-педагогічних проблем клієнтів у всіх установах і закладах.

Професійна готовність як якісне новоутворення формується тільки у процесі певної діяльності. Аналіз соціально-педагогічних праць дозволив виявити, що готовність до професійної педагогічної діяльності розглядається науковцями (С. Литвиненко [1], О. Пехота [4], В. Сластьонін [3] та інші) як складне соціально-педагогічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, які забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій. І. Яворська, узагальнюючи наукові розробки з визначення структурних компонентів готовності до професійної діяльності, приходить до висновку, що найчастіше дослідники виділяють три основні компоненти в структурі готовності особистості до різних видів діяльності: 1) афективно-мотиваційний або оцінний чи емоційно-вольовий компоненти (інтерес студентів до діяльності, до навчання, їх зацікавлення, розвинуте бажання виконувати ту чи іншу роботу); 2) когнітивний (пізнавальний, теоретичний) компонент стосується освіченості студентів, їх теоретичної підготовки, знань, що розкривають теоретичний і методичний зміст професійної діяльності; 3) операційно-дієвий або практичний, чи виконавський компонент – це володіння людиною системою необхідних умінь і навичок професійного самовдосконалення; це вміння, необхідні для успішного професійного самовдосконалення (вміння оцінювати свій професійний рівень, планувати, організовувати й контролювати свої дії) [8, с. 194-195].

Отже, готовність соціального педагога до здійснення діяльності з соціалізації молодших школярів передбачає здатність до врахування нової для дитини життєвої ситуації – соціального розвитку як школяра; усвідомлення на рівні переконань важливості спрямування процесу набуття дитиною соціального досвіду через навчання, спілкування, гру; обізнаність у психолого-педагогічній своєрідності вікового періоду дитини 6-10 років, розуміння домінантного значення її емоційного світосприймання та світовідчуття; володіння навичками організації й координації діяльності суб'єктів соціально-педагогічної діяльності з соціалізації учнів; володіння методами організації діяльності молодших школярів.

Під час проходження виробничої практики на базі кафедри соціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди було вивчено та проаналізовано навчально-виховні плани підготовки бакалаврів зі спеціальності «Соціальна педагогіка» щодо формування готовності студентів до соціалізації молодших школярів. Визначено, що для підготовки соціальних педагогів викладачі кафедри використовують у своїй діяльності такі методи навчання: словесні (розповідь; пояснення; лекція); наочні (ілюстрація; демонстрація; спостереження); практичні (практична робота; вправи: тренувальні, творчі, усні, практичні; проходження педагогічної практики); проблемний виклад та індивідуальні науково-дослідні роботи.

Визначено, що окремі аспекти діяльності соціального педагога, щодо соціалізації молодших школярів, розглянуто в лекційних та семінарських заняттях різних дисциплін. Так у робочій програмі дисципліни «Соціальна педагогіка» виокремлено лекційні заняття № 3-4, в яких розглядаються такі питання, як: «Соціалізація – дефініція соціальної педагогіки» та «Соціальне середовище як необхідна умова соціалізації особистості. Соціалізація та її види». У ході семінарського заняття № 6 розглядається питання «Сутність процесу соціалізації, його стадії», в якому розкривається сутність процесу соціалізації та його види в залежності від віку людини.

У робочому плані дисципліни «Соціально-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах» міститься семінарське заняття № 1 на тема «Розвиток соціалізуючих функцій освіти в контексті Європейської інтеграції», в якому розкриваються основні соціалізуючі функції освіти та особливості роботи соціального педагога в контексті Європейської інтеграції; функції роботи соціального педагога у ЗНЗ розкриваються у семінарському занятті № 6 на тему «Основні напрями соціально-педагогічної роботи в школі» та семінарському занятті №9 «Особливості роботи соціального педагога з учнівським колективом».

У робочому плані дисципліни «Теоретико-методологічні основи соціально-педагогічної діяльності» міститься семінарське заняття №6, де розглядається тема: «Особливості соціально-педагогічної діяльності в школі» та підіймаються питання: «Напрями соціально-педагогічної діяльності в школі», «Сутність і види соціально-педагогічної діяльності в освітній установі» та «Методика роботи соціального педагога в школі». Під час проходження цих

питань студенти можуть всесторонньо розглянути всю сутність соціально-педагогічної роботи в школі.

Протягом навчання студенти проходять навчальну практику в ЦСССДМ, ЗНЗ та організаційно-виховну практику в літніх дитячих оздоровчих таборах. Під час проходження практики студенти освоюють особливості роботи з різними категоріями клієнтів. Проте найчастіше майбутні соціальні педагоги співпрацюють з підлітками, які вже мають наявні проблеми соціально-педагогічного характеру, а з молодшими школярами зустрічаються епізодично, що негативно впливає на формування операційного й мотиваційного компонентів готовності студентів до здійснення діяльності з соціалізації учнів початкових класів. Проведені діагностичні заходи щодо виявлення рівнів сформованості визначених компонентів готовності в студентів четвертого курсу підтвердили відсутність інтересу в майбутніх соціальних педагогів до здійснення цілеспрямованої роботи з соціалізації молодших школярів; низький рівень володіння навичками організації ігрової діяльності учнів; відсутність сформованих навичок координації діяльності різних суб'єктів соціально-педагогічної діяльності щодо соціалізації молодших школярів.

Теоретичне осмислення результатів проходження соціально-педагогічної практики у загальноосвітньому навчальному закладі на четвертому курсі дозволило прийти до висновку, що до штату співробітників загальноосвітнього навчального закладу доцільно ввести додаткову посаду соціального педагога окремо для роботи з учнями початкової школи, враховуючи специфіку соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами й загальне навантаження соціального педагога.

Висновки. Проведений аналіз особливостей підготовки соціальних педагогів до соціалізації молодших школярів дозволив визначити, що сформованість мотиваційного й операційного компонентів готовності студентів до цієї діяльності залишається на низькому рівні, що зумовлено низьким рівнем практичної взаємодії студентів з молодшими школярами під час навчання.

Список використаних джерел

1. Литвиненко С. А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... доктора. пед. наук / НПУ імені М. П. Драгоманова / С А. Литвиненко. - К., 2005. - 40 с.
2. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05 / Міщик Людмила Іванівна. – Запоріжжя, 1997. – 359 с.
3. Педагогика профессионального образования / [под ред. В. А. Сластенина]. - М. : Издательский центр «Академия», 2004. - 368 с.
4. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Е. Н. Пехота. - К, 1997. -401 с.

5. Професійна освіта : навчальний посібник / [укл. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища школа, 2000. – 149 с.

6. Фалинська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / З. З. Фалинська. – Вінниця, 2006. – 23 с.

7. Філь О. Аналіз проблеми професійної підготовки соціальних педагогів у вищій школі / О. Філь // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Вип. 10. – С. 303-307.

8. Яворська І. О. Сутність і структура поняття «готовність» майбутніх соціальних педагогів до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів загальної середньої школи / І. О. Яворська // Педагогіка вищої школи. – 2012. – № 6. – С. 193-195.

Чернікова О. О. *Аналіз навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації молодших школярів.*

У статті проведено теоретичний аналіз проблеми підготовки соціальних педагогів до соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Визначено сутність поняття «підготовка соціального педагога»; з'ясовано структуру готовності майбутніх соціальних педагогів до соціалізації молодших школярів; схарактеризовано навчально-методичне забезпечення процесу підготовки студентів до соціалізації учнів початкових класів.

Ключові слова: соціальний педагог, підготовка соціального педагога, готовність, молодші школярі, соціалізація.

Chernikova O. O. *The analysis of educational and methodological support of training future social pedagogues to socialization of junior schoolboys.*

In the article the theoretical analysis of the training of social pedagogues to the socialization of children of primary school age is conducted. The essence of the concept of «social pedagogue training» is determined; the structure of readiness future social pedagogues to the socialization of primary school children is elucidated; the educational and methodological support of training future social pedagogues to socialization of junior schoolboys is determined.

Keywords: social pedagogue, social pedagogue training, readiness, younger schoolboys, socialization.

ТЕЗИ

СЕКЦІЯ № 1 «Соціалізація дітей та молоді в різних соціокультурних середовищах»

Бабіч В.М.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГРИ

Сьогодні в Україні поступово поліпшуються умови для повноцінної соціалізації дітей дошкільного віку. Одним з основних факторів розвитку дитини виступає гра, оскільки ігрова діяльність є провідною для дошкільників.

Теоретичними питаннями соціально-педагогічної технології з соціалізації дошкільників з використанням гри займалися: М. Богуш, Б. Ельконін, О. Кононко, (грунтовно досліджували роль гри у соціалізаційних процесах дошкільників); А. Бондаренко, Г. Тарасенко (досліджували особливості ігор у ДНЗ); Л. Артемова, Р. Жуковська, Д. Менджерицька, В. Нечаєва, А. Сорокіна, Л. Усова (широко висвітлювали проблему гри); І. Панченко (вивчав окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності з дошкільниками, як умови соціалізації особистості даного вікового періоду).

На основі узагальнення ідей науковців нами було теоретично обґрунтовано та розроблено технологію роботи соціального педагога з соціалізації дошкільників з використанням гри, що передбачає впровадження 3 етапів: підготовчого, основного та підсумкового. На підготовчому етапі використовуються форми та методи для діагностування дошкільників щодо рівня соціалізації (соціометрія «Подаруй-Квітку»). На основному етапі впроваджуються ігри, що забезпечують соціалізацію (сюжетно-рольові ігри «Лікарня», «Магазин», «Перукарня»). Використання цих ігор передбачає опанування дітьми досвіду виконання соціальних ролей, налагодження взаємодії між ними. Підсумковий етап передбачає проведення діагностики з виявлення змін, що відбулися у дітей.

Впровадження розробленої технології дало позитивний результат, тому подальшим напрямком соціально-педагогічної діяльності буде розробка програми соціально-педагогічної діяльності з проблеми.

Козічева Л.Ю.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Кожна людина протягом свого життя за допомогою самостійних спостережень залучається до порівняльного аналізу, до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, до навіювання та виховання оточуючого середовища та набуває певний досвід. Досвід, як безпосередній, так і

опосередкований, є показником засвоєння соціальних знань. Саме досвід сприяє накопиченню різних технік поведінки, варіантів діяльності й дає людині можливість вибору оптимальної стратегії поведінки для даної ситуації, обрання того чи іншого способу виконання діяльності, що робить людину соціально компетентною. Необхідними якостями соціальної компетентності є активність та психологічна гнучкість. Соціально компетентна особистість володіє певними знаннями та цінностями, необхідними для існування в соціумі; вміннями, що забезпечують відповідність дій та поведінки певним умовам; якостями, що сприяють досягненню цілей.

Таким чином, соціальна компетентність є багатогранною характеристикою особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі. Оскільки особистість – істота суто соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із оточуючим соціальним середовищем, так і самопочуття та самоприйняття особистістю самої себе в постійно мінливому соціумі. Багатогранність соціальної компетентності проявляється в інтелектуальній, особистісній, комунікативній, інформаційній, моральній сферах. Таким чином, наукову категорію «соціальна компетентність» ми трактуємо як придбану здатність особистості гнучко орієнтуватися в постійно мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем.

Лепейко А.С.

ІНТЕРАКТИВНІ ІГРИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ – ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ

Актуальність соціально-педагогічної діяльності щодо дітей переселенців обумовлена необхідністю в створенні позитивних умов для соціального, психологічного адаптування дітей. Інтерактивні ігри та методики дають можливість дітям вийти зі стресового стану, відволіктися від думок про жахливі відгуки війни та знову поринути до свого безтурботного дитинства. Інтерактивні заходи в соціально-педагогічному аспекті розроблялися такими вченими, як: Н. Максимовська, І. Романова, М. Шуть тощо.

У ході навчальної практики на базі літнього оздоровчого табору «Ромашка» було проведено соціально-виховний захід – бесіда з елементами тренінгу на тему «Спілкування в сучасному суспільстві» для дітей віком від 4 до 16 років. Метою заходу було сформувати у дітей етичні норми спілкування, розвинути вміння не йти на словесні провокації, навчити їх коректно спілкуватися з оточуючими. Для підвищення активності та зацікавленості дітей було проведено комплекс вправ таких, як: «Кулак», «Маршрутка», «Вихід зі стресової ситуації». Вправи були спрямовані на вияв стилю поведінки кожного учасника в певній ситуації, на розвиток вміння коректно спілкуватися. У ході виконання вправи «Кулак» учні дійшли до спільної мети словесно, а не застосовуючи фізичні сили. Вправа «Маршрутка» та «Вихід зі стресової

ситуації» направлені на вміння не піддаватися провокації та в змозі вчасно стримати спокій. За допомогою проведених вправ кожен з учасників мав змогу висловити своє конкретне ставлення стосовно того, наскільки легко чи складно вести коректний діалог в тих чи інших обставинах. Таким чином, проведений захід соціально-педагогічної діяльності, спрямований на формування комунікативних навиків і ще раз довів актуальність обраної теми, адже інтерактивний захід навчив дітей спілкуватися та терпляче відноситися один до одного.

Лісанюк А.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ

Аналіз наукової літератури з проблеми соціально-педагогічної діяльності з розвитку соціальної активності майбутніх соціальних педагогів показав, що її досліджували такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені: Г. Вороніна, Ю. Василькова, Т. Василькова, А. Капська, Л. Мардахаєв, Р. Овчарова, М. Шакурова, П. Шептенко. Проблемі розвитку соціальної активності дітей та молоді присвячено роботи Г. Андрєєва, Л. Анциферова, Д. Архангельського, В. Афанасьєва, Л. Виготського, І. Жадан. Науковцями розглядаються різноманітні аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів (М. Галагузова, І. Мигович, В. Поліщук, С. Харченко), а також фахівців із соціально-педагогічної роботи (В. Бочарова, М. Гур'янова, І. Лавриненко, Л. Нагавкіна, О. Сорочинська). Вагомим є досвід зарубіжних науковців стосовно підготовки соціальних працівників до професійної діяльності (І. Валліман, Г. Вільфінг, Б. Вул, Е. Норланн, Є. Потулицька, Ш. Рамон).

На основі узагальнення ідей вищезначених науковців нами розроблено та експериментально перевірено в умовах студентського самоврядування факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С.Сковороди комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з розвитку соціальної активності майбутніх соціальних педагогів.

Найбільш ефективними засобами було виявлено такі: соціальні акції «Добра справа – запорука життєвого успіху», «Подаруй дітям радість», «Україна єдина», «Подаруй надію», «Створюємо добро разом», які сприяли розвитку соціальної активності майбутніх соціальних педагогів та забезпечили підвищення їхньої професійної компетентності.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка ефективних засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розвитку соціальної активності молоді в умовах студентського самоврядування.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

За даними Міністерства охорони здоров'я кількість здорових дітей в Україні постійно зменшується і становить нині близько 30 відсотків (дошкільний і шкільний вік). Підвищення захворюваності приводить до зростання кількості дітей з особливими потребами, сьогодні таких хлопчиків і дівчаток – понад 150 тисяч.

Соціально-педагогічна діяльність з дітьми з особливими потребами, які навчаються в загальноосвітньому навчальному закладі має бути спрямована на сприяння реабілітації та соціальній адаптації дітей-інвалідів, пошук нових талантів та їх підтримку, забезпечення рівних можливостей дітей з особливими потребами, створення сприятливого соціуму для розвитку творчого потенціалу, розширення кругозору та розвитку, інтелектуального рівня. Реалізація відповідних завдань має здійснюватися за допомогою використання у роботі засобів мистецтва, що підвищують соціальну активність особистості, а також сприяють корекції функціональних рухових, психогенних або соціальних відхилень.

Нами розроблено відповідну програму соціально-педагогічної діяльності, що забезпечує координацію зусиль соціального педагога, практичного психолога, класного керівника, вихователів та вчителів з метою створення умов для повноцінної самореалізації дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому навчальному закладі.

Реалізація програми дозволила констатувати факт, що за допомогою використання засобів мистецтва, у підлітків з особливими потребами зростає тенденція до пізнання нових, невідомих аспектів життєдіяльності, певним чином розширився рівень творчого мислення та вирішення завдань, відновилися почуття гідності, соціальної придатності, самоповаги і самоствердження.

Свистун І.Ю.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ НА ЗАСАДАХ ВОЛОНТЕРСТВА

Від активності підрастаючого покоління залежить майбутнє нашої країни і суспільства в цілому. У зв'язку з цим необхідним виявляється залучення молоді, підлітків до активної соціальної діяльності, що може стати одним з вагомих кроків у вирішенні багатьох суспільно значущих питань.

Теоретичні питання формування соціальної активності учнів висвітлено науковцями у філософському (Л. Буєва, Л. Мітрохін та ін.), психологічному

(Л. Божович, О. Леонтьєв та ін.), педагогічному (А. Зосімовський, Т. Коннікова, Т. Мальковський та ін.), соціально-педагогічному аспектах (О. Безпалько, Н. Заверико, В. Бочарова та ін.). Соціальну активність у підлітків визначено як індивідуальну якість особистості, в якій виявляється та реалізується рівень соціальності, тобто глибина та повнота соціальних зв'язків підлітків з оточуючим середовищем, рівень перетворення особистості на активного суб'єкта суспільних відносин.. Волонтерство як одну з форм соціально-педагогічної діяльності, що забезпечує розвиток соціальної активності особистості, розкрито у працях Р. Вайноли, А. Капської, В. Костіної та інших дослідників.

Узагальнення ідей вищезазначених науковців дозволило нам розробити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності «Активним будь», що передбачає роботу за такими напрямками: з підлітками, їхніми батьками та педагогами школи на мотиваційному, діяльнісному та результативному етапах. З підлітками було організовано діяльність гуртка «Activity», метою якого є створення бази для навчання та проведення суспільно корисної, волонтерської діяльності підлітків, популяризація соціальної активності. Діяльність членів гуртка «Activity» передбачає виконання різноманітної суспільно-корисної діяльності.

Цепов І.В.

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

У сучасних умовах суспільством України гостро ставиться питання про формування громадянина – відповідального, ініціативного, творчого. Гармонійний і стабільний розвиток суспільства залежить від успішної соціалізації молодого покоління. Тому в наш час необхідно виходити на нові рівні соціального розвитку школярів, зосередивши основну увагу на формуванні духовності, позитивного, активного ставлення до навколишньої дійсності, умінь користуватися надбаннями демократичного суспільства.

До проблем соціального становлення людини зверталися такі дослідники: О. Безпалько, Н. Голованова, Н. Заверико, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, Л. Міщик, А. Мудрик та інші.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема соціалізації особистості є надзвичайно актуальною. Передусім це стосується соціалізації підлітків, адже саме в цей період життя людини закладаються основи особистості, її здатність до адекватної оцінки суспільних процесів, уміння застосовувати набутий досвід для розгортання своєї життєдіяльності.

Вплив комп'ютерних ігор на рівень соціального розвитку підлітків слід визначати за допомогою технологій, що спрямовані на аналіз: 1) переважного виду діяльності учнів 8–9 класів у позаурочний час; 2) найбільш значущого для школярів виду взаємодії з комп'ютером; 3) загального рівня соціалізованості дітей.

Гардель Т.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ У ЗНЗ

Формування у підростаючого покоління соціальної активності є важливим завданням сучасного суспільства, що призводить до розуміння необхідності активізації роботи школи та інших соціальних інститутів зі створення умов для розвитку соціально активної особистості. Базуючись на теоретичних підходах Т.Ф. Алексєєнко, І.Д. Зверєвої, А.Й. Капської, В.А. Нікітіна, було визначено, що процес формування соціальної активності учнів передбачає: створення соціально-педагогічної виховного середовища, формування суб'єкт-суб'єктних відносин на основі діалогу «рівноправних» партнерів, організацію суспільно корисної діяльності, надання можливості учням проявляти себе в різних соціальних ролях, залучення учнів в різні види суспільно корисної діяльності. Була розроблена і впроваджена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності підлітків в умовах школи. Вона носить комплексний характер і має три напрямки роботи: соціально-педагогічна діяльність з підлітками; соціально-педагогічна робота з батьками; взаємодія з педагогічним колективом щодо соціального виховання молодших підлітків. Узагальнення одержаних даних дає підстави стверджувати, що розроблена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності підлітків, яку апробовано в процесі експерименту на базі Харківській спеціалізованій школі І-ІІІ ступенів № 156 є ефективною. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективним вбачаємо подальше вивчення питань наступності у формуванні соціальної активності учнів із неповних сімей у початковій, основній і старшій школі.

Демірова А.Д.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ОДНОДІТНОЇ СІМ'Ї

У суспільстві зростає соціальна цінність сім'ї у вихованні та розвитку особистості дитини. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Саме в ній відображаються особливості соціального виховання, так як це цілеспрямоване створення умов духовного, економічного та соціального розвитку дитини. Одnodітна сім'я - це сім'я, де виховується одна дитина. Таким чином, одnodітна сім'я є мікромоделлю суспільства. На мікрорівні вона виступає, як соціальна група, на макрорівні - як соціальний інститут, який не є сталим, а постійно змінюється відповідно до змін і розвитку потреб суспільства, тому від цього змінюються особливості соціального

виховання в однодітних сім'ях. Діагностування однодітної сім'ї показує, що важливе місце у соціальному вихованні дитини займають народні звичаї і традиції, бо вони є тією основою, на якій зростає національна свідомість, гідність і самоповага.

Розкриваючи специфічні форми, методи та засоби соціального виховання дитини в умовах однодітної сім'ї таких педагогів, як: А. Макаренко, А. Захаров, В. Хьюлс, визначили, що на виховання дитини в такій сім'ї чинять постійний вплив різні фактори соціального середовища, тому проводять народні методики та нетрадиційні діагностування (А. Макаренко, Я. Коменський, П. Сорокін, А. Ізмайлов та інші): ігри «Сієм мак», «Ходить гарбуз по городу»; методика «Писанка-крашанка»; методика рольової гри «Сім'я - рідний дім», також батьківські читання, батьківські вечори, батьківська пошта, телефон довіри, батьківські скриньки. Вони впливають та визначають особливості соціального виховання дитини в умовах однодітної сім'ї, таких як емоційна стійкість, подолання труднощів, надмірна увага, малий кругозір, обмеження в просторі.

Ібрагім Ю.С.

ЗДОРОВА СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Традиційно український народ вважає родину однією з найбільших цінностей, унікальним утворенням суспільства, яке має свої турботи і проблеми та прагне до щасливого життя й сімейного благополуччя. На думку В. Сухомлинського, сім'я – це те первинне середовище, де людина повинна навчатися творити добро. Вчені Д. Вовк, В. Зацепін, В. Злагодух, О. Кочубей, О. Кузмічова, Н. Погорільська, Л. Помиткіна, Н. Умарова, Н. Хімченко та інші визначають сім'ю - як справжню школу людських взаємовідносин, у якій людина росте, розвивається і вдосконалюється.

У сучасний період в Україні відбуваються зміни у розвитку шлюбних взаємовідносин. Тому, перед соціальним педагогом, який переважно спрямовує свою роботу на проблемній сім'ї, постає питання чіткого розуміння поняття «здорова сім'я», узгодження його з членами сім'ї, з якою працює, та створення єдиного бачення щодо досягнення певного її соціального рівня. Поняття «норма» завжди є відносним та залежить від культурного, соціального, економічного, національного та географічного контекстів. Саме тому відсутнім є чітке визначення поняття «здорова сім'я».

Спираючись на дослідження Д. Вовк, О. Кочубей, Н. Умарової, нами визначено ознаки здорової сім'ї: здатність кожного члена сім'ї вільно висловлювати свої почуття та думки, бути визнаним та однаково цінним, мати можливість власного вибору, наявність сімейних звичаїв та традицій, відкрита прихильність членів сім'ї один до одного, почуття гумору, чіткі та зрозумілі очікування від кожного, наявність загальних цінностей та відповідність вчинків цінностям сім'ї, наявність емпатії та пряме спілкування в родині, повага до суверенітету один одного та екстрене надання допомоги у разі потреби, підтримка інтересів та проєктів, шанування досягнень, співчуття невдачам та

надихання на перемоги тощо. Урахування ознак здорової сім'ї дозволить соціальному педагогу якісно здійснювати соціально-педагогічну діяльність з сім'єю та бачити перспективи її розвитку.

Конарєва Я.М.

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

У сучасному суспільстві проблема насильства в сім'ї набуває все більшої актуальності: збільшуються прояви агресивної поведінки серед різних соціально-демографічних груп населення, зростає злочинність, моделі жорстокого поводження розповсюджуються через засоби масової інформації. Це зумовлює необхідність профілактичної роботи щодо насильства в сім'ї. Мета дослідження полягає в аналізі сутності проблеми профілактики насильства в сім'ї. Дослідженню даної проблеми присвятили свої праці такі науковці як О. Безпалько, І. Зверєва, Н. Заверико, М. Галагузова, Т. Гончарова, Є. Волкова. Профілактикою насильства в сім'ї є система заходів, спрямованих на створення умов для попередження негативних явищ, виявлення й усунення цих явищ та їх наслідків.

Профілактична робота включає в себе первинну, вторинну та третинну превенцію насильства. Первинна превенція є найбільш масовою і спрямована на попередження факторів ризику виникнення жорсткого поводження та включає в себе такі методи, як: інформування, приклад, навіювання, переконання, соціальна реклама, профілактичні тренінги; вторинна превенція – це виявлення сімей, що входять до «групи ризику», здійснюється за допомогою методів вправ, працетерапії, педагогічних ситуацій, переключення, перенавчання, «вибуху»; третинна превенція насильства є індивідуальною і передбачає надання тривалої і комплексної соціально-педагогічної допомоги фахівцями установ різних видів. Основними методами є рефлексія ситуацій, реконструкція характеру, заохочення, включення в різноманітні види діяльності. Отже, правильне використання форм і методів попередження жорстокого поводження, їх комплексне застосування сприятиме ефективності процесу профілактики насильства в сім'ї.

Кузнєцова В.О.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї

Сім'я – це найважливіший соціальний інститут, який вносить вагомий вклад у процес соціального виховання дитини і першочергова роль у цьому належить батькам. Проблема розлученої сім'ї в останні десятиріччя набула значного поширення в Україні та за її межами.

Науковці соціально-педагогічної галузі розглядають соціальне виховання в контексті соціалізації, відносячи його до основних інтегративних соціально –

педагогічних понять. У широкому сенсі слова під «соціальним вихованням» розуміється вплив на людину всієї системи суспільних зв'язків з метою засвоєння нею соціального досвіду тощо.

Більшість дослідників вважає, що соціальне виховання дитини краще відбувається у повній сім'ї (за відсутності жорстокого відношення до дітей), інші вважають, що вплив неповних сімей на розвиток та соціальне виховання дитини перебільшений.

Для вирішення цієї проблеми, на нашу думку, найбільш ефективною є методика формування соціальної компетентності, як складової процесу соціального виховання. Вона передбачає проведення тренінгів, орієнтованих як на особистість дитини, так і на її сім'ю.

Отже, можемо сказати, що завдання соціального педагога полягає саме насамперед у тому, щоб забезпечити певний рівень самодостатності неповної сім'ї щодо отримання соціальних послуг та належний рівень соціальної взаємодії.

Оленич Д.К.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї

Актуальність проблеми соціального виховання дитини у багатодітній сім'ї зумовлюється об'єктивною відсутністю достатнього часу для виховання кожної дитини. Саме тому рівень соціального виховання низький або ж воно відсутнє взагалі. На підставі аналізу соціально-педагогічної літератури було з'ясовано, що «соціальне виховання» – це створення у суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування у нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій та поглядів. У свою чергу поняття багатодітної сім'ї розуміється як сім'я, у якій подружжя (чоловік та жінка), перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та спільно виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або одна мати (один батько), яка (який) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. Для вирішення проблеми соціального виховання у багатодітній родині використовуються різноманітні соціально-педагогічні методики, зокрема: арт-терапія, народна педагогіка та інші. Проте найбільш ефективною вважаємо ігротерапію як різновиду арт-терапії, яка базується на рольовій грі та сприяє особистісному розвитку.

Отже, аналіз досвіду роботи соціального педагога дозволяє зробити висновок, що особливостями соціального виховання дитини у багатодітній родині є: 1) наявність трьох і більше дітей; 2) відсутність можливості приділити достатню увагу кожній дитині особисто; 3) як правило, низький соціально-культурний рівень розвитку батьків; 4) приналежність багатодітної родини до малозабезпечених; 5) відсутність ефективних соціально-педагогічних методик роботи соціального педагога з дитиною із багатодітної родини.

Акименко Н.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ АЛКОГОЛІЗМУ У ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗНЗ

Аналіз наукової літератури з проблеми соціально-педагогічної діяльності з профілактики алкоголізму у підлітків показав, що її досліджували такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Бочарова, Б. Вульфо́ва, Т. Гу́рин, Д. Колесова, А. Мудрика, Л. Федоренко. Різні аспекти проблеми підготовки соціальних педагогів до профілактики вживання шкідливих для здоров'я речовин і до взаємодії з підлітками, що мають прояви адиктивної поведінки розглядали С. Архипова, О. Бабанов, А. Капська, І. Козубовська, М. Лукашевич, Г. Майборода, М. Малькова, О. Пічка́р, Н. Пихті́на та інші. Групи ризику щодо вживання алкоголю досліджували М. Гольд, М. Аронсон.

На основі узагальнення ідей вищеозначених науковців нами розроблено та обґрунтовано комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з профілактики алкоголізму серед підлітків. Експериментальна перевірка даної програми була здійснена на базі Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Харківської міської ради Харківської області № 113. Найбільш ефективними засобами було виявлено комплекс тренінгових занять «Життя без алкоголю», вправа «Конверт SOS», які сприяли профілактики алкоголізму у підлітків та формуванню здорового способу життя.

Програма соціально-педагогічної діяльності з профілактики алкоголізму серед підлітків враховує провідні пріоритети державної молодіжної політики, визначає шляхи, форми і методи реалізації профілактичних ініціатив, виходячи з нормативно-правової бази щодо здійснення діяльності з охорони прав дитини. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка ефективних засобів з профілактики алкоголізму у підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Андросова Н.С.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Інтерес до проблеми девіантних виявів серед неповнолітніх та їх профілактики нині все більше зростає, оскільки девіантна поведінка серед дітей і підлітків набула впродовж останніх десятиліть значного поширення, що спонукало учених до активних пошуків ефективних шляхів її попередження та усунення, а владні структури – до оновлення законодавчих актів і розроблення довготривалих програм, дотичних до змісту девіацій. Педагоги (А. Кухтей, Н. Лісовська, С. Мойсеєва, В. Оржеховська, В. Пирожков, М. Сакурова) започаткували дослідження різних аспектів проблеми девіантної поведінки та

оприлюднили вагомі здобутки щодо шляхів її розв'язання. Профілактичні заходи, які проводяться в підлітковому середовищі, сприяють зменшенню розвитку девіантних проявів. Інноваційним методом виявляється арт-терапія, яка розглядається Ю. Лобановою.

Соціальний педагог у своїй роботі має володіти навичками використання різних форм арт-терапії, а саме: музикотерапії, кольоротерапії, ізотерапії, імаготерапії, сказкотерапії та інших. Для цього він співпрацює з психологом, уточнює психологічні особливості дітей, проводячи профілактичну роботу. Прийомів арт-терапії багато: «Ляпки», «Малюємо круги», «Малюємо емоції», «Розфарбовування почуттів», «Колір мого настрою», «Малюємо ім'я», «Малюємо дерева», «Малюємо (ліпимо) маски», «Малюємо агресію», «Ліпимо з пластиліну», «Подарунки», прийом малювання пальцями та ін.

Арт-терапія має переваги перед іншими методами роботи соціального педагога: не має обмежень у використанні (будь-яка дитина не залежно від віку, художніх здібностей може брати участь у такого роду діяльності); викликає позитивні емоції, допомагає подолати апатію, зблизитися з оточуючими; служить способом звільнення від сильних хвилювань, засобом розвитку уваги до почуттів, посилення відчуття власної особистісної цінності; стимулює самопізнання і самовираження, мобілізують творчий потенціал і внутрішні механізми самозміни. Використання арт-терапії як методу психологічного, соціально-педагогічного впливу у важких підлітків значно полегшують встановлення відносин з дитиною і процес комунікації; надають школяреві можливості для самовираження (почуттів, переживань, проблем); є ефективними для зняття тривожності, агресії, страху; застосовуються при проведенні як діагностичною, так і корекційної роботи.

Басва О.А.

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ ПІДЛІТКІВ

Соціально-педагогічна профілактика тютюнопаління серед підлітків є важливим напрямом роботи соціального педагога з огляду на поширеність даної адикції серед дітей. У ході проведеного емпіричного дослідження нами встановлено, що серед всіх методів, котрі застосовуються в процесі соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління у підлітків, найефективнішими є методи профілактичної інтервенції (бесіда, диспут, створення ситуацій морального вибору, вправлення тощо). Формами соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління у дітей та підлітків є наступні: усні журнали; тематичні виховні години; соціально-психологічні тренінги; зустрічі з медичними працівниками, представниками правоохоронних органів; добродійні акції; зустрічі з підлітками, котрі позбавилися шкідливих звичок; тематичні вечори; вечори запитань і відповідей; конференції; КВК; спортивні свята; круглі столи; профілактичні консультації; ігрові години; вечори відпочинку; тематичні виставки; тематичні конкурси тощо.

Ефективність профілактичної роботи залежить від дотримання основних її принципів: забезпечення права підлітка на вільний вибір своєї поведінки, обмеженої таким же правом інших людей, відмова від намагання маніпулювати ним; гуманний характер профілактики; добровільна участь у профілактичних заходах; безпечність профілактичних дій для дітей та підлітків; відповідність профілактичних дій віковим та індивідуальним особливостям; переконуючий характер профілактики.

Отже, вважаємо, що профілактика тютюнопаління у дітей та підлітків буде ефективною лише в результаті систематичного, комплексного використання різних форм, методів, засобів у поєднанні з діяльністю, спрямованою на створення умов для їхньої повноцінної життєдіяльності та самореалізації.

Бакеренкова М.В.

ПІДЛІТКОВА ПРОСТИТУЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Напружена, нестійка соціальна і економічна обстановка, яка склалася в даний час в Україні, зумовлює ріст різних відхилень в особистісному розвитку і поведінці дітей. Найбільш гостро цей процес проявляється у підлітковому віці. Сучасний підліток живе у світі, складному за своїм змістом і тенденціями соціалізації. Сексуальна поведінка молоді стає дедалі більш розкутою, а суспільне ставлення до вільних статевих стосунків усе більш ліберальним. Незаперечним свідченням цієї сексуальної «свободи» є зниження віку початку сексуальних контактів; високий рівень сексуальної активності підлітків; поширення дошлюбного статевого життя; часта зміна партнерів. Нестійкість системи життєвих цінностей, вплив несприятливих факторів соціалізації однозначно сприяють втягненню підлітків до проституції і порнобізнесу. Складність теми дослідження, але разом з тим і надзвичайний інтерес до неї обумовлені тим, що проституція – надзвичайно неоднозначне явище в історії та культурі людства. Внаслідок цього суперечка про сутність проституції, її відмінних рисах продовжується з XIX ст.

В історіографії даної теми є чимало робіт, присвячених вивченню правової та медичної регламентації проституції. Із сучасних науковців, які висвітлювали соціально-педагогічний аспект зазначеної проблеми, можна виділити наступних: Х. Андріяш, О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, І. Зверєва, Л. Іванова, А. Капська, В. Медведєв, Л. Мудрик, Л. Потапов, А. Самойлов, В. Тарновський, А. Шиделко тощо. Однак проблема підліткової проституції як соціально-педагогічна проблема є недостатньо дослідженою у плані розробки самої суті поняття, не конкретизовані мотиви до заняття проституцією, ознаки даної проблеми, класифікація осіб, котрі займаються проституцією та, насамперед, зміст роботи соціальних педагогів з підлітками, які задіяні у наданні послуг з продажу свого тіла.

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЖОРСТОКОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Сьогодні поширення агресивності та жорстокості є однією з найактуальніших проблем сучасного шкільного середовища, за даними дослідження Інституту соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук 34% підлітків ставали жертвами морального і фізичного насильства з боку своїх товаришів, 43% самі хоч би раз знущалися з ровесників, а 13% були організаторами ексекцій, тому проблема пошуку ефективних шляхів та засобів соціально-педагогічної профілактики жорстокої поведінки учнів основної школи є актуальною.

Значний внесок у дослідження проблеми внесли такі вчені, як: А. Дроздов, Д. Олвеус, А. Пікассо, Є. Роланд та ін. Узагальнення наукових ідей дослідників, дозволив розробити теоретичні основи для розробки технології соціально-педагогічної профілактики жорстокої поведінки учнів основної школи, яка реалізується в 3 етапи: 1) підготовчий етап (діагностика, формування творчої групи для реалізації технології, налагодження партнерської мережі) 2) реалізаційний етап (реалізація програми технології) 3) підсумковий етап (узагальнення результатів попередніх етапів і аналіз проведеної роботи).

У рамках технології передбачено створення на базі школи клубу «STOP-Angry», його діяльність спрямована на попередження негативних проявів поведінки учнів по відношенню до однолітків, шляхом створення умов для попередження конфліктних ситуацій в учнівському середовищі, здійснення комплексної соціально-педагогічної діяльності з профілактики агресивної і жорстокої поведінки учнів основної школи в умовах клубу, розвиток в учнівських колективах соціально важливих почуттів: взаємоповаги, взаємопідтримки і взаємодопомоги.

Особливостями соціально-педагогічної профілактики жорстокої поведінки учнів основної школи в умовах клубу «STOP-Angry» є анімаційні форми, методи та засоби вирішення проблеми, а саме: форум-театр, служба шкільної медіації, телевізійна шкільна студія, арт-терапевтичні майстерні, колективні творчі вправи, та інше.

Подальших досліджень потребує вивчення впливу різних факторів соціалізації на формування жорстокої поведінки учнів основної школи та підбір форм та методів роботи з батьками дітей, що забезпечуватимуть підвищення їхньої педагогічної культури та сприятимуть профілактиці зазначених явищ.

Любіна-Безкоровайна А.О.

МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ПЕТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

Економічна, політична та соціальна кризи українського суспільства в

останні роки підвищили інтерес до проблеми відхиленої поведінки. Це обумовило необхідність більш ретельно дослідити причини, форми, динаміку девіантної поведінки, пошук більш ефективних засобів її корекції.

Корекція девіантної поведінки підлітків стала об'єктом дослідження ряду напрямків: педагогічні основи корекції злочинців розкриті у працях В. Синьова, Г. Радова, В. Кривуша, О. Беца; перевиховання неповнолітніх засуджених в умовах виховних колоній вивчалися І. Башкатовим, П. Вівчарем, В. Кривушею, В. Кудрявцевим, М. Фіцулою; профілактику правопорушень неповнолітніх вивчали Ю. Александров, І. Дегтярьов, В. Оржеховська, В. Тарарухін тощо.

Ми визначаємо девіантну поведінку як сукупність засвоєних особистістю таких моделей поведінки, що не відповідають соціально-прийнятним нормам та спричиняють девіантний спосіб життя. Девіантна особистість не засвоює позитивного соціального досвіду, не може адаптуватися до моральних цінностей та норм поведінки, які відповідають вимогам суспільства. Серед причин, що призводять до девіантної поведінки підлітків, можемо назвати низький рівень моральних уявлень і соціально-прийнятних навичок поведінки, неадекватні виховні впливи. Корекція девіантних форм поведінки у підлітків в спеціалізованих закладах пенітенціарної системи повинна будуватися з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу. Оскільки в такому контексті традиційні групові методи педагогіки набудуть іншого значення. Так мета буде актуалізована не зовнішніми обставинами, а особливостями особистісного розвитку; діяльність виступатиме аналогом соціальних процесів; управління необхідно реалізовувати через соціально-педагогічну підтримку; форми – через проектування індивідуально-орієнтованих ситуацій; методи і прийоми – через активність і діалогічне спілкування.

Медведєва В.С.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ, ЗАЛЕЖНИМИ ВІД КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Актуальність проблеми полягає у тому, що в наш дуже велика кількість підлітків проводить своє дозвілля, сидячи за комп'ютером, граючи в різні online-ігри, а це може призвести до кіберадикції.

Соціально-педагогічну корекцію кіберадикції необхідно проводити як індивідуально, так і в групах. Якщо це індивідуальна форма роботи, допомогу надаватиме психолог, у ході занять він звільняє пацієнта від «ігрового гіпнозу», формує у нього байдужість до азартної гри. Соціальний педагог, при роботі з адиктом, може використовувати не тільки індивідуальну форму роботи (бесіда, консультація та ін.), а й групову, у вигляді соціально-педагогічного тренінгу, який може тривати як комплекс занять. Під час занять дитина зможе знайти нових друзів, розвинути волю та комунікативні якості, поспілкуватися в довірливій атмосфері, а навіть відкрити в собі прихований талант.

Дуже важливо проводити роботу не тільки з підлітком, але і з членами його сім'ї. Потрібно пояснити батькам, що не можна використовувати метод

покарань, відключаючи Інтернет, позбавляючи інших задоволень. Усі ці дії не тільки не принесуть користі, а й шкідливі, оскільки підштовхують підлітка до втечі з дому. Батьки повинні підтримувати дитину в подоланні життєвих труднощів, навчати конструктивним способам подолання кризових ситуацій, навчати вмінню регулювати свої емоції, будувати відносини з однолітками, управляти своїм часом.

Отже, соціально-педагогічна робота з підлітками, які мають кіберадикцію буде успішною, якщо буде задіяний потенціал соціального педагога – як посередника між адиктом, психологом (психотерапевтом) та батьками підлітка, оскільки тільки за умови використання комплексного підходу можливе подолання будь-якої залежності.

Несвіт А.В.

СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Проблема профілактики наркоманії серед старшокласників є особливо актуальною, оскільки за даними Міністерства охорони здоров'я «від 8% до 26% школярів у віці 13-16 років пробували наркотики хоча б один раз». Певний внесок у розробку методів профілактики вживання наркотичних засобів підлітками зробив С. Шишкунов. Автор вважає, що профілактика наркоманії має бути диференційована за статтю і віком, спрямована на формування соціально компетентної і психологічно здорової особистості, формувати знання й навички протидії вживанню наркотичних речовин. Р. Дубровський вважає, що для профілактики повинна бути програма, до якої входять: формулювання цілей і завдань, згода з іншими програмами діючими в сфері здоров'я, аналіз антинаркотичної роботи на цій території і розробка та аналіз заходів.

Нами була розроблена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з профілактики наркотичної залежності серед старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах, що спрямована на безпосередню роботу зі старшокласниками, їхніми батьками та педагогічним колективом закладу із залученням ресурсів соціальних служб, що працюють у зазначеному напрямі.

Програма була експериментально апробована на базі Харківської гімназії №43. Результати програми показали що серед 60 чоловік, що брали участь у дослідженні 7 піддаються чужому впливу. Таким дітям необхідна допомога з боку соціального педагога (проведення заходів з учнями та їхніми батьками, спрямованих на інформування про згубну дію наркотичних речовин на організм дитини і його наслідки; індивідуальну роботу з учнями «групи ризику» та роботу з їхніми батьками).

СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Аналіз психолого-педагогічної літератури Н. Максимової, М. Мосьпан, В. Безпалько, С. Болтівець дозволив виявити, що проблема підліткової наркоманії та її профілактика є актуальним напрямом наукових досліджень. Зокрема розробки науковців стосуються основних форм, змісту, принципів і напрямів превентивної освіти неповнолітніх та їх батьків, психологічних аспектів асоціальної, адиктивної поведінки в середньому та старшому шкільному віці; системних механізмів профілактики виникнення психологічної готовності до вживання психотропних речовин, які охоплюють зміст і форми превентивного виховання. Соціально-педагогічні аспекти цієї проблеми досліджуються в працях В. Беспалько, С. Болтівець, Т. Вайніленко, А. Капської, Н. Пихтіна та інших. У них звертається увага на небезпеку наркоманії як соціального явища, розробляються методики профілактики.

На основі узагальнення ідей вищезазначених науковців нами розроблено та обґрунтовано комплексну програму соціально – педагогічної діяльності з профілактики наркоманії серед підлітків. Експериментальна перевірка даної програми була здійснена на базі Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 139. Найбільш ефективними засобами було виявлено комплекс тренінгових занять «Скажи НІ наркотикам назавжди!», «Здоров'я – головна цінність!», які сприяли профілактиці наркоманії у підлітків та формуванню у підлітків здорового способу життя. Програма соціально – педагогічної діяльності з профілактики наркоманії спрямована на роботу з підлітками щодо профілактики у підлітків рівня зацікавленості до наркотиків. Розробка ефективних засобів є подальшим перспективним напрямом досліджень з профілактики наркоманії у підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Собчук А.В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Актуальність проблеми профілактики девіантної поведінки молодших школярів обумовлена зростанням числа дітей молодшого шкільного віку, які проявляють різноманітні девіації. Як показують результати психологічних досліджень ця категорія входить до «групи ризику» щодо формування девіантної поведінки, яка виявляється у конфліктності та агресивності.

Теоретичною основою дослідження з проблеми профілактики девіантної поведінки учнів є роботи вчених різних галузей знань: соціологічної (М. Мінц, Я. Гилінський), психологічної (Л. Шнейдер, Н. Максимова), педагогічної

(Т. Андронюк, М. Фіцула), соціально-педагогічної (Ю. Василькова, Р. Овчарова, О. Безпалько) та інших .

На основі аналізу та узагальнення ідей вищезазначених авторів нами розроблено та експериментально перевірено в умовах школи комплекс засобів профілактики девіантної поведінки молодших школярів, у якому було:

1) використано такі літературні засоби: оповідання В. Сухомлинського «Дуб під вікном», «Камінь», «Соловей і Жук», за матеріалами яких дітям було запропоновано розповісти казки, а також створити образ позитивного героя, який дуже схожий на конкретну дитину з якою ми працюємо;

2) пісочна терапія для розуміння, що важливо виражати свої почуття;

3) малювання казки з метою направлення енергії після прочитання казки в русло творчості, щоб дитина могла відчувати себе учасником дійства тощо.

Перспективним напрямом подальших досліджень є: розробка засобів роботи з батьками для профілактики девіантної поведінки молодших школярів та підбір діагностичних методик для виявлення причин проявів девіантної поведінки у молодших школярів.

Калашник А.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні на здоров'я підлітків помітніше впливають фактори, дія яких раніше була значно меншою. Інтенсивність дії факторів ризику зростає у підлітковому віці, зокрема це стосується зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, інформаційного перевантаження, потягу частини підлітків до шкідливих звичок. Так, за даними Міністерства освіти і науки України 36% учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень фізичного здоров'я, 34% - нижче за середній, 23% - середній, 7% - вище середнього, і лише 1% - високий.

Аналіз наукових досліджень з проблеми організації соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах показав, що традиційна система освіти більшою мірою орієнтована на здобуття знань та інформації, а формування життєвих умінь і навичок в учнів є недостатнім, рівень підготовки дітей до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам, а підліткам потрібні не лише знання, а й життєві навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати цілі, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість власного життя.

Експериментальне дослідження, що проведено на базі Вовчанської гімназії № 1 показало, що розроблена нами комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі «Квітка здоров'я» є дієвою і готовою до застосування в педагогічному процесі. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, подальшого розгляду потребує пошук ефективних шляхів та засобів з формування здорового способу життя підлітків в середовищі громади.

Нижник О.В.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стан здоров'я дітей в Україні має велике значення для всього населення, бо це - показник добробуту суспільства і держави у майбутньому. За матеріалами Щорічної доповіді президентові України, про становище здоров'я дітей та молоді в Україні (за підсумками 2013 року) показники захворювань,

виявлених у дітей 1–4 класів: з порушенням органів зору – 62%, зі сколіозами – 26%, з порушенням постави – 67%.

Аналіз наукової літератури з проблеми формування здорового способу життя у молодших школярів показав, що її досліджували О. Безпалько, І. Зверева, Н. Зимівець, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші. Аналіз робіт вищезазначених науковців показав, що здоровий спосіб життя визначають як: спосіб життєдіяльності людини, який вона усвідомлено обирає й відповідально відтворює в повсякденному житті з метою збереження та зміцнення здоров'я.

Як зазначає Р. Овчарова, найголовніші функції соціального педагога: прогностична, консультативна, профілактична, координаційно-посередницька. Враховуючи вищезазначене, напрямками роботи соціального педагога з формування здорового способу життя молодших школярів є: діагностичний, профілактичний, інформаційний.

На основі узагальнення ідей вищезазначених науковців, нами розроблено технологію роботи соціального педагога з формування здорового способу життя молодших школярів у ЗНЗ, яка буде сприяти активізації всіх напрямів роботи соціального педагога в школі та підвищенню рівня відповідальності молодших школярів за власне здоров'я. Проведене експериментальне дослідження засвідчило, що найбільш ефективними засобами в роботі соціального педагога є ігри «Сірий кіт», «Струмочок», «Гречка» та інші. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення роботи соціального педагога з батьками та педагогами молодших школярів зі зміцнення здоров'я їхніх дітей.

Пахомова Н.В.

ЗАСТОСУВАННЯ СПОРТИВНИХ ЗАСОБІВ У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Фізична і соціальна активність є важливим елементом нормальної життєдіяльності дитини. Ми повинні піклуватися про фізичний, соціальний, розумовий і психічний розвиток дитини. Адже у такому молодому, яскравому шкільному віці так важливо бути здоровою, соціально-активною особистістю, яка успішно буде функціонувати в умовах суспільства.

Саме становлення людини в суспільстві шляхом засвоєння нею загальних, спеціальних знань, принципів, набуття певного соціального досвіду є соціальним вихованням. Науковці соціально-педагогічної галузі визначають соціальне виховання, як процес соціалізації, який здійснюється в певних організаціях, що допомагають розвиватися людині, її здібностям та можливостям.

Процес становлення активної соціалізації особистість набуває у загальноосвітніх навчальних закладах, де вона засвоює певні норми, цінності та набуває соціального досвіду. За допомогою методів тестування, анкетування ми

визначили рівень соціальної активності. Він виявився низьким, навіть у молодших школярів. Для підвищення рівня соціальної активності у молодших школярів, нами було проаналізовано соціально-педагогічні методики з обраної проблеми. Найбільш ефективною виявилася соціально-педагогічна методика з використанням спортивних засобів як умови формування здорового способу життя у молодших школярів.

Отже, можемо зробити висновок, що завданням соціального педагога є використання відповідних спортивних засобів для підвищення та розвитку соціальної активності молодших школярів, формування у них уявлень про здоровий спосіб життя та правильне харчування.

Письменко Б.О.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПІДЛІТКІВ З СІМЕЙ «ГРУПИ РИЗИКУ» ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

У наш час екранні мистецтва створюють постійно діюче інформаційне середовище, яке формує ціннісні орієнтації підлітків, а також впливає на їхній спосіб життя. Останнім часом телебачення розраховане на усереднені смаки споживачів і, нажаль, у сучасному телебаченні усе частіше ми зустрічаємося з проявами вульгарності, відсутності смаку, цинізму. Майже зникли пізнавальні передачі, все менш актуальним стає показ передач на тему профілактики шкідливих звичок та формування здорового способу життя.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування здорового способу життя підлітків показав, що дослідженими є такі її аспекти: теоретико-методологічні засади формування здорового способу життя (Н. Пихтіна, А. Капська, М. Лемак); філософські основи формування здорового способу життя (С. Лапаєнко, Л. Міщик, Л. Сущенко); психолого-педагогічні аспекти формування здорового способу життя дітей і молоді (Т. Бойченко, Г. Голобородько, Л. Міщик, Ю. Похолінчук, Н. Стельмах, В. Кікоть, Н. Зобенько та ін.).

На основі узагальнення ідей вищезазначених авторів, нами розроблено комплекс засобів, що дозволяє за допомогою використання телебачення здійснювати соціально-педагогічну валеологічну діяльність з підлітками з сімей «групи ризику». Відібрані спеціальні фільми, соціальні ролики та телепередачі, які можуть використовувати соціальні педагоги, психологи та класні керівники загальноосвітніх закладів з метою формування здорового способу життя у підлітків з сімей «групи ризику».

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка засобів для роботи з батьками підлітків, створення власної телепродукції на тему формування здорового способу життя підлітків.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Актуальність соціально-педагогічної діяльності щодо соціального виховання молодших школярів обумовлена відчуженістю дітей від культури, звичаїв та традицій українського народу. Як ми можемо спостерігати, на даному етапі розвитку нашого суспільства все більшою стає потреба відновлення виховання у дусі національних та державних цінностей. Через такі аспекти культури, як звичаї, традиції, фольклор, побут, органічно вплетені в систему виховання і навчання, народ передає самобутність своєї нації, неповторність душі громадян саме своєї країни. Країна тоді буде могутньою та непоборною, коли її громадяни будуть стояти пліч-о-пліч за свою гідність, за свою історію, за пам'ять свого національного минулого на незалежність свого майбутнього. Теоретичні питання використання засобів етнопедагогіки у виховному процесі дітей досліджували: Г. Виноградова, С. Русова, К. Ушинський, М. Стельмахович, В. Мосіяшенко, Г. Волков та інші.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити технологію роботи соціального педагога з соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки.

Проаналізувавши педагогічну літературу таких науковців, як: Л. Коваль, І. Зверєвої, С. Хлебик, М. Євтух, О. Сердюка, О. Безпалько, можна зробити висновок, що соціальне виховання – це система соціально-педагогічних, культурних, сімейно-побутових та інших заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань з метою формування у них сталих ціннісних орієнтацій та адекватної соціально-спрямованої поведінки.

Соціально-педагогічна технологія із використанням засобів етнопедагогіки – це спосіб здійснення соціального виховання із вибором оптимальних етнопедагогічних методів (казка, прислів'я, народні ігри, легенди). У ході реалізації соціально-педагогічної технології соціальним педагогом для активізації творчої діяльності молодших школярів, було використано такі етнопедагогічні засоби як: народні ігри, прислів'я, казки, писанкарство, які сприяють формуванню у дітей важливих знань соціальних відносин, формування ціннісних уявлень, навичок розподілу й організації діяльності та розвиток творчого підходу до навчання.

Селезньова А.В.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПІДГОТОВКИ ПІДЛІТКІВ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ДОЗВІЛСВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Підлітковий вік вважається одним з найважливіших етапів життя людини. Психологи (А. Адлер, Л. Виготський, Ж. Піаже та ін.) зазначають, що вік 10-17

років вважається стадією «персоналізації», що характеризується становленням особистості, формуванням уявлень про себе. Однією із сфер життєдіяльності підлітків є дозвілля, що забезпечує можливість розвитку творчого потенціалу та соціальної активності особистості. Дозвіллева діяльність для сучасних підлітків – це джерело особистісної самореалізації та самоствердження.

Аналіз наукових досліджень з проблеми соціально-педагогічної роботи з підготовки підлітків до самореалізації у дозвіллевій діяльності показав, що досліджено такі її аспекти: культурологічний (Ю. Азаров, Н. Бакланова), психологічний (О. Маслоу, Е. Фромм), соціально-філософський (С. Іконнікова, І. Кон). На основі узагальнення ідей вищезазначених авторів нами розроблено технологію соціально-педагогічної роботи з підлітками, яка складається з таких етапів – підготовчий, основний, заключний. Під час експериментальної перевірки технології нами реалізовано такий комплекс заходів: анонімне анкетування підлітків «Як ви проводите свій вільний час?»; методика «Три кошики»; сократівські бесіди; читацька конференція; метод театралізації; тематичні вечори: «Мое хобі», «Літературний бум»; тематичний вечір-маскарад «Улюблений мультперсонаж» та ін. Вищезазначені заходи сприяють прояву підлітками творчості, самореалізації у дозвіллевій діяльності.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що його результати можуть використовуватись у загальноосвітніх навчальних закладах для організації підліткової самодіяльності, для кращого розуміння працівниками навчальних закладів особливостей організації дозвіллевої діяльності підлітків, а також у позашкільних закладах, де підлітки мають можливості розкрити свої здібності за інтересами.

Сластьон А.К.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ЗМІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Створення світу, сприятливого для підростаючого покоління, неможливе без створення безпечного інформаційного простору і формування інформаційної культури у дітей та підлітків. Проведення дітьми значної частини свого дозвілля біля телевізора веде за собою погіршення стану здоров'я, зниження інтересу до читання і активних форм використання вільного часу, що призводить до формування пасивності, байдужості тощо. Підліток, який занадто занурений у спілкування із ЗМІ, живе нереальними поглядами, ідеями, йому нудно від реального життя з його проблемами, саме тому дитину постійно «тягне» до комп'ютера (телевізора), з яким їй цікаво, вона почуває себе комфортно. За допомогою ЗМІ у дитячу культуру вживлюють цінності дорослого світу, не враховуючи вікові особливості дітей, активно пропагують, нав'язують певні стереотипи поведінки. Підліткам необхідно зрозуміти, що уміння критично ставитися до ЗМІ є особливо важливим зараз, коли постійно відбувається масова обробка суспільної свідомості. Падіння моралі в суспільстві, характерне для українського сьогодення, призводить до стрімкого

зростання дезінформації з метою використати інших людей в своїх цілях. Соціальна педагогіка в інформаційному суспільстві має відповідати позитивним тенденціям розвитку його культури та сприяти їх реалізації соціально-педагогічними засобами.

Негативні наслідки впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків можна зменшити, якщо впровадити певні соціально-педагогічні умови, зокрема: 1) інформування підлітків щодо негативних наслідків впливу ЗМІ; 2) формування засад критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації та сприяння формуванню інформаційно-педагогічної культури; 3) сприяння розвитку комунікативних навичок підлітка; 4) актуалізація в системі цінностей підлітків загальнолюдських цінностей.

Чернишова А.О.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

У наш час проблема соціального виховання підлітків є однією з актуальних соціально-педагогічних проблем. Для того, щоб соціальне виховання підлітків сприяло становленню розумної, досвідченої, морально вихованої особистості, потрібно використовувати у процесі навчання та організації дозвілєвої діяльності підлітків інтелектуальні ігри. Теоретичними питаннями виховної сутності гри займалися такі педагоги: А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький та ін.. Проблему використання у процесі соціального виховання інтелектуальних ігор Є. Барахсанова, О. Шадріна, В. Шаталов та ін.

Соціальне виховання - це цілеспрямований процес, що забезпечує входження людини в соціум та розвиток у неї необхідних для цього якостей. Технологія роботи соціального педагога з соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор – це цілеспрямована та послідовна діяльність, яка направлена на засвоєння підлітками загальнолюдських та спеціальних знань, з метою формування соціально позитивних ціннісних орієнтацій за допомогою використання інтелектуальних ігор.

У технології роботи соціального педагога з соціального виховання підлітків застосовано такі інтелектуальні ігри, як «Брейн-ринг», «Найрозумніший» та «Що, де, коли», що забезпечують розвиток соціально значущих якостей підлітків (ініціативність, комунікабельність, товариськість, уважність, допитливість, наполегливість). Експериментальне впровадження розробленої технології засвідчило ефективність підібраних засобів, що дозволило підтвердити гіпотезу дослідження.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення програми соціально-педагогічної роботи з соціального виховання підлітків, що буде включати ще більше інтелектуальних ігор, задля більш ефективного соціального виховання підлітків.

Блінова В.А.

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У сучасних умовах своєчасна діагностика, підтримка та соціалізація обдарованих дітей, як генетичного фонду країни, стають пріоритетним завданням держави і суспільства в цілому. Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблемі обдарованості приділяється належна увага, зокрема таким її аспектам, як проблема індивідуальних відмінностей особистості (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн); вияв і розвиток обдарованості учнів (О. Бевз, В. Крутецький, О. Кульчицька, В. Тадеєв, Б. Теплов); педагогічна робота з обдарованими дітьми (Є. Аксьонова, В. Алфімов, О. Матюшкін, О. Савенков, Д. Сиск, В. Юркевич).

Обдарована дитина – це дитина, яка значно випереджує своїх ровесників у розумовому розвитку та демонструє загальну (здібності до різних галузей діяльності) або спеціальну (музичну, художню, технічну, психомоторну, соціальну та ін.) обдарованість.

На основі проведеного наукового дослідження, можемо зробити висновок, що соціально-педагогічна діяльність з обдарованими дітьми повинна здійснюватися у двох напрямках – робота з дорослими (вчителі, батьки), робота з дитиною (у тому числі з класним колективом) та мати на меті створення умов для реалізації інтересів і життєво необхідних потреб, орієнтуючись на загальнолюдські цінності, гуманізм, стимулювання обдарованих дітей на розвиток їх особистісних сил тощо. На основі цього соціальному педагогу необхідно мати знання та уміння виявляти здібності та проводити корекційне виховання; налагоджувати зв'язки з батьками; налагоджувати взаємодію з обдарованою дитиною; підтримувати постійний зв'язок з викладачами; здійснювати правовий захист; організовувати творчу діяльність у позакласній та позашкільній роботі.

Душенко М.С.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПІДЛІТКАМИ З БАГАТОДІТНИХ РОДИН У ЗНЗ

У підлітків з багатодітних родин виникає низка проблем, що пов'язані з проведення дозвілля, соціальним вихованням, адаптацією дитини до суспільства, низьким рівнем освіти, непорозумінням з батьками та багато інших. Робота соціального педагога з підлітками в ЗНЗ спрямована на виявлення проблем і допомоги в їх вирішенні.

Аналіз соціально-педагогічної літератури дозволив виявити, що проблема роботи соціального педагога з дітьми з багатодітних родин досліджується в

працях Ю. Василькової, М. Галагузової, А. Капської, І. Минович, М. Шакурової.

Узагальнення наукових здобутків визначених вчених дозволило розробити технологію роботи соціального педагога з підлітками з багатодітних родин у ЗНЗ «Майбутнє у твоїх руках». Метою технології є подолання соціальної дезадаптації дітей з багатодітних родин. Технологія складається з трьох етапів. *Перший етап*: підготовчий. Мета: проаналізувати літературу, визначити коло проблем, з якими найчастіше зустрічаються діти, підібрати діагностичний інструментарій для вивчення особливостей розвитку підлітків (виявлення рівня встигання за навчальними предметами; реалізація творчих здібностей дітей у дозвілльєвій діяльності); вивчення взаємовідносин в родині (міжособистісне спілкування батьків; спілкування з дітьми); вивчення економічного становища родини (працевлаштування батьків; матеріальна забезпеченість сім'ї). Добір методів для подолання виявлених проблем. *Другий етап*: основний. Методи роботи з підлітками: профілактика шкідливих звичок гра з елементами тренінгу «Скажи здоров'ю ТАК»; організація дозвілля дитини, індивідуальні бесіди «Моє життя у моїх руках»; лекція: «Досягнення успіху в житті людиною з багатодітної родини». *Третій етап*: підсумковий.

Єжова К.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ

Сьогодні у процесі соціального виховання дошкільнят все частіше використовуються новітні методи, а до традиційних методів з використанням казки як засобу соціального виховання сучасні вихователі в дошкільних навчальних закладах звертаються все рідше.

Дослідженням питання соціального виховання дошкільників за допомогою казки займалися: К. Ушинський, Є. Фльорина, С. Русова, В. Сухомлинський, що високо оцінювали роль казок у вихованні та розвитку особистості дитини. Сучасні автори (Л. Бірюк, А. Богущ, І. Гавриш, Н. Карпинська, Т. Котик, Н. Насруллаєва, Ю. Руденко, Л. Таллер, Л. Фесенко, А. Шибицька) вивчали можливості використання казок у процесі розвитку мовлення дітей. Г. Бистрова, Т. Сергєєва, Є. Сизова, Т. Шуйська використовували казки в логопедичній роботі з дітьми. Психологи (О. Запорожець, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, О. Кабачек, К. Крутій, Н. Маковецька, А. Осипова, О. Петрова, Д. Соколов, Л. Стрелкова) висвітлювали можливості використання казки з метою впливу на психічну сферу особистості дошкільника.

Узагальнення ідей вищезазначених науковців дозволило нам розробити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання старших дошкільників у ДНЗ засобами казки, що передбачає роботу за такими напрямками: зі старшими дошкільниками (заняття з використанням

казок); їхніми батьками (семінар «Що ми знаємо про важливість використання казок у соціальному вихованні дошкільників?» та лекцію «Які казки читати дітям») та вихователями дитячого садка(бесіда «Які ми знаємо казки, що формують моральні якості у дітей» та лекцію «У якій формі провести казку, щоб зробити її більш ефективною») на підготовчому, діяльнісному та результативному етапах.

Загребельна К.С.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ШКОЛИ

Соціально-педагогічна діяльність з соціальної адаптації першокласників з особливими потребами у загальноосвітньому навчальному закладі має здійснюватися у співпраці з усіма учасниками навчально-виховного процесу, а її ефективність залежить від готовності педагогічного колективу співпрацювати, розуміти сутність їхніх задач, мати адекватні уявлення про реальні можливості та важливість цієї взаємодії.

Аналіз науково-методичної літератури з метою виявлення досвіду соціально-педагогічної діяльності з соціально-педагогічної адаптації показав, що вивченням даної проблеми займалися Н. Анікеєва, Л. Божович, Т. Дуткевич, О. Кононко, І. Ключова, А. Пономаренко, С. Максименко. Проте залишається актуальним питання розробки практичного інструментарію здійснення такої діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі з урахуванням особливостей фізичного, соціального та емоційного розвитку першокласників з особливими потребами, а також вплив найближчого середовища (мікрофакторів).

Проведений теоретичний аналіз соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами і аналіз результатів експериментального дослідження, дозволили сформулювати такі загальні висновки: проблема соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами у загальноосвітньому навчальному закладі залишається актуальною і залежно від історичних умов розвитку суспільства змінюються її завдання та шляхи вирішення.

Казакова А.Є.

ПРОФІЛАКТИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНOSTІ ДІТЕЙ-СИРІТ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У наш час проблема педагогічної занедбаності дітей-сиріт в Україні набуває все більшого значення. Вона є однією з найпоширеніших девіацій розвитку дітей і підлітків, що зумовлені психологічними і педагогічними причинами. У зв'язку з цим виникає потреба ранньої профілактики зазначеного

явища, яка повинна починатися з попередження та невідкладної корекції педагогічної занедбаності як початковій стадії шкільної соціальної дезадаптації. Педагогічна занедбаність – це стійке відхилення від норми у свідомості, навчальній діяльності та поведінці дітей, що виявляється в нерозвиненості, неосвіченості і невихованості дитини, відставанні її розвитку від вікових норм, яке обумовлене негативним впливом навколишнього середовища, помилками у вихованні, частою зміною шкіл і викладачів, негативним впливом вулиці, бездоглядністю. Нині актуальним стає спрямування існуючих концепцій та технологій на вирішення проблеми педагогічної занедбаності дітей-сиріт, визначення організаційно-педагогічних умов для озброєння майбутніх соціальних педагогів цілісними знаннями щодо їх використання у педагогічному процесі освітніх закладів.

Найпоширенішими методами профілактики педагогічної занедбаності виступають: профілактично-консультативна бесіда; диспути, постійне спостереження; теоретичні конференції, вечори запитань та відповідей, усні журнали, профілактичні тренінги стимулювання розвитку нових навичок, моделей поведінки; метод нейтралізації конфліктної ситуації, телефони довіри і анонімні консультації, допомога психіатра, волонтерська робота та ін. Основними формами і методами роботи з педагогічно занедбаними дітьми-сиротами є: консультування, допомога у повторній адаптації дитини до колективу, проведення педагогічних тренінгів, розв'язання конфліктів дітей з вчителями, сприяння у розвитку інтелектуальних навичок учня, усунення причин, що можуть призвести до повернення у стан педагогічної занедбаності.

Квітко Н.М.

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сьогодні в Україні існує гостра соціальна потреба в творчих і обдарованих індивідах, що виправдовує науковий пошук в напрямку дослідження системи соціального супроводу розвитку учнівської молоді. У дослідженні ми розглядаємо соціальний супровід школярів як різновид діяльності соціального педагога з організації впливу на обдарованих школярів через створення сприятливих умов для розвитку потенційних можливостей та самореалізації, надання соціальної підтримки, здійснення захисту їхніх прав на унікальність, неповторність думки, на розвиток та вдосконалення здібностей на обдарування, що зумовлює подолання труднощів в їхній соціалізації. До завдань соціального педагога в шкільному середовищі входить виявлення, навчання і розвиток обдарованих дітей, супровід і підтримка інновацій у роботі з обдарованими дітьми, вивчення вікових і індивідуальних особливостей дитини, робота з сім'ями з питань навчання і розвитку обдарованої дитини, проведення діагностики і прогнозування, а також розробка рекомендацій, що сприяють оптимальному навчанню і розвитку обдарованої дитини.

Отже, соціальний педагог, як посередник між дитиною та соціумом, може сприяти розвитку творчих здібностей особистості, формуванню соціальної активності, відповідальності і самостійності школяра. Організація соціальним педагогом загальноосвітнього навчального закладу соціального супроводу обдарованих школярів надасть можливість своєчасно за допомогою координації зусиль психолога, педагогів, класних керівників, батьків виявити проблеми і труднощі обдарованих учнів та сприятимуть зменшенню впливу негативних чинників середовища, в якому навчаються обдаровані школярі.

Максимовський М.І.

АКТИВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ СТУДЕНТСТВА ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конкурентоспроможність та високий фаховий рівень, які мають формуватися у студентської молоді в умовах вищого навчального закладу, закладають підвалини їх соціальної зрілості, але особливою потребою є створення умов для формування та виявлення студентством соціальної активності, толерантності, консолідації всупереч споживацтву, відстороненню від соціальних проблем. Соціальне виховання студентів, координація соціально-педагогічної діяльності, анімація як засіб активізації суб'єктної позиції досліджувалися Н. Максимовською, М. Петровою, А. Рижановою, С. Савченком, О. Хендрик, В. Штифурак та ін.

Провідною позицією дослідження є те, що анімаційна діяльність є засобом формування здатності особистості молодій людини, яка стає на шляху професійно-громадського зростання, до перетворення оточуючої дійсності у процесі планомірного створення умов для її саморозвитку як суб'єкта соціальних відносин. Ознаки активності, емоційної насиченості, непримусовості, притаманні анімаційній діяльності, уможливають безпосередню участь студентської молоді в процесах соціальної взаємодії, сприяють послабленню впливу асоціальних факторів середовища, посиленню свідомої участі особистості у процесах розбудови суспільного життя. Соціальна суб'єктність трактується як сутнісна якість, що виявляється передусім у ціннісних орієнтаціях, стратегічному життєвому виборі, соціально-творчій самодіяльності, цілеспрямованій активності. Серед відомих засобів анімаційної діяльності як видів суспільної діяльності, що впливають на особистість у певному напрямі, ефективними для стимулювання соціальної суб'єктності є мистецтво, туризм, громадська та волонтерська діяльність та ін. У сучасних умовах актуалізуються засоби інформаційно-комунікативної та медіа-активності, аналіз активізуючого впливу яких є перспективою подальшого дослідження розвитку соціальної культури студентства в умовах інформаційного суспільства.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМ ДО УМОВ НАВЧАННЯ

Актуальною проблемою нашого суспільства є саме підтримка, забезпечення рівноправних можливостей отримання якісної освіти дітей з особливими потребами, а також їх адаптація в дитячий колектив. Вивченням адаптації індивіда в колективі та суспільстві займаються такі педагоги, як: А. Капська, А. Колупаєва, А. Соколянський; психологи Т. Ілляшенко та ін.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати, розробити та перевірити технологію роботи соціального педагога з дітьми з особливими потребами до умов навчання. Дитина з особливими потребами – це така дитина, в якій присутні певні проблеми в розвитку інтелектуальних можливостей, вади здоров'я та відхилення в психічному розвитку. У таких дітей постійно виникають проблеми з адаптацією до певного середовища, вони бояться великих груп людей, часто закриваються в собі та не йдуть на контакт. Адаптація – це пристосування дитини до нового соціального середовища, перейняття його особливостей, соціокультурних цінностей. Нами було розроблено технологію роботи соціального педагога з адаптації дитини з особливими потребами до умов навчання, вона включає в себе застосування таких методик, як «Будиночки» (О. Орехової), «Школа звірів» (Н. Вьюнова, К. Гайдар) і впровадження таких ігор: «Історія одного сірника», «Дракон кусає свій хвіст» та інші. Отже, розроблена нами технологія роботи допоможе визначити емоційну готовність дитини з особливими потребами до умов навчання, а за допомогою ігор адаптувати її до умов нового соціокультурного середовища.

Полежака Т.П.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що у практиці роботи навчальних закладів процес соціалізації особистості залишається прерогативою виховання, яке за умови традиційної освітньої моделі набуло характеру другорядності, поступившись першочерговістю процесу навчання. Як результат, більшість підлітків мають слабо сформовані життєві компетенції, нерозвинуті соціальні здібності, через що важко адаптуються до сучасних суспільно-економічних умов, не здатні до самореалізації в соціумі, проявляють схильність до асоціальної поведінки.

Проблема соціалізації підлітків завжди була в центрі уваги педагогів, психологів, соціологів. Технологічний аспект соціалізації в умовах навчального закладу розкривали О. Газман, Ю. Гапон, Т. Говорун, О. Жабокрицька,

В. Іванова, А. Капська, С. Кириленко, О. Кузьменка, П. Куліша, Н. Лавриченко, І. Мудрик, Л. Нечипоренко та ін.

Загальнотеоретичний підхід до змісту і технологій соціально-педагогічної роботи в навчальних закладах розробляється у працях Г. Андрєєвої, О. Безпалько, А. Бойко, В. Бондаря, Н. Кузьміної, В. Лозової, Г. Троцько, Л. Міщик, А. Мудрика, С. Савченка, Л. Хомич, Н. Щуркової та ін.

У теоретичній частині курсової роботи було розкрито сутність поняття «соціалізація», визначено її види та етапи. Особливості роботи соціального педагога є необхідність врахування вікових особливостей учнів та поетапність такої роботи. Проаналізувавши передовий педагогічний досвід, було з'ясовано, що успішній соціалізації підлітків сприяє оптимальне поєднання різноманітних форм, методів та засобів соціальної роботи, визначальне місце серед яких належить колективній творчій діяльності (КТД). Була охарактеризована нормативно-правова база щодо роботи соціального педагога з соціалізації підлітків.

У практичній частині дослідження була розроблена соціальна технологія, мета якої - підвищення рівня соціалізації підлітків за допомогою використання інтелектуальних квест-ігор. Етапами розробленої технології є *підготовчий*, на якому було виявлено рівень первинної соціалізації підлітків; *основний*, на якому була впроваджено комплекс квест-ігор, які сприятимуть набуттю соціального досвіду та формуванню певних особистісних якостей (колективізм, товариськість, повага до інших); контрольний етап, на якому було виявлено динаміку рівня соціалізації підлітків. Проведене дослідження підтвердило ефективність розробленої соціальної технології.

Різник Г.В.

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Оскільки ХХІ ст. це цифрова епоха, книга поступово відходить на інший план та на думку студентів програє своєю значущістю новим технологіям. Тому, хитке становище книги у сучасному соціумі викликає ряд питань стосовно її необхідності у соціальному вихованні людини. Аналіз наукової літератури показав, що цю проблему досліджували такі науковці, як: О.В. Безпалько, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, С.В. Кириленко, С.І. Кривонос, М.П. Лукашевич, Л.І. Міщик, А.В. Мудрик. Аналіз робіт вищезазначених науковців, дозволив зробити висновок, що соціальне виховання це цілеспрямований процес формування соціально значущих якостей у дитини, необхідних їй для успішної соціалізації.

Як зазначає С.В. Савченко: соціальне виховання, у період студентства є динамічним процесом, що супроводжується низкою проблем, пов'язаних із віковими особливостями, способом життя. Враховуючи вищезазначене, напрямами роботи соціального педагога з соціального виховання засобами

художньої літератури є: формування наукового світогляду; громадянське та патріотичне виховання; моральне виховання; художньо-естетичне; професійно-педагогічне виховання. Основними засобами і формами реалізації цих напрямів роботи у період студентства є: диспути, вечори читацькі та інше. На основі узагальнення теоретичного матеріалу вищезазначених науковців нами розроблено технологію роботи соціального педагога з соціального виховання майбутніх соціальних педагогів засобами художньої літератури. Проведене експериментальне дослідження показало, що найбільш ефективними засобами є такі форми роботи, як літературний вечір, буккросинг.

Таким чином, комплексно-цільова програма сприятиме: підвищенню рівня ерудованості студентів; стимулюванню естетичного смаку; вихованню гуманності; нові знайомства та обмін досвідом.

Вакарчук А.А.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ПСИХОФІЗИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Істотним моментом соціалізації людини є розвиток її соціальної активності, що виявляється у поведінці особистості та її діяльності. Результатом цього процесу є формування соціальної позиції, ставлення до соціуму та реалізація соціальної діяльності. Так, М. Рожков виділяє одну з найбільш яскравих ознак успішної соціалізації – соціальну активність особистості, в якій виявляється та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина та повнота зв'язків особистості із соціумом. На фоні постійних інформаційно-економічних удосконалень, оновлення педагогічних концепцій виховання, проблема виховання соціальної активності особистості особливо постає актуальною та вагомою для суспільства й держави.

Формування соціальної активності у підлітків, що мають психофізичні особливості, є важливим завданням сучасного суспільства, частка дітей з особливими освітніми потребами у якому має тенденцію до збільшення, що призводить до розуміння необхідності активізації роботи соціальних інститутів щодо створення умов для розвитку соціально активної особистості, формування у підлітків готовності та вміння брати участь у діяльності, спрямованій на перетворення соціальної дійсності. Важливим у розвитку соціальної активності у підлітків, що мають психофізичні особливості, є оволодіння навичками поведінки у соціальному середовищі, сприйняття та засвоєння моральних норм, загальнолюдських цінностей.

Доведено, що на ефективність формування готовності підлітка взаємодіяти з соціумом впливають такі чинники освітнього простору: інтеграція виховного та навчального процесів; учнівське самоврядування; взаємодія сім'ї, школи, місцевої громади; сім'я та сімейні відносини. Тому, ми вважаємо за необхідне наукову розробку умов, комплексу форм і методів розвитку соціальної активності підлітків зазначеної категорії.

Годованець В.В.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ХРИСТИЯНСЬКИХ ТАБОРАХ «ВЕСЕЛІ КАНІКУЛИ З БОГОМ»

Проблема формування духовності молодого покоління – надзвичайно складна, її вирішення потребує спеціально організованої соціально-педагогічної роботи в поєднанні з навчально-виховною діяльністю. Дослідники виділяють і характеризують дев'ять ролей соціального педагога: посередника, адвоката, учасника спільної діяльності, помічника клієнтів, терапевта та наставника,

конфліктолога, аніматора, експерта та суспільного діяча. Основна роль соціального педагога – роль посередника, яка трактується як зв'язуюча ланка між дітьми та дорослими, між сім'єю та державними службами, організаціями й установами, покликаними піклуватися про духовне, фізичне та психічне здоров'я населення. Виконуючи цю роль, соціальний педагог сприяє взаєморозумінню між окремими людьми та їхнім оточенням, впливає на взаємодію між організаціями й інститутами, а головне – впливає на соціальну політику в конкретному районі та мікрорайоні. Соціальний педагог виконує й роль терапевта та наставника сім'ї, дітей та людей, що їх оточують. Він виступає провідником у родині, піклуючись про сприятливу атмосферу сім'ї, про її здоров'я, моральні загальнолюдські цінності, своєчасне вирішення проблем, що виникають.

Канікули надають нові можливості для дітей і молоді в спілкуванні, пізнання один одного, що потребує цілеспрямованої соціально-педагогічної діяльності з організації змістовного дозвілля молоді. Літні табори, які проводяться при церквах різних конфесій, є сприятливою умовою для формування, поглиблення та збагачення дітьми та молоддю, насамперед, духовного (молитовного), літургійного життя, морально-культурно-духовних інтересів, потреб і цінностей. Цьому сприяє катехизація (процес вивчення Християнської науки), що є провідною ланкою в літніх таборах «Веселі канікули з Богом». У процесі організації змістовного дозвілля молоді в літніх таборах соціальний педагог використовує різноманітні методи роботи, зокрема інтерактивні методи навчання, ігри, творчі заняття, банси (рухливі танці), проводяться духовні бесіди, спілкування на релігійну тематику та інше.

Отже, соціальний педагог може відіграти велику роль як посередника, так учасника соціальної діяльності, терапевта й наставника, психолога, катехита й аніматора, та проявити свою професійну діяльність в організації дозвілля дітей та молоді.

Крецу Л.А.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Нині проблеми людей похилого віку все більше поглиблюються у зв'язку з кризою в українському суспільстві. Відсутність достатньої економічної, інформаційної, психологічної, соціально-педагогічної допомоги вимагає дослідження можливостей надання підтримки цій категорії осіб із метою захисту їхніх прав.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень показав, що питанням організації соціально-педагогічної підтримки літніх людей займаються: Н. Басов, М. Горячев, В. Фокін, Н. Шайденко, Н. Шмельова та ін. Мало вивченою залишається проблема соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку в закладах соціального обслуговування.

Інтенсивні зміни сьогодення передбачають наявність високого адаптаційного потенціалу громадян, зокрема похилого віку. Тому необхідність

здійснення підтримки, допомоги в рамках соціально-педагогічної діяльності з цією віковою категорією є важливим завданням фахівців соціальної сфери. На наш погляд, соціально-педагогічна підтримка поєднує у собі надання допомоги та захист прав особистості. Тож, соціально-педагогічна підтримка людей похилого віку – це система діяльності різних установ, яка спрямована на створення умов для реалізації права людей похилого віку на повноцінний соціальний розвиток, освіту, участь у культурному та творчому житті, активну життєву позицію на забезпечення кваліфікованими фахівцями, які здатні професійно виконувати свої обов'язки.

Соціально-педагогічна підтримка людей похилого віку має охоплювати усі сфери життєдіяльності літньої людини: подолання вікової кризи і різних життєвих проблем, реалізація потенційних можливостей і здібностей, творче самовираження, задоволення духовних потреб, формування здорового способу життя тощо. Створюючи сприятливі умови для активного і творчого життя таких людей, відбуватимуться позитивні зрушення в їхньому житті, наповнюючи його новими сенсоутворювальними мотивами для позитивного сприйняття свого життя як унікальної цінності. Результатом соціально-педагогічної підтримки має стати зміцнення бажання літньої людини давати раду своїм труднощам; наявність соціальних умінь та навичок вирішення конкретних проблем, соціальний саморозвиток, бажання допомоги іншим тощо.

Малиш В.І.

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З БАГАТОДІТНОЇ РОДИНИ

Наслідком соціально-економічних змін в Україні зростання ролі громадських організацій постійно зростає, кількість учасників, зокрема багатодітних родин, збільшується з кожним роком. Однією з найважливіших передумов успішного економічного розвитку підлітків з багатодітних родин є активне залучення та стимулювання творчої діяльності дітей в цих організаціях.

Соціально-педагогічна діяльність у громадських організаціях саме спрямована на: зміцнення контрольованого впливу та індивідуального підходу в роботі з підлітками щодо їх ефективної економічної соціалізації; на організацію процесу інтеграції виховних впливів громадської організації та багатодітної родини.

Особливості економічної соціалізації досліджували такі вчені, як: Г. Андреева, В. Андрущенко, Н. Чернуха, С. Омельченко та інші. Проблеми сімейного виховання в багатодітній родині, досліджували: О. Безпалько, Ю. Ібрагім, А. Капська, І. Трубавіна та інші. Виховні впливи громадських організацій вивчали: С. Бобришов, А. Бойко, І. Зверева, Л. Романовська, Ю. Поліщук та інші. Однак, питання діяльності соціального педагога в

громадській організації стосовно економічної соціалізації підлітків збагатодітної сім'ї досліджено недостатньо.

Соціальний педагог виступає суб'єктом в інтеграції виховних впливів багатодітної родини та громадської організації. Він реалізує наступні завдання: організація взаємодії підлітків і батьків в даній організації, підтримання ініціатив дітей у розробці та реалізації власних фінансових проектів, залучення фахівців з профілактики участі в економічних авантюрах, фінансових злочинах. Отже, успішна економічна соціалізація підлітків можлива лише за активної участі соціального педагога в інтеграції виховних впливів багатодітної сім'ї і громадської організації.

Пересичанська Л.М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Питання підліткового суїциду є складною та актуальною соціально-педагогічною проблемою, що дає підстави активно розглядати, досліджувати та розробляти стратегії та програми надання допомоги підліткам-суїцидентам. Як доводить практика, більшість суїцидальних вчинків у підлітків можна було уникнути якщо правильно організувати соціально-педагогічну роботу з підлітками які виказують суїцидальні наміри.

У сучасній соціально-педагогічній літературі самогубство розглядають як поведінку людини направлене на її знищення. При цьому особливу увагу у розгляді суїцидальної поведінки педагоги звертають на соціально-психологічну, біологічну, суспільну природу чинників, які впливають на мотивацію підлітка суїциданта або виказуючого такі наміри.

Про важливість та необхідність вивчення суїцидальної поведінки людини, у тому числі і в підлітковому віці, дуже багато говориться серед психологів, соціологів. Різні аспекти даної проблеми знайшли відбиття в роботах діячів педагогіки. У своїх працях Б.О. Рович, М.Я. Феноменов, В.Г. Хлопін – відзначали роль шкільних проблем в виникненні суїцидальних тенденцій. І.Е. Мойзель, П.А. Сорокін виявили потенціал школи в профілактиці суїцидальних тенденцій. Г.І. Гордон, І.П. Островський, В.К. Дорошко дослідили особливості впливу віку на суїцидальну направленість.

Соціально-педагогічна робота з підлітками суїцидальної поведінки полягає в: своєчасній діагностиці схильності до суїциду, активній емоційній підтримці підлітка, який знаходиться в кризовій ситуації, навчанні соціальним навичкам і умінням подолання стресу. Уважне відношення до суїцидента, словесна підтримка, постійне повторення підлітку, що він потрібний суспільству – є незмінною умовою для вирішення для усунення ризику суїциду.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Важливою проблемою для теорії і практики педагогічної науки є завдання удосконалення моделі підготовки соціальних педагогів. Особливої актуальності у цьому контексті набуває питання гармонізації теоретичного і практичного складників підготовки майбутніх фахівців, подальшої розробки засад практичного навчання студентів, зорієнтованості на формування професійних умінь і навичок, стійкої мотивації майбутньої професійної діяльності.

Під професійною підготовкою соціальних педагогів розуміємо процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління. Подальше удосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в Україні можливе за умови конструктивного поєднання вітчизняної практики і світового досвіду, впровадження провідних інноваційних технологій навчання, удосконалення методики практичної підготовки з обов'язковим урахуванням регіональних потреб, умов і можливостей.

Оптимальність процесу професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ значною мірою забезпечується за рахунок використання в навчальному процесі практичної складової професійної підготовки (волонтерської діяльності, різних видів практик), імітаційних технологій, які дають змогу студенту виявити творчу активність, привчають до відповідальності та спрямовують їх зусилля на досягнення мети, сприяють формуванню культури спілкування. При цьому вища школа має створити такі умови, які б спонукали студентів до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення індивідуальної творчої роботи тощо.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Акименко Н.О.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
2. **Андросова Н.С.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
3. **Артеменко Д.О.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
4. **Бабіч В.М.** – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
5. **Баєва О.А** – студентка 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
6. **Бакеренкова М.В.** - студентка 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
7. **Блінова В.А.** – студентка 3 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
8. **Борисова Л.П.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
9. **Бурвікова К.М.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
10. **Вакарчук А.А.** – студентка 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
11. **Висоцька М.Ю.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
12. **Гардель Т.О.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
13. **Годованець В.В.** – студент 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
14. **Головня В.О.** - аспірантка кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури.
15. **Демірова А.Д.** - студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
16. **Дудник Т.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
17. **Душенко М.С.** - студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
18. **Єжова К. Ю.** - студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
19. **Загребельна К.С.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
20. **Запорожець О.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
21. **Ібрагім Ю.С.** – доцент, кандидат педагогічних наук кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

- 22.Ісіченко А.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 23.Казакова А.Є.** – студентка 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 24.Калашник А.О.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 25.Квітко Н.М.** – студентка 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 26.Козічева Л.Ю.** – студентка 5 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 27.Конарева Я.М.** – студентка 3 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 28.Котляр С.О.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 29.Крецу Л.А.** – студентка 5 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 30.Кузнєцова В.О.** – студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 31.Кулик А.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 32.Лепейко А.С.** - студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 33.Лісанюк А.О.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 34.Любіна-Безкоровайна А.О.** – студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 35.Максимовський М.І.** – аспірант кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури.
- 36.Малиш В.І.** – студент 5 курсу Харківської державної академії культури.
- 37.Маляренко Т.Ю.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 38.Медведєва В.С.** – студентка 3 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 39.Несвіт А.В.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 40.Нижник О.В.** – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 41.Носач А.В.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 42.Оленич Д.К.** – студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 43.Охотнікова О.С.** – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

- 44.Павленко О.В.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 45.Панченко Г.Г.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 46.Пахомова Н.В.** – студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 47.Пашенко А.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 48.Пересичанська Л.М.** – студентка 3 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 49.Петренко В.Ю.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 50.Письменко Б.О.** – студент 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 51.Полежака Т.П.** - студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 52.Попова А.О.** - студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 53.Радченко Ю.В.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 54.Реуцька Г.В.** - студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 55.Різник Г.В.** – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 56.Сахненко Т.І.** - студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 57.Свистун І.Ю.** – студентка 4 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 58.Селезньова А.В.** – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 59.Сластьон А.К.** – студент 4 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
- 60.Соболь І.Є.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 61.Собчук А.В.** – студентка 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 62.Таряник А.Г.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 63.Трофимець О.С.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 64.Фесенко Л.О.** – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
- 65.Філяк Д.В.** - студент 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

66.Цепов І.В. – студент 2 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

67.Чернишова А. О – студентка 3 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

68.Чернікова О.О. – студентка 5 курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

69.Шленчак Д.Ю. – студент 3 курсу факультету педагогічної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

**Актуальні проблеми
соціально-педагогічних досліджень**

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих науковців**

17 травня 2016 р.

Підписано до друку 05.05.2016 Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний. Умов. друк. арк.
Обл.–вид. арк. Зам. № Тираж 100 прим.

Надруковано у ПП Єсін
Україна, 61072, м.Харків, пр.Леніна, 52
Тел.(057) 340-60-39